

Universitetet
i Stavanger

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA

MASTEROPPGAVE

Studieprogram: Master i utdanningsvitenskap med norskdidaktikk - MUTMAS	Vårsemesteret, 2021 Åpen
Forfatter: Vilde H. Engen	..... (signatur forfatter)
Veileder: Sofija Christensen	
Tittel på masteroppgaven: «Jeg prøver å kjenne på følelsen av mestring og pliktoppfyllelse – men jeg kan ikke finne den» Å mestre livet i norskfaglige tekster: en lærerfaglig analyse av «Evig søndag» Engelsk tittel: Life coping in Norwegian literature: a teacher analysis of “Evig søndag”	
Emneord: LK20, livsmestring, danning, norskfaget, litteraturundervisning, lærerfaglig analyse, ungdomsroman, tekstvalg, psykisk helse, Linnéa Myhre	Antall ord: 29889 + vedlegg/annet: 31752 Stavanger, 11.06.2021

Forord

Denne masteroppgaven markerer slutten på fem år ved UiS. Jeg kan nesten ikke tro at jeg nå skal sette punktum, etter en lang og interessant prosess med mange tanker og ideer, redigering og sletting, fortvilelse og håp. I en tid hvor livsmestring har fått mye oppmerksomhet, var jeg ikke i tvil om hva oppgaven skulle dreie seg om. Det siste året har vært spennende og utfordrende på mange måter, og oppgaven har gitt meg mulighet til å ta opp lesingen og dykke ned i en roman og forfatter jeg lenge har blitt grepet og fascinert av. Det gir en mestringfølelse å være ferdig, og det er flere jeg ønsker å takke:

Jeg vil takke kjæresten min, Mattias, for at du alltid støtter meg i det jeg gjør! Uten deg hadde jeg ikke hatt sjans.

Jeg vil også takke min kjære familie for å alltid stille opp og passe på at jeg har det bra, også midt i et kaotisk halvår.

Ikke minst vil jeg gi min største takk til min veileder, Sofija Christensen, for at du har gitt meg konstruktive, nyttige og inspirerende tilbakemeldinger og faglig innspill underveis i arbeidet.

Stavanger, juni 2021

Vilde Engen

«We read to know we're not alone»

- William Nicholson

Innholdsfortegnelse

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA.....	1
Forord.....	2
Sammendrag.....	5
1. Innledning	6
1.1 Bakgrunn og tema	6
1.2 Problemstilling	7
1.3 Tidligere forskning omkring livsmestring og Linnéa Myhres tekster	8
1.4 Studiens formål og avgrensning	9
1.5 Masteroppgavens struktur	10
2. Teoridel.....	11
2.1 Hva er livsmestring?.....	11
2.1.1 Livsmestring i de overordnede styringsdokumentene	11
2.1.2 Hvordan arter livsmestring seg i læreplanen i norsk?	12
2.1.3 Hva innebærer det å mestre livet?	13
2.1.4 Betegnelsesbruk: Å mestre kontra å blomstre kontra å være?	15
2.1.5 Et kritisk blikk på livsmestring	16
2.1.6 Avsluttende refleksjon til livsmestring.....	17
2.2 Danning.....	18
2.2.1 Hva er danning?	18
2.2.2 Dannelsingsfaget norsk: spenningen knyttet til tekstvalg	19
2.2.3 Danning gjennom lesing av litteratur	22
2.2.4 Avsluttende refleksjon til danning	24
2.3 Linnéa Myhre – samtidsforfatter med et kritisk blikk.....	24
2.3.1 Forfatterskap og bloggen	24
2.4 Romanen «Evig søndag» - i sjangerens grenseland	25
2.4.1 Transmediale fortellinger.....	25
2.4.2 Fra blogg til bok.....	26
2.4.3 Dagbok eller roman?	28
2.4.4 Fiksjon og/eller fakta?.....	28
2.4.5 Den private litteraturen	30
2.4.6 Patografi: om sykdom i litteratur	31
2.5 «Evig søndag» som en samtids tekst for unge lesere.....	32
2.5.1 Samtidslitteratur i undervisningen	33
2.5.2 En samtidsrealistisk ungdomsroman?	35
2.5.3 Avsluttende refleksjon om samtids tekster for unge lesere.....	37
3. Valg av metode.....	37
3.1 Forskningsmetode: Kvalitativ forskning.....	37
3.2 Valg av tekst.....	38
3.3 Lærerfaglig analyse: analyseprosessen	39
3.4 Forskerens rolle og vitenskapsteoretiske perspektiv	40
4. Analyse av «Evig søndag» - inn i mørket	41

4.1 Kontekstuelle forhold: forfatter, tid og sted	41
4.2 Bruk av fortellerinstans og synsvinkel.....	42
4.3 Tekstens stil og språklige utforming	43
4.4 Handlingsstruktur og oppbygging av romanen	45
4.5 Innlevelse og engasjement: romanens evne bli å berøre	46
4.6 Psykisk helse som tema.....	48
4.6.1 Sykdom og livsbetingelser: den vanskelige maten	49
4.6.2 Jeg-et og hennes forhold til seg selv: selvbilde og identitet.....	50
4.6.3 Følelser til livet: pessimisme, meningsløshet og isolasjon	51
4.6.4 Forhold og følelser til andre: relasjoner	52
4.7 Skrivning som terapeutisk prosess: Forfatteren Linnéa Myhres skriveprosess	54
4.8 Skrivning i ulike medier: internettets betydning	55
5. Drøfting av funn	59
5.1 «Evig søndag» i skolekonteksten: Målgruppe, ungdom, identifikasjon og appell	59
5.2 Empati i litteraturen: om emosjoner, innlevelse og distanse	61
5.3 Intertekstualitet: samfunnets skyggesider beskrevet av to kvinnelige forfattere fra ulike tider	64
5.3.1 Kan Skrams og Myhres tekster være eksemplariske og dannende?	65
5.4 Hva kan vi lære av Linnéa om selvbilde og identitetssøking i romanen?	67
5.5 «Evig søndag» som estetisk læremiddel?.....	68
5.6 «Evig søndag» i undervisningssammenheng: stillas og didaktiske refleksjoner	69
Avsluttende refleksjoner.....	73
Referanseliste	78

Sammendrag

I denne studien spør jeg hvordan lesing av «Evig søndag» kan kobles opp til det tverrfaglige temaet «folkehelse og livsmestring» i litteraturundervisningen på ungdomstrinnet. For å finne svar på problemstillingen min gjennomførte jeg en lærerfaglig tekstanalyse med skråblikk mot ungdomsskoleeleven. Med en hermeneutisk tilnærming dykket jeg ned i teori og tidligere forskning på området om livsmestring og danning i norskfaget og den nye læreplanen (LK20). I analysen tok jeg stilling til leserens navigering, utfylling og fordobling for å se hvilket potensiale en virkelighetsnær samtidsroman kan ha i klasserommet, og om romanen kan lære den unge leseren noe om seg selv og andre.

Mine analytiske funn viser at «Evig søndag» både har potensiale til å leses i lys av livsmestring og danning i skolesammenheng. Den tar opp tematikker og verdier som vi finner igjen i LK20, slik som psykisk helse, identitetsutvikling, selvbilde, samt viktigheten av relasjoner og mening i livet. Som fortolkende forsker og leser har jeg erfart at romanen kan være et utgangspunkt for mange fordoblingsspørsmål omkring tekstens innhold og spenninger – utover det gitte. Hovedkarakteren i «Evig søndag» har mange motstridende følelser og sliter med personlige utfordringer og et negativt tankesinn. Både tekstens form, slik som fortellerteknikken, dagbokstrukturen, forfatterens språklige valg og formidlingsevne, samt den melankolske og realistiske handlingen, fremstilling av egen karakter, og sykdomsskildringen basert på forfatterens eget liv har betydning for den estetiske opplevelsen, og kan overføres til virkeligheten og elevenes erfaringer. Slik kan den unge leseren gjenkjenne og identifisere seg med hovedkarakteren, og via det metaforiske «speilet» styrke forståelsen av seg selv. Leseren kan også innta en mer distansert rolle, og få en forståelse for andre menneskers livssituasjoner gjennom det metaforiske «vinduet». Drøftingen har i tillegg forsøkt å ta stilling til det følelsesmessige og empatiske aspektet ved å lese romanen, med vekt på at emosjonene i møte med teksten kan ha en endrende kraft. «Evig søndag» kan dessuten være et utgangspunkt for en reflektert og kritisk undersøkelse av livsmestringsproblematikker, tekstskaping, intertekstuelle bånd i en historisk kontekst, virkemidler, medium og sjanger, samt bevegelsen fra blogg til bok.

1. Innledning

«Jeg skulle ønske jeg visste hva som i alle disse årene hadde foregått inne i hodet mitt (...). Det eneste jeg vet, er at det er noe som er veldig galt» (Myhre, 2012, s. 82).

1.1 Bakgrunn og tema

I denne oppgaven ønsker jeg å rette søkelyset mot hvordan en kan legge til rette for læring innenfor livsmestring og danning i norskfaget ved bruk av en roman som ligger nært opp til virkeligheten. Overordnet sett, er jeg interessert i hvilke tekster man som lærer velger å bruke, og verdiene som kommer til uttrykk i tekstene.

Vi befinner oss i en tid hvor ungdommen blir omtalt som «generasjon prestasjon», og flere opplever psykiske helseplager og følelsen av å ikke være god nok (Uthus, 2020). Ettersom skolen er en av årsakene til dette presset, er det også en viktig arena for forebygging og handling. Innføringen av «Fagfornyelsen av Kunnskapsløftet» i 2020 skulle gjenspeile at samfunnet står ovenfor nye utfordringer ved å tilpasse seg tiden vi lever i, og ruste elevene for fremtiden (Meld. St. 28 (2015-2016)). For å imøtekomme de psykiske helseutfordringene ble «Folkehelse og livsmestring» prioritert som et tverrfaglig tema i læreplanen, som har vært både etterlengtet og nødvendig. Temaet har en forebyggende hensikt, men er også et tiltak mot sentrale samfunnsutfordringer og et økende folkehelseproblem. Derimot er det ikke gitt hva som ligger i begrepet «livsmestring», og derfor kan det være utfordrende å vite hvordan man som lærer skal angripe det.

Bakgrunnen for valg av tema er fortrinnsvis egen interesse og engasjement for tematikken, samt fascinasjon rundt samtidsrealistisk litteratur som ligger nært opp til virkeligheten. Både med tanke på hvor utleverende og populær slik litteratur viser seg å være. Samtidig har vi alle det siste året prøvd å mestre livet midt i en verdensomspennende pandemi, noe som for mange har ført til mer isolasjon og ensomhet. I tillegg er jeg snart nyutdannet lektor, og i lys av den fornyede læreplanen er det ulike måter å forstå livsmestring på. Jeg tror det kan være vanskelig for mange lærere å vite hva slags tekster og metoder man kan bruke for å gi elevene de verktøyene de trenger, og bidra til estetiske opplevelser. Et sentralt spørsmål her er om elevene kan lære seg å mestre livet også gjennom norskfaget, ved bruk av en samtidsroman?

Etter hvert har det kommet ut mange bøker skrevet av bloggere og andre offentlige personer, hvor de utleverer egne psykiske eller fysiske sykdommer til det norske publikum. I min studie

tar jeg utgangspunkt i samtidsromanen «Evig søndag» skrevet av forfatter og tidligere blogger Linnéa Myhre i 2012. Myhre har lenge fanget min interesse ved å sette ord på det mange unge sliter med, og i forlengelsen av de tidligere blogginnleggene skildrer boka ett år av «Linnéas» liv. Åpenheten om sårbare og tabubelagte temaer som selvmordstanker, besøk hos psykiater og detaljerte beskrivelser av en hverdag preget av spiseforstyrrelser og depresjon gjør at boka hennes i stor grad er selvutleverende – og til tross for at den har fått romanbetegnelsen har den mange trekk fra biografien. «Evig søndag» er altså en bok i et sjangergrenseland, og vil være et utgangspunkt for å diskutere hvorvidt denne konkrete boka, og denne litterære formen i seg selv kan bidra til at leserne får en bedre forståelse av livsmestringematikker.

Jeg valgte tidlig å fokusere på lesing av denne romanen fordi jeg mener den kan legge til rette for innlevelse, forståelse og refleksjon (jf. Drangeid, 2014, s. 86). Gjennom lesing av «Evig søndag» får man på et ærlig vis innsikt i ulike måter å leve et liv, og den tematiserer psykisk helse og samtidsrealistiske utfordringer på en særegen og fascinerende måte. Måten forfatteren omtaler seg selv på, de finurlige kommentarene, selvironien, at hun henvender seg til leseren direkte, og at hun har et metaperspektiv og skriver om sin egen skriving gjør at jeg som leser blir engasjert i å betrakte livet utenfra. Hun skriver blant annet: «Så dette er meningsløst, er det ikke? Å fortelle, beskrive og forklare opp og ned i mente hvorfor jeg alltid lar meg friste av tanken på å ramle ned på trikkeskinnene rett før trikken kommer» (Myhre, 2012, s. 6). Romanen byr på mørk humor og festlige beskrivelser, men samtidig mye nakent og alvorlig om livet som ung kvinne i 20-årene.

1.2 Problemstilling

Jeg har formulert følgende problemstilling:

Hvordan kan lesing av «Evig søndag» kobles opp til det tverrfaglige temaet «folkehelse og livsmestring» i litteraturundervisningen på ungdomstrinnet?

For å kunne svare på denne problemstillingen vil jeg gjennomføre en lærerfaglig analyse (jf. Drangeid, 2014) av «Evig søndag». Jeg vil se nærmere på hvorvidt romanen kan appellere til ungdom, og gå under det Nes (2014) kaller for en «samtidsrealistisk ungdomsroman», og hvilke muligheter og utfordringer den kan gi elever i ungdomsskolen. Her er de tre analytiske perspektivene navigering, utfylling og fordobling viktige, noe som vil bli ytterligere presentert i metodekapitlet.

1.3 Tidligere forskning omkring livsmestring og Linnéa Myhres tekster

Livsmestring er på dagsorden, og til tross for at det er et nytt tema i læreplanen finner vi en del forskning på området. Likevel er det et tema man ikke nødvendigvis har nok kunnskaper om, særlig i en skolekontekst. Jeg har orientert meg i tidligere forskning innenfor livsmestring i norskfaget for å se hvilke funn andre har gjort, men også andre elementer jeg spisser meg inn mot. Det er så langt ingen studier som eksplisitt knytter den konkrete romanen til livsmestring i norskfaget, men det er flere interessante funn som tyder på at det ikke bare er jeg som synes Myhres forfatterskap er verdt å studere nærmere.

Jeg har funnet tre masteroppgaver som alle har analysert «Evig søndag» med ulike perspektiver, og som på ulike måter er knyttet til mitt prosjekt. I masteroppgaven til Kjersti Hinna Reinshorn (2015) ”Jeg er ganske sikker på at hun er meg”, skriver forfatteren en analytisk rettet oppgave om identitet og selvkonstruksjon i to av tekstene til Linnéa Myhre. Denne studien viser ikke til livsmestring i en skolekontekst, men tar for seg fremstillingen av «jeg»-et i de to selvbiografiske romanene «Evig søndag» og «Kjære». Det kommer frem at Linnéa er i ferd med å miste seg selv, og at romanene er et forsøk på å ta kontroll over selvfremstillingen. Reinshorn viser til spenningen mellom tekst og virkelighet, ettersom det kan fremstå paradoksalt at Linnéa utleverer seg selv i blogg og bok når hun samtidig fremstiller seg som folkesky (Reinshorn, 2015, s. 60). Også i masteroppgaven «Kan du bekrefte at dette er deg?» tar Siri Vågene (2020) for seg fremstillingen av psykisk helse og sykdom i virkelighetsnær litteratur. I denne studien har Vågene sett på hvordan ønsket om å bli frisk ikke samsvarer med ønsket om å holde på sykdommen, og hvordan forfatteren her bruker språket i sin formidling. Hun trekker blant annet frem at «Linnéa» er usikker på hvem hun er uten sykdommen, og er redd for å miste sin identitet (Vågene, 2020). Et tredje perspektiv finner vi i «Uten min mor har jeg ingen» fra 2016, hvor Marte Josefine Nilsen gjør en analyse av «Evig søndag» med vekt på hovedpersonens samspill med ulike karakterer og objekter. Denne masteroppgaven er for øvrig den eneste av de tre som også har en didaktisk del, hvor hun undersøker nærmere hvilken relevans romanen kan ha innenfor norskfagets litteraturundervisning. Hun mener blant annet at «Evig søndag» viser konsekvensene av et usunt kroppssyn, og at romanen kan bidra til at elevene ikke trenger å føle skam over psykiske utfordringer. Nilsens konklusjon er at den har potensiale i ungdomsskolen og videregående, og peker på nykritikkens nærlesingsmetode som en god metode å bli kjent med

teksten som selvstendig objekt (Nilsen, 2016, s. 72-73).

Å skrive om egne liv kan sies å være en trend i norsk litteratur, og «Evig søndag» er et av flere eksempler hvor forfatteren beveger seg over fra blogginnlegg til bokformat. Denne overgangen har Kristin Kvaale (2015) skrevet om i «Fra blogg til bok – «bloggboka» som kreativ og økonomisk virksomhet: En kvalitativ studie av norske bloggere som gir ut bøker», som en del av masterstudiet i medier, kommunikasjon og informasjonsteknologi ved NTNU. Også Ine Bethuelsen (2020) skrev i fjor en masteroppgave innenfor lesevitenskap med tittelen «Fra blogg til bok: En sammenlignende analyse av bloggtekster og bøker skrevet av Sophie Elise Isachsen». Begge disse studiene er relevante i min sjangerdiskusjon ettersom de tar opp det mer overordnede temaet «fra blogg til bok», og trekker blant annet frem Linnéa Myhres tekster i diskusjonen.

1.4 Studiens formål og avgrensing

Det er flere grunner til at jeg ser på min problemstilling som relevant og interessant. Ettersom vi er midt oppi en pandemi, erfarer en økning i psykisk helseutfordringer, og ettersom livsmestring er kommet på timeplanen, var dette en tematikk jeg hadde lyst til å utforske mer, og jeg ser kunnskapen som viktig både i et individuelt og samfunnsmessig perspektiv. Jeg ønsker i min oppgave å se på teksten til Myhre i enda en ny kontekst, med et skråblikk mot ungdomsskoleeleven. Slik det kommer frem i læreplanen i norsk handler det tverrfaglige temaet «folkehelse og livsmestring» om å:

Utvikle elevenes evne til å uttrykke seg skriftlig og muntlig. Dette gir elevene grunnlag for å kunne gi uttrykk for egne følelser, tanker og erfaringer, noe som er viktig for å håndtere relasjoner og delta i et sosialt fellesskap. Lesing av skjønnlitteratur og sakprosa kan både bekrefte og utfordre elevenes selvilde og dermed bidra til deres identitetsutvikling og livsmestring. (Utdanningsdirektoratet, 2019, s. 3)

Mitt mål er å undersøke hvordan «Evig søndag» kan være en bok som egner seg til undervisning i norskfaget, og hvordan denne spesifikt kan knyttes opp til det tverrfaglige temaet «folkehelse og livsmestring». Myhres tidligere blogginnlegg er et viktig utgangspunkt for romanen og respektive diskusjoner, men vil ikke inngå i min lærerfaglige analyse eller nærlesing. Diskusjonen kan forhåpentligvis ha overføringsverdi utover den konkrete teksten

jeg har valgt, og vise til de didaktiske mulighetene også med liknende verk som på en eller annen måte ligner Myhres roman, og samtidig bidra til en mer variert undervisning.

1.5 Masteroppgavens struktur

For å svare på problemstillingen vil jeg i *teoridelen* starte med å introdusere de noe «betente» begrepene livsmestring og danning. For å sette en teoretisk ramme rundt tematikken jeg senere skal diskutere vil jeg ut ifra en skolekontekst vise til ulike perspektiver og tilnærminger, samt relevante kompetansemål som inngår i norskfaget. Her vil jeg også i lys av livsmestringsproblematikken introdusere den valgte teksten jeg senere skal gjøre en analyse av, og definere og drøfte sjangeren - først og fremst mellom det skjønnlitterære (fiksjon) og sakprosa/selvbiografiske (fakta). I *metodekapitlet* vil jeg gjøre greie for valg av metode, og gå nærmere inn på hva en lærerfaglig analyse er, og hvorfor denne tilnærmingen kan være relevant for å svare på problemstillingen min. Her vil jeg beskrive valg av tekst, analyseprosessen, samt min rolle som forsker, vitenskapsteoretiske perspektiv og forskningsetiske betraktninger.

Når jeg beveger meg over på *analysedelen* vil jeg med den didaktiske intensjonen i bakhodet bruke de ulike perspektivene fra lærerfaglig analyse som metode for å belyse det essensielle i romanen jeg har valgt. De viktigste elementene jeg vil analysere blir språk og skrivestil, fortellerinstans og synsvinkel, oppbygging av romanen, mulighet for innlevelse, samt fremstilling av hovedpersonen, sykdommen og hennes følelser til livet, seg selv og andre. Dermed vil jeg også analysere romanens overordnede tematikker, som kan knyttes til «folkehelse og livsmestring», slik de omtales i læreplanen. Disse elementene vil jeg knytte til de tre perspektivene i en lærerfaglig analyse: leserens navigering, utfylling og fordobling. I *diskusjonsdelen* vil jeg vektlegge det litteraturredidaktiske, og diskutere romanens målgruppe og appell, samt temaets relevans innenfor skolen. Empati, innlevelse og distanse vil ses i sammenheng med fremstillingen av hovedpersonen og de tekstlige valgene. Videre vil jeg diskutere koblinger «Evig søndag» kan ha til en naturalistisk kanontekst og hvilke muligheter dette kan gi i undervisningssituasjon, og om romanen kan fungere som et estetisk læremiddel på ungdomstrinnet. Til slutt vil jeg undersøke og diskutere hva slags stillas elevene vil trenge i undervisningen – basert på de aspektene ved teksten som analysen avdekker. Avslutningsvis vil jeg komme med en konklusjon og oppsummering over mine funn, og forhåpentligvis et klarere svar på problemstillingen: *Hvordan kan lesing av «Evig søndag» kobles opp til det*

tverrfaglige temaet «folkehelse og livsmestring» i litteraturundervisningen på ungdomstrinnet?

2. Teoridel

I søken etter ny informasjon vil jeg i det følgende kapitlet presentere relevant litteratur og teori til oppgavens tematikk, som senere vil ses i sammenheng med mine analytiske funn og drøfting.

2.1 Hva er livsmestring?

2.1.1 Livsmestring i de overordnede styringsdokumentene

Både nasjonale og internasjonale aktører kommer med anbefalinger om hva slags kompetanser elever i skolen vil ha behov for i fremtiden (NOU2015:8, s. 15). Som en del av OECD er Norge blant annet med i det internasjonale prosjektet *Education 2030* (Meld. St. 28. (2015-2016), s. 14). Prosjektet bygger på sentrale trekk ved samfunnsutviklingen, forskning, og innspill fra utdanningsaktører fra flere land. Målet er et felles læringsrammeverk for hvilke kompetanser elever i OECD-landene vil ha behov for frem mot 2030. Blant annet kommer det frem at skolen har en rolle i å formidle kognitive kunnskaper, fysisk og psykisk velvære, og sosiale og emosjonelle ferdigheter (Meld. St. 28. (2015.2016) s. 14).

I utredningen fra Ludvigsen-utvalget i 2015 om *fremtidens skole og fornyelse av fagene* (NOU2015:8) kom det frem at skolen har viktigere og mer betydningsfull rolle enn før. Samtidig som det nasjonale og globale samfunnet står ovenfor nye krav og forventninger, skal skolen legge grunnlaget for å skape gode liv for fremtidens borgere. Utredningen viser dessuten tilbake til OECD sine bærekraftsmål, som en del av skolens oppdrag internasjonalt. En av utfordringene vi har sett er en økning i psykiske lidelser blant unge, noe som viser viktigheten av kunnskap om egen helse (NOU2015:8, s. 52). Utvalget mente at norske elever bør lære mer om fysisk og psykisk helse, som blant annet er forbundet med å ta ansvarlige valg, og ta vare på eget liv gjennom livsferdigheter.

Stortingsmelding 28: *Fag – Fordypning – Forståelse* kom som et svar på å revitalisere innholdet og øke kvaliteten i utdanningsløpet. Kunnskapsdepartementet (Meld. St. 28 (2015-

2016), s. 7) valgte derfor å prioritere «folkehelse og livsmestring» som ett av tre tverrfaglige temaer i overordnet del av det nye læreplanverket; Fagfornyelsen av Kunnskapsløftet, heretter LK20. Det vil si at temaet skal inngå som en naturlig del på tvers av fag, og dermed bidra til at elevene får en helhetlig forståelse av temaet satt sammen av «folkehelse» og «livsmestring». Det viktigste begrepet for meg er *livsmestring*, som både har et individuelt-, samfunnsmessig- og sosialt perspektiv (Meld. St. 28 (2015-2016), s. 39).

I den nye læreplanen kommer det frem at «Livsmestring dreier seg om å kunne forstå og å kunne påvirke faktorer som har betydning for mestring av eget liv» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 12). I skolen vil dette si at livsmestring som tema skal fremme livskvalitet og trivsel gjennom kunnskaper, ferdigheter og holdninger. Målet er at elevene skal kunne håndtere tanker og følelser, mellommenneskelige relasjoner, medgang og motgang, ta ansvarlige valg, utvikle et godt selvbilde, samt kjenne på verdien av mening i livet.

2.1.2 Hvordan arter livsmestring seg i læreplanen i norsk?

I læreplanen for norsk (NOR01-06) kommer det frem at «folkehelse og livsmestring» handler om «å utvikle elevenes evne til å uttrykke seg skriftlig og muntlig» (Utdanningsdirektoratet, 2019, s. 3). I læreplanen slås det fast at gjennom skjønnlitteratur og sakprosa kan norskfaget videre bidra til å bekrefte og utfordre elevenes selvbilde, samt føre til identitetsutvikling og livsmestring. Mer eksplisitt kan vi trekke inn livsmestring som en del av norskfaget ved å lese, skape og diskutere tekster som gir et blikk inn i andres tanker og følelser, eller tekster som på ulike måter framstiller ungdommens livssituasjon og utfordringer. På ungdomstrinnet finner vi blant annet følgende kompetansemål som eleven skal kunne etter 10.trinn:

«Utforske og reflektere over hvordan tekster framstiller unges livssituasjon»
(Utdanningsdirektoratet, 2019, s. 9).

Kompetansemålet kan kobles til litterære verk som tematiserer livsmestringsproblematikk ved at elevene for eksempel kan gjenkjenne innholdet i sine egne liv. Elin Nesvoll Vangsnes jobber ved læringsmiljøsentret i Porsgrunn, og har skrevet om åpenheten om psykisk helse i offentligheten (Vangsnes, 2017). Vangsnes viser i sitt innlegg til debatten om hvorvidt psykisk helse er en privatsak, om det har blitt for mye åpenhet i samfunnet, og om psykiske vansker har blitt en naturlig del av ungdomsfasen. Hun påpeker imidlertid at økt oppmerksomhet i skolen kan føre til mindre stigmatisering, og følelsen av å ikke være alene

om problemene sine, noe som kan gjøre den psykiske belastningen mindre for den enkelte. Barn og unge kan gjennom andres åpenhet få kunnskap om hva de sliter med selv, noe som på sikt kan føre til at de åpner seg til mennesker de stoler på - og på den måten få hjelp. Åpenheten omkring psykisk helse gir dermed økt kunnskap, ikke bare for ungdommen selv, men også foreldre, lærere og andre som arbeider med ungdom, ifølge Vangsnes (2017).

2.1.3 Hva innebærer det å mestre livet?

Livsmestring er et aktuelt og mye omtalt tema i samfunnet, som kan anses å være både komplekst og litt «betent». I 2020 gav Audun Myskja og Camilla Fikse ut boka «Perspektiver på livsmestring i skolen», hvor de som et bidrag til fagfornyelsen presenterer kunnskapsbasert innhold om nettopp livsmestring (Heimburg & Ness, 2020, s. 9). Forfatterne skriver at livsmestring fremdeles er i en tidlig utviklingsfase, og dermed har vi ingen opplagt definisjon av hva det tverrfaglige temaet i skolen skal inneholde (Heimburg & Ness, 2020, s. 17). Det tverrfaglige temaet har som mål å fremme en god psykisk helse, som ifølge Marit Uthus (2020, s. 38) handler om å håndtere, eller mestre, alt livet bringer med seg på godt og vondt. Livsmestring kan således tenkes å omfatte personlige forhold som angår individet selv. Kort sagt: Å leve et godt liv til tross for utfordringer eller stressende livsbetingelser. Som Gunvor Marie Dyrdal, en av bidragsyterne i boka «Perspektiver på livsmestring i skolen» noterer, kan ungdomsårene være særlig utfordrende. Ikke bare skal man ta valg som har betydning for resten av livet, men kroppen oversvømmes av hormoner (Dyrdal, 2020, s. 121).

I kapitlet «Prestasjonspresset – et individuelt eller kollektivt ansvar?» trekker Uthus frem begrepet «generasjon prestasjon» (Uthus, 2020). Hun diskuterer om livsmestring er noe som bare angår individet. Hun spør om det er eleven selv med egne individuelle tiltak som må mestre prestasjonspresset som preger samtiden, eller er det systemet – det overordnede samfunnet og skolen sitt ansvar å gjøre noe med presset? Uthus (2020) påpeker at vi ser en økning i utfordringer som psykiske lidelser, slitenhet, og følelsen av å ikke være god nok som en følge av det konkurransebaserte samfunnet ungdommen vokser opp i. Hun argumenterer med at alle er tjent med å få verktøy til å kunne håndtere utfordringer, slik at de kan ta grep i sitt eget liv (Uthus, 2020, s. 25). Prestasjonspresset er ikke bare noe som gjelder den enkelte, den er der på et kollektivt plan. Dessuten påpeker Uthus (2020, s. 28) at presset om å mestre skolen er en av de største kildene til unges psykiske helseplager, fordi utdanning er blitt avgjørende for å sikre egen fremtid. Dermed beveger forfatteren seg vekk i fra diskusjonen om ansvaret ligger *enten* hos den enkelte *eller* over individuelle instanser til at vi trenger både

individuelle og kollektive tiltak for å få et helhetlig perspektiv på dagens utfordringer. At livsmestring kan forstås på både et individnivå og samfunnsnivå, har vi også sett at kommer til uttrykk i Meld. St. 28 (2015-2016).

Et annet perspektiv på livsmestring finner vi hos Haukeland og Lund-Kristensen (2019). I sin artikkel «Den livskraftige barnehagen - En økopedagogisk-filosofisk tilnærming» trekker forfatterne frem trivsel, livsglede, egenverd, trygghet, fellesskap, og håndtering av utfordringer som sentrale i forbindelse med livsmestringsproblematikken (Haukeland & Lund-Kristensen, 2019, s. 82). De har en økofilosofisk tilnærming til pedagogikken, og argumenterer med at livet ikke bare handler om å overleve, man skal også trives og blomstre (Haukeland & Lund-Kristensen, 2019, s. 70). De peker på økokrisen, ikke bare som en klimakrise, men også en livskrise. I den forbindelse introduserer de begrepet «livskraft» om en selv-utfoldelseskraft som gir oss kreftene til å kunne blomstre i livet. Haukeland og Lund-Kristensen bruker «økonselvet» om det undrende og skapende mennesket som viktig i den økologiske tenkningen de representerer (Haukeland & Lund-Kristensen, 2019, s. 77).

Den økopedagogiske tenkningen tar Haukeland videre i bidraget sitt til boka «Perspektiver på livsmestring i skolen» (Haukeland, 2020). Her forklarer han at «økofilosofien dreier seg om samspillet mellom hva vi ser som verdifullt i livet, og hvordan vi lever livet» (Haukeland, 2020, s. 169). Haukeland beskriver livet som et terreng, hvor vi ferdes i et mangesidig landskap. Han mener likevel at livsmestring i stor grad retter seg mot selvet, og hvordan selvet kan håndtere utfordringer og press. Vi kan alle føle oss bortkomne og fremmede, påpeker Haukeland (2020, s. 167). Samtidig innebærer livsmestring at man bør vite hvor presset kommer fra slik at man kan forandre situasjoner som virker fremmedgjørende (Haukeland, 2020, s. 197). Haukeland henviser til «ung data»-undersøkelsene som viser at barn og unges livskvalitet er lavere enn hva den burde være i et av verdens rikeste land (Haukeland, 2020, s. 171). Han trekker frem friluft, oppmerksomt naturnærvær og tilstedeværelse som viktige faktorer for livsmestring, og mener dessuten at livsmestring handler om hele livsgrunnlaget (Haukeland, 2020). Miljøet vi vokser opp i påvirker den fysiske og psykiske helsen, og å oppholde seg i naturen kan derfor være et positivt pustested i en ellers så stressende hverdag, og kan være en mulighet for å «blomstre», og bidra til et bærekraftig samfunn, ifølge Haukeland.

Å bruke blomstringsbegreper er i tråd med James W. Cook og hans «flourishing»-begrep, hvor han ser på bærekraftige trivselstiltak som en grunnleggende byggestein for et velfungerende samfunn (Cook, 2018, s.62-63). Bruk av begrepet «flourishing» har en økende popularitet, og Helsedirektoratet nevner dette begrepet som et alternativ til «psykisk helse» (Helsedirektoratet, 2015, s. 43).

2.1.4 Betegnellesbruk: Å mestre kontra å blomstre kontra å være?

Vi har til nå introdusert begreper som «livsmestring» og «flourishing», som er nært knyttet til psykisk helse. Innen internasjonal litteratur brukes gjerne «well-being» i tillegg, et interessant begrep som favner bredt. For eksempel bruker WHO (2018) betegnelsen «A state of well-being» i sin definisjon av god psykisk helse. Cook (2018) skriver om «sustainable human well-being». Også det internasjonale OECD-prosjektet *Learning for 2030* blir beskrevet som «a learning framework that aims to help students navigate toward future well-being» (OECD, 2018). Målet om «well-being», som på norsk kan oversettes til *velferd* eller *velvære*, er altså blitt en viktig del av det internasjonale folkehelsearbeidet (Helsedirektoratet, 2015).

Helsedirektoratet (2015) har i forbindelse med oversettelsesproblematikken utarbeidet en interessant rapport kalt «Well-being på norsk», hvor de drøfter ulike måter å forstå det innholdsrike engelske begrepet «well-being» på, i tillegg til andre måter å tilnærme seg den psykiske helsen. I rapporten knyttes ikke «well-being» eksplisitt til livsmestring, men mestring blir trukket frem som en forutsetning for well-being. Samtidig viser Helsedirektoratet til det tiltagende «flourishing»-begrepet som er i tråd med «psykisk helse og trivsel» (Helsedirektoratet, 2015, s. 42). Både «well-being» og «flourishing» kan inngå i den eudaimoniske tilnærmingen til det gode liv, hvor man ser på fravær av ubehag og sykdom, og fokuserer på at mennesker fungerer godt. Kritikerne til denne tilnærmingen mener derfor at begrepene utelukker betydningsfulle perspektiver (Helsedirektoratet, 2015, s. 36).

Valg av ord kan også indikere ulike begrepsforståelser, og disse kan igjen indikere at en tilnærmer seg livsmestring på ulike premisser. Ifølge Dyrdal (2020, s. 121) kan et depressivt tankemønster føre til redusert velvære for den enkelte, men hva betyr egentlig velvære? WHO (2018) skriver at well-being er «A state» - en tilstand, det «å være». Det kan således forstås som noe som er statisk og allerede eksisterende, og ikke en prosess (Helsedirektoratet, 2015, s. 41). Å *være* (velvære) kan dessuten fremstå som noe enklere enn å skulle *mestre*, eller arbeide mot noe, med et utgangspunkt om at livet er vanskelig.

Slik som Helsedirektoratets notat om «well-being» påpeker, er leting etter gode og velegnede uttrykk ikke trivielt, «språket er ikke nøytralt. Ulike ord vil gi ulike helsepolitiske signaler» (Helsedirektoratet, 2015, s. 8). Ifølge Dyrdal handler livsmestring på mange måter om mestringstro – å tro på at en kan håndtere livets motgang (Dyrdal, 2020, s. 121). Et viktig aspekt av livsmestring er at det skal legge til rette for utvikling av unges robusthet, eller motstandskraft, slik at de kan møte livets utfordringer, stress og påkjenninger og likevel bygge sin psykiske helse (Madsen, 2020, s. 99). Det er bra å være robust og kunne mestre, men det kan også ha en omkostning som tap av sårbarhet. Så har vi «flourishing», eller «blomstring», som i større grad framstår som et grunnleggende positivt begrep. Å bruke disse begrepene innebærer gjerne en annen vinkling, hvor man vektlegger positive komponenter og trivsel (jf. Helsedirektoratet, 2015). Ved valg av gode begreper må man samtidig tenke at vitenskapelige og mer hverdagslige kontekster innebærer ulike presisjonsnivåer. Blomstringsbegreper kan på denne måten være i tråd med Haukeland og Lund-Kristensens (2019) forskningsinteresser omkring økologi og filosofi. Dermed kan det forventes at de tenker gjennom plantemetamorfi. Vil dette imidlertid forstås av lærere som har en annen tilnærming til pedagogikken, og ikke tilhører den samme tradisjonen? Kanskje er det derfor livsmestring ble akseptert som begrep, fordi det favner bredere?

Fagterminologien man bruker om et fenomen er altså viktig for hvilken forståelse man har i utgangspunktet (Helsedirektoratet, 2015, s. 65-66). Dermed kan man si at begrepet «well-being», så vel som «livsmestring» og «blomstring», kan forstås som både en påvirkningsfaktor eller betingelse, men også som et utfall – særlig dersom begrepet blir brukt som mål i folkehelsearbeidet (Helsedirektoratet, 2015, s. 68).

2.1.5 Et kritisk blikk på livsmestring

Det er ikke alle som er tilfreds med det tverrfaglige temaet «folkehelse og livsmestring». I boka «Livsmestring på timeplanen», er Ole Jacob Madsen grunnleggende kritisk til om livsmestring er «riktig medisin» for elevene (Madsen, 2020). Dette til tross for at ungdommen selv ønsker at livsmestring skal løse problemene, ifølge forfatteren (Madsen, 2020, s. 103). Madsen argumenterer med at livsmestring som emne i skolen ikke vil redusere presset på elevene, men heller legge opp til at elevenes psyke skal bygges og trenes gjennom ytterligere egeninnsats (Madsen, 2020, s. 149). Slik presenterer han spenningen omkring livsmestring i skolen: «Men i realiteten representerer løsningen bare mer av det samme, når økt

individualisering og ansvarliggjøring er de samfunnsmessige driverne som har brakt oss inn i dette uføret» (Madsen, 2020, s. 147).

Forfatteren skriver videre at problembeskrivelsene av unges liv bør utfordres, ettersom faktorer som stress og press er blitt innarbeidet i forståelsen av unges livssituasjon (Madsen, 2020, s. 107). Videre hevder Madsen (2020, s. 100) at den voksne generasjonen bekymrer seg for mye på vegne av de unge, samtidig som fokuset på psykiske helseplager blåses opp i media. Han påstår at de aller fleste unge trives, og at jaget etter å prestere er noe som hører øvre middelklassen til (Madsen, 2020, s. 117). Som vi har sett skal ungdommen ta viktige livsvalg som har betydning for fremtiden, men Madsen mener på sin side at presset rett og slett vitner om at vi lever i et for individualistisk samfunn hvor ungdommen har *for mange* muligheter. Han stiller dessuten spørsmål til hvorvidt livet kan la seg mestre, og om mestring i seg selv er en god målestokk for hvordan vi bør leve.

2.1.6 Avsluttende refleksjon til livsmestring

«Folkehelse og livsmestring» har kommet inn i læreplanen som et forsøk fra skolens side å løse et folkehelseproblem. Uthus (2020) viser hvordan nye generasjoner er preget av å prestere og fremstille seg i sitt beste lys, noe som resulterer i manglende motivasjon, uro og utilfredshet. Likevel er definisjonene rundt *livsmestring* diffuse, og både begrepsbruken og oversettelsene av begrepene fra internasjonal litteratur er varierende. Det er derfor interessant og tankevekkende hvilke effekter bruken av de ulike begrepene kan ha, og om de kan føre til ulike tilnærminger til hvordan mennesket og livet egentlig er. Er det snakk om å *mestre* livet, eller er *velvære* mer egnet? Hva med å *blomstre*?

Livsmestring er altså en del av et tverrfaglig tema, men kan vi se et tydelig skille mellom «folkehelse» og «livsmestring»? De er unektelig koblet, ved at gode helsevalg hos den enkelte er en del av å mestre livet, og psykisk helse er viktig for folkehelsen (Meld. St. 28 (2015-2016), s. 39). Og ettersom de glir inn i hverandre, er de sammensatt som et tema i læreplanen. Likevel er livsmestring muligens mer individorientert, og kan kobles opp til det psykiske aspektet ved tilværelsen, mens folkehelse er mer samfunnsrettet med fokus på den fysiske helsen. Derfor tar jeg hovedsakelig for meg livsmestringsproblematikken.

I kjølvannet av at livsmestring ble tema i skolen finner vi flere nyanserende røster. Er det opp til mennesket selv å mestre livet? Eller er det fordelaktig for elevene å få verktøy og strategier

med seg på veien? Denne oppgaven har imidlertid ikke som mål å drøfte hvorvidt livsmestring er rett «medisin» for elevene, eller hva som er årsaken til utfordringene vi står ovenfor, men jeg mener likevel det er relevant å trekke frem ulike perspektiver på et tema som har fått mye oppmerksomhet. Madsen (2020) hevder at problemene unge sliter med i dag bør løses politisk, og ikke legges på enkeltmennesket i form av «psykologiske teknikker» i skolen. Samtidig mener Uthus (2020, s. 19) at elevene trenger å støttes slik at de kan stå i de utfordringene de vil møte. «Prestasjonspresset som et kollektivt fenomen innebærer jo at presset er der, rundt oss hele tiden, noe som betyr at det lett kan bli en del av oss – og den vi er, på et individuelt plan», understreker Uthus (2020, s. 40).

2.2 Danning

2.2.1 Hva er danning?

«Dannelse er det som sitter igjen når du har glemt alt det du har lært» sa den svenske pedagogen Ellen Key på en poetisk måte (Solrød, 2012, s. 17). Hennes utsagn er én måte å forstå danning på.

Danning oppleves som et diffust og vidt begrep, i likhet med livsmestring. Ifølge Therese Garshol Syversen kan vi oppfatte begrepet ulikt, og dermed er det flere måter å angripe det på (Syversen, 2018, s. 49). Hun mener at dannelsingsprosjektet handler om utvikling av menneskets selv- og medbestemmelse over individuelle og samfunnspolitiske forhold. «Danning handler altså om møter mellom enkeltmennesket og det allmenne. I disse møtene skjer det en slags forming – uten at det dreier seg om ren tilpasning til samfunnet» (Syversen, 2018, s. 50). På denne måten kan vi koble livsmestring og danning sammen, ettersom livsmestring er et aspekt ved menneskets livslange dannelsingsprosess. Haukeland og Lund-Kristensen (2019, s. 77) skriver at *danning* er et overordnet grunnbegrep innenfor pedagogikken, som handler om å utvikles som menneske i en verdifull retning. De trekker frem undring og å stille seg kritisk som viktige verdier i dannelsesprosessen.

Dannelsingsoppdraget har fått en tydeligere plass i den fornyede læreplanen (LK20). I ny overordnet del av læreplanverket kommer det frem at opplæringen skal «danne hele mennesket», så vel som å «gi elevene et godt grunnlag for å forstå seg selv, andre og verden, og for å gjøre gode valg i livet» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 8). Slik kan de ta i bruk

redskaper for å mestre fremtidens arbeidsliv, og bli ansvarlige og selvstendige samfunnsborgere. Mer konkret kan vi si at danning skjer gjennom opplevelser og utfordringer i undervisningen, men også ved å reflektere, samarbeide og mestre. Dermed er ikke danning noe læreren nødvendigvis kan gi kunnskap om, men noe som også skjer når elevene erfarer at det ikke alltid finnes et enkelt fasitsvar (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 9).

Ifølge norskdidaktiker Pål Hamre (2017) er man ikke ferdig dannet når man går ut av skolen, og påpeker at danning er noe som pågår. I teksten «Norsk som reiskaps- og dannelsingsfag», skriver han at danning innebærer at mennesket utvikler seg individuelt gjennom seg selv og sitt indre, men også kollektivt i samfunnet og globalt. Hamre (2017) viser til danske Korsgaard og Løvlie, som mener at morsmålsfaget bør bidra til danningen av menneskets forhold til seg selv, samfunnet og verden. At danningen i skolen og i norskfaget innebærer en åpenhet for det nye og fremmede og en evne til å se seg selv som en del av en større sammenheng, finner vi også i NOU2015: 8, og i de overordnede temaene som «folkehelse og livsmestring».

Danning kan altså ses på som både en livslang prosess og et produkt, men som må jevnlig diskuteres (Hamre, 2017, s. 36). Videre skal jeg gjøre rede for hvordan danning har blitt diskutert i noen nyere tekster om norskfaget som et dannelsingsfag. Siden jeg har som mål å diskutere om boka «Evig søndag» kan kobles opp til det tverrfaglige temaet «folkehelse og livsmestring» i litteraturundervisningen på ungdomstrinnet, vil jeg spesielt trekke fram diskusjonen om danning i historiske tekster og samtidstekster, samt livsmestrings- og dannelsingspotensialene ved lesing og didaktisk arbeid med skjønnlitteratur i skolekontekst.

2.2.2 Dannelsingsfaget norsk: spenningen knyttet til tekstvalg

Laila Aase (2019) kobler danning i norskfaget videre til hvilke tekster man som lærer velger å bruke, og setter i forgrunnen spørsmålet om det er noen tekster som er spesielt egnet til danning. Spenningen i litteraturundervisningen dreier seg ofte om hvilke tekster man skal bruke, og ofte munner diskusjonen i å motsette samtidslitteratur versus klassikere. Noen vil hevde at kanontekster har det største dannelsingspotensialet, og ved å lese en klassiker blir man automatisk dannet – noe som henger sammen med Klafkis materiale danningsteori (Syversen, 2018). Et annet syn er at elevene ikke har noe forhold til kanontekstene, og at danning burde skje via elevenes sine interesser – som igjen henger sammen med det Klafki omtaler som formale danningsteorier. Aase (2019, s. 17) hevder på sin side at norsklæreren må velge ut

tekster som er «eksemplariske». Danning er ifølge Aase «elevens rett til å utvikle kollektive verdier i kulturen i samhandling med andre» (Aase, 2019, s. 17). Mer om de ulike danningsteoriene vil jeg skrive om litt lenger ned.

Norskfaget er skolens største fag, og har derfor en sentral rolle i elevenes dannelses- og identitetsutvikling (Meld. St. 28 (2015-2016), s. 50). Sture Nome og Arne Johannes Aasen (2019) skriver i boka «Det nye (nye) norskfaget» at den fornyede læreplanen gir vage føringer på danning i skolen, men til gjengjeld gir den mer valgfrihet til læreren. Hvis man leser kun læreplanen i norsk må man gjerne lete seg frem til hva danning innebærer, skriver Nome og Aasen. Hamre (2017) understreker også at dannelsesfaget norsk kan være krevende å definere, og mener at det har et mer overordnet perspektiv. Han trekker først frem at faget i et dannelsesperspektiv bør bidra til å gi innsikt i tekstsamfunnet elevene har røtter i, samt hvilke perspektiv disse tekstene presenterer. Samtidig skal faget ha en etisk dimensjon, i form av innlevelse, identifikasjon, analytisk distanse og refleksjon (Hamre, 2017, s. 16). Målet er ifølge Hamre (2017, s. 21) å utvide elevenes horisonter.

I boka «Litterær forståelse - Innføring i litteraturdydidaktikk» skriver Åsmund Hennig at den store friheten gjør at læreren også får et større ansvar til å velge hensiktsmessige tekster (Hennig, 2010, s. 135). Han stiller seg spørrende til hvorfor vi egentlig bør inkludere litterære klassikere i undervisningen, og hvilken nytteverdi de har i forhold til mer moderne tekster. Hennig (2010, s. 134) skriver at såkalte «kanontekster» blir brukt om et sett av litterære verk som mange mener er verdifulle i danningen. Den fungerer i så måte som en rettesnor på hva som er gyldig, og i klasserommet blir ofte «de fire store» trukket frem som en del av nasjonallitteraturen. En av grunnene til at kanontekstene har overlevd generasjoner og fremdeles kan sies å være aktuelle, er fordi de formidler ulike sider ved den menneskelige eksistensen, om det å vokse opp og om å bli mer selvbevisst (Hennig, 2010, s. 135). Problemet derimot, er at de ofte blir formidlet på et litterært språk som mange elever kan ha vanskelig med å forstå. Dermed får ikke eleven samme mulighet til å danne sin egen mening om teksten.

Et annet perspektiv finner vi hos de allerede nevnte danske forskerne Ove Korsgaard og Lars Løvlie. De trekker frem at dannelsesaspektet ved morsmålsfaget historisk har kommet til uttrykk gjennom skjønnlitteratur og kanontekster, og vært langt mer knyttet til nasjonal

integrering. I dag har morsmålsfag, slik som norskfaget, en etisk dimensjon som ikke kjenner landegrensene, hevder Korsgaard og Løvlie (Hamre, 2017, s. 36).

Syversen (2018) introduserer dannelsesdidaktikeren Wolfgang Klafki når hun forklarer hvordan *kategorial dannelse* kan arte seg i norskfaget. Først og fremst er dannelse en prosess som ikke nødvendigvis skjer av å lese en bestemt tekst. Likevel går de velbrukte kanontekstene under Klafkis *materiale* danningsteori som fokuserer på de objektive aspektene ved danningen, som også indikerer at enkelte tekster kan ha en dannende verdi i seg selv. Dette har lenge vært sentralt i dannelsesaspektet i skolen, hevder Syversen (2018, s. 53). Slik kan man se på den materiale danningen som et statisk fenomen, hvor man skal ha tilegnet seg bestemte kunnskaper (Syversen, 2018, s. 51), men her er faren at verden eller det fremmede kommer i sentrum, og at koblingen mellom jeg-et og verden svekkes. En innvending mot materiale danningsteorier er at tekster ikke kan danne noen isolert sett, og det er ikke alltid at tekstene ivaretar subjektet som dannes. Jeg-et lærer gjerne om noe, men ikke nødvendigvis noe mer om seg selv og verden den lever i. På den andre siden har vi den *formale* danningen som snarere dreier seg om de subjektive aspektene ved danningen, og vier mindre fokus til hva elevene skal lære (Syversen, 2018, s. 51). Her er det altså elevens personlige vekst, eller jeg-ets interesser som er i fokus, og ikke fullt så mye verden.

Danning innebærer et dialektisk forhold mellom det subjektive og objektive. Med grunnlag i Klafki mener Syversen (2018) at kategorial dannelse kanskje er et optimalt syn på dannelse, siden det forutsetter et forhold som ikke utelukker verken det materiale eller formale. Norsklæreren må således legge til rette for møter mellom eleven og verden/det fremmede som kan gi berikende erfaringer. Det eksemplariske ved tekstene er at de tar opp ulike kategorier som fokuserer på hvordan verden er satt sammen av ulike tema (Syversen, 2018, s. 50). Denne måten å forstå dannelse på henger sammen med måten Aase tenker omkring dannelse i norskfaget. Syversen (2018) forklarer Aases standpunkt som mener at bruk av representative eksempler som omhandler identitet og ungdom i klasserommet forutsetter at man kan hjelpe elevene til å rette fokus mot ulike poeng og aspekter ved deres egne erfaringer og opplevelser i temaer ved tekstene. Slike representative eksempler kan eksempelvis være spiseforstyrrelse eller selvfremstilling, som vi finner i «Evig søndag». Målet i undervisningen med disse tekstene kan være at de settes i sammenheng slik at elevene kan forstå de. Dermed må norsklæreren finne lærestoff som kan åpne elevene for kategoriene, og på sikt fremme

selvbestemmelse, medbestemmelse og solidaritet, uten at det er fastsatt hvilke tekster og på hvilke måter de aktiveres i klasserommet (Syversen, 2018, s. 54).

2.2.3 Danning gjennom lesing av litteratur

Også Magne Drangeid undersøker koblingen mellom danning og lesing av visse tekster. Han mener at elevene bør lese litteratur som gjør danning mulig, og at norskfagets danning ikke utelukkende trenger dreie seg omkring de gamle klassikerne (Drangeid, 2014, s. 119). Dette understreker også Hamre (2017), som viser til både Aase, Korsgaard og Løvlie som påstår at vi i et flerkulturelt samfunn trenger noe mer enn kun de klassiske kanontekstene knyttet til nasjonal identitetsbygging (Hamre, 2017, s. 25).

Både Drangeid, Aase og Korgaard og Løvlie er enige i at danning handler om jeg-ets møte med verden. Drangeid skriver at når man leser enkelte tekster så flytter man egoet til andres verdener (Drangeid, 2014, s. 42). Slik kan eleven møte tekster og bruke disse til å forstå seg selv, andre og omverden. Han poengterer at tekster både kan orienteres mot gjenkjennelse og innblikk i andres forhold. Lesing kan for eksempel fungere metaforisk som et *speil* for bekreftelse av egen identitet og personlige erfaringer, og som et *vindu* hvor leseren får mulighet til å se utover mot andres tanker, erfaringer og kulturer (Drangeid, 2014, s. 30). Drangeid mener at lesing gir fremmederfaring, men at vinduet krever en viss distanse (Drangeid, 2014, s. 119).

Å få tilgang til en fremmed verden gir økt verdi, og kan dessuten øve opp til empati som vi kan overføre til det virkelige liv, ifølge Drangeid (2014, s. 35). Dette innebærer at man blir mentalt formet av litteraturen, fordi den utfordrer leserens forestillinger. Drangeid peker også på litteraturens mulighet til å se utover egne interesser, til å vekke noe som er fremmed for en selv, og gjøre det fremmede mer forståelig. Likevel kan virkningen av lesing og undervisning være ulik, understreker Drangeid. Han viser til viktigheten av en kritisk og spørrende litteraturundervisning som åpner eleven for andre verdener. For eleven kan det derfor være nyttig å ha samtaler om eller diskutere litteraturen de leser (Drangeid, 2014, s. 36). Slik kan alle litterære tekster bidra til at vi utvikler oss selv også i en retning av at vi mestrer livene våre.

Det er verdt å legge merke til et viktig poeng som Drangeid kommer med, nemlig at leseren kan dannes også ved å lese samtidslitteratur, og valg av tekster bør derfor vurderes etter

hvilket utbytte elevene kan få av teksten (Drangeid, 2014). Heller enn å motsette klassikere og samtidslitteratur, bør tekstene være eksemplariske for å invitere til danning, påpeker Drangeid. Eksemplariske tekster ifølge Drangeid ivaretar samfunnets behov og eksistensielle problematikker, men samtidig fremstiller noe gjenkjennbart for eleven på en troverdig måte (Drangeid, 2014, s. 116). Hvilken periode tekstene er fra er mindre viktig. På denne måten kan vi se sammenhengen mellom Klafkis prinsipper for kategorial danning, og Drangeids måte å se på litterære tekster som «eksemplariske». Nome og Aasen understreker dessuten at alle tekster kan gi mening i konkrete situasjoner i skolesammenheng, men at subjektiv relevans er viktig for elevens motivasjon. De mener at norskfaget bør være et møtepunkt mellom de mer ukjente tekstkulturene, og tekstkulturene elevene er deltakere i på fritiden. Slik kan skolen gi dem en forutsetning for å delta i mangfoldet av tekstkulturer (Nome & Aasen, 2019, s. 221-222). Med Klafki kan vi altså si at Nome og Aasen påpeker at norsklæreren også burde anerkjenne dannelsens formale prinsipper. Min hypotese er at Myhres roman kan fungere både dannende og gi utbytte knyttet til livsmestring, blant annet i kraft av å være en tekst som tilhører den samme konteksten som elevene. Dermed kan de formale dannelsingsprinsippene videre føre til den helhetlige, kategoriale danningen.

Den amerikanske filosofen Martha Nussbaum har skrevet mye om litteraturettikk, og hennes tanker kan ses i sammenheng med Drangeids. I boka «Litteraturens etikk. Følelser og forestillingsevne», som er en samling av Nussbaums ulike tekster, finner vi gode forklaringer på litteraturens betydning for dannelsesprosessen. Her forklarer Nussbaum, ifølge (Bale, 2017, s. 40) hvordan litteratur kan bidra til samfunnsborgerens oppdragelse, ved å innta andres perspektiver og forene kognitive og emosjonelle evner. Nussbaum mener blant annet at gjennom fortellinger kan følelser endres, om man blir overbevist og sanser at noe har en verdi. Innlevelse er altså en viktig faktor for danning, som innebærer at man forstår og kan identifisere seg med følelsene og reaksjonene til et annet menneske, og i den forbindelse trekker hun frem følelsesmessige egenskaper som «medlidenhet» og «empati» (Bale, 2017, s. 42). Hun forklarer videre at «Kunst bidrar til å danne den evnen til å foreta vurderinger og den evnen til innlevelse som kan og bør komme til uttrykk i de valg en samfunnsborger tar» (Nussbaum sitert i: Bale, 2017, s. 42). Skal vi altså tro Nussbaum er det grunn til å tro at følelser henger sammen med overbevisning, og ved litterær innlevelse kan man utvikle og danne våre demokratiske holdninger (Bale, 2017, s. 46).

2.2.4 Avsluttende refleksjon til dannings

Danningsprosessen innebærer en forming av individet. Til tross for at dannings er vanskelig å måle (jf. Hamre, 2017), er det likefult ingen tvil om at det er en viktig verdi som skal inngå i norskfaget (jf. Utdanningsdirektoratet, 2017). Å velge og grunngi litteratur i undervisningen er derfor ingen lett oppgave for norsklæreren (Drangeid, 2014, s. 37). Et viktig spenningsmoment i norskfaget handler om man skal bruke klassiske tekster eller samtidslitteratur. De klassiske tekstene kan ha mange fordelaktige kvaliteter som blant annet gir innsikt i den norske kulturarven, og kan oppleves både originale og annerledes fra vår egen verden. Samtidig skal man ikke undervurdere de moderne litterære verkene. Vi har sett at forfatterne Korsgaard og Løvlie problematiserer at eldre nasjonallitteratur har en ubestridt plass i morsmålsundervisningen, i og med at de hevder at dannings ikke bare handler om nasjonal integrering, men om noe mer i menneskeheten (Hamre, 2017, s. 36). Drangeid (2014) på sin side mener at det vesentlige ved valg av tekster er å vurdere dem etter hvilket *utbytte* elevene kan få, så lenge de er eksemplariske for den unge leseren. Klafki har vært en viktig bidragsyter med sine teorier knyttet til kategorial dannings og det eksemplariske innhold. Dette finner vi også i den fornyede læreplanen der det kommer tydelig fram at elevene må få ulike perspektiver fra fortid og samtid (Syversen, 2018, s. 54-55).

Litterære tekster kan bidra til å både gjenkjenne seg selv, og få et innblikk i andres erfaringer, skriver Drangeid (2014). Dannings kan på denne måten føre til at eleven utvider sin horisont og utvikler seg individuelt sett, men også kollektivt. Dette henger sammen med livsmestringsaspektet, både ved at elevene kan få en bekreftelse og styrke sin egen identitet, og at de får flyttet egoet til noe større enn seg selv. Slik kan elevene kjenne på innlevelse, refleksjon og mestring på et personlig plan, utvikle sine demokratiske holdninger, samt delta i fellesskapet (Meld. St. 28 (2015-2016), s. 16). Dessuten er innlevelse et viktig utgangspunkt for utvikling av empati når vi leser litteratur, og kan være interessant når jeg skal se nærmere på følelsesladde «Evig søndag».

2.3 Linnéa Myhre – samtidsforfatter med et kritisk blikk

2.3.1 Forfatterskap og bloggen

Linnéa Myhre ble født i 1990, og var en av de første store bloggerne som blottla privatlivet sitt i Norge. Hun har i lang tid vært åpen om egne psykiske lidelser, har tatt opp tematikk knyttet til livsmestring i både blogg og bokformat, og er blitt en populær samtidsforfatter.

Med den mye omdiskuterte bloggen «Alt du vet er feil» ble hun kjent som sinnabloggeren fra Molde (Skaret, 2014). Denne ble på mange måter en kontrast til alle rosabloggerne med sin bitre skildring av hverdagen. I bloggprofilen beskrev hun seg selv som: «over gjennomsnittet bitter, og liker stort sett ingen andre enn meg selv» (Myhre, 2011). Bloggen la hun ned i 2012, og samme år kom debutboka «Evig søndag» som hun skrev som 21-åring. Det er denne teksten jeg vil ta for meg i den lærerfaglige analysen. Med mental helse som hovedtema ble boka en bestselger, og har vist seg å være en samtidsbok mange kan kjenne seg igjen i. Før Myhre var 30 år hadde hun rukket å skrive fire bøker, alle romaner med utgangspunkt i eget liv: «Evig søndag» (2012), «Kjære» (2014), «Hver gang du forlater meg» (2016), og «Meg, meg, meg» (2019).

Psykisk helse er blitt en hjertesak for Myhre, og selv om hun angivelig er lei av å snakke om seg selv, har hun uttalt at det å bruke sin egen historie kan være et godt utgangspunkt for å hjelpe andre som strever med noe av det samme (Monsen, 2019; Skaret, 2014). I kjølvannet av «Evig søndag» mottok Myhre «tabuprisen» fra Rådet for psykisk helse i 2012, som hedrer åpenhet om psykisk helse. Rådet mener at gjenkjennelse kan være viktig for hva leseren gjør med sitt eget liv, og har uttalt at «For mange som strever med livene sine kan det være en hjelp når andre byr på egne opplevelser og erfaringer» (Rådet for psykisk helse, 2016). «Evig søndag» er også utgangspunktet for en teaterforestilling med samme navn (Monsen, 2019).

2.4 Romanen «Evig søndag» - i sjangerens grenseland

2.4.1 Transmediale fortellinger

Et interessant og kjent fenomen innenfor samtidskultur er *transmedia storytelling*, eller transmediale fortellinger. Medieanalytikeren Henry Jenkins introduserte dette begrepet i 2006, hvor han så på mediespesifikke måter å fortelle historier på, og dynamikken mellom de forskjellige mediene. Myhre har vokst opp i en virkelighet preget av massemedier og digitale uttryksmåter, og kjenner nesten ikke et liv uten internett. Hun har formidlet sine personlige historier på ulike plattformer, slik som blogg, TV, sosiale medier, bok, teater, og podkast siden hun var tenåring (Monsen, 2019). De ulike fortellingene er altså overført gjennom ulike medier, og akkumulerer seg hos personen som er interessert i å lese disse tekstene. Kvaale (2015) påpeker at det ofte viser seg å være fordelaktig for bloggeren eller forfatteren å være transmedial, fordi man når flere og får etablert seg på flere plattformer. Ifølge Jenkins (2006)

kan forfatteren dessuten ha økonomiske baktanker med å få leserne til å følge med på tvers av kanalene, noe som også kan føre til en endring i måten de driver forretning på.

Hvilken effekt kan de transmediale fortellingene ha for leserens erfaring og opplevelse av fortellingen om Myhres liv? Ifølge Kvaale (2015) må leserne være interesserte nok i innholdet for å oppsøke de ulike mediene, og at en for eksempel ikke ønsker å betale for å lese det samme innholdet i bok som en allerede har lest på internett (Kvaale, 2015, s. 52). Samtidig mener Bethuelsen (2020) at blogginnlegg er såpass populære blant barn og unge, og digitale tekster er noe de gjerne oppsøker på fritiden. Bloggbøkene har også vist seg å være appellerende til skoleelever, og bakgrunnen er ofte at de kan kjenne seg igjen i det de leser, eller finne trøst og håp i andres livserfaringer. Erfaringene de får av å lese disse tekstene tar de så med seg inn i skolen, og kan derfor ha betydning for deres literacy, ifølge Bethuelsen (2020, s. 12). Etersom Myhre har vært i rampelyset lenge og deler sine historier på tvers av medium, er muligheten stor for at flere elever kjenner til forfatteren fra før, og kan fortelle mye om hennes liv. Hvordan vil så en elev som kjenner til flere av fortellingene om Myhre tilnærme seg teksten i forhold til en som ikke kjenner til henne, og heller ikke er interessert i hennes fortelling? Leserens interesse, identifikasjon og innlevelse henger sammen, og forkunnskapene kan dermed ha konsekvens for hvordan eleven leser romanen. I analysen og drøftingen vil jeg undersøke nærmere de didaktiske implikasjonene ved å lese denne romanen på ungdomstrinnet, også i et transmedialt og sjangermessig perspektiv.

2.4.2 Fra blogg til bok

Som en del av den transmediale historieformidlingen følger «Evig søndag» en tydelig trend i det norske bokmarkedet, hvor forfatteren går fra blogg til bøker. Ifølge Bethuelsen er det flere likhetstrekk mellom blogg og tekstene som går over til bokformatet. Hun trekker frem sjangeren, mye av den selvframstillende handlingen og at de henvender seg direkte til leseren med sine personlige beretninger (Bethuelsen, 2020). At Myhre etter bloggkarrieren valgte å gå over til bokformat kan ha vært et ønske om å fortelle på nye måter i nye medier, og dermed nå flere og tjene mer. I tillegg kan det henge sammen med den fundamentale problematikken som også gjelder for selvbiografisk litteratur generelt, nemlig spørsmålet om *hvem er jeg?* (Melberg, 2019). Myhre har selv uttalt at overgangen fra blogg til bok kan ses i sammenheng med mulighetene ved ulike medium og sjangre: «Jeg har malt meg opp i et internetthjørne og vet ikke hvem jeg er lengre» (Myhre, 2020, 22:55).

Digitale tekster er gjerne interaktive, og i bloggmediet forventer man at folk skriver respons i form av et kommentarfelt. Dette gjør at man kan tilpasse blogginnleggene etter publikumets ønsker, ifølge Kvaale (2015, s. 47). Denne kommunikasjonen forsvinner når man utgir i bokformat. Samtidig er bøker mer stabile som medium, og bokformatet sørger også for at tekstene har en lengre levetid. Det er følgelig ikke så lett å slette bøkene, fordi de vil alltid være tilgjengelige for allmennheten i eksempelvis bokhandlere og bibliotek. Dette er til forskjell fra bloggen «Alt du vet er feil», hvor alle blogginnleggene i dag er slettet.

I tillegg kan det å gi ut bøker i tradisjonelt format blir sett på som et karriereløft, og en utvidelse av virksomheten (Kvaale, 2015). Myhres blogg og roman har mange likheter, som dagboksformen, tematikken og den ironiske skildringen av hverdagen. Til tross for at bokformatet ikke gir samme form for dialog som i blogg, gir den likevel høyere status blant leserne, ifølge Kvaale (2015, s. 52). Kvaale skriver at kommentarfeltets mulighet til tilbakemeldinger og kontakt med leseren er den største fordelen med blogg. Myhre har imidlertid selv hevdet at kommentarfeltet påvirket henne negativt, i den grad at moren hennes måtte rydde bort de verste kommentarene en periode (Skaret, 2014). Dermed kan overgangen fra blogg til bokformat være lukrativt for forfatteren ettersom det kan gi et personlig og økonomisk karriereløft, med muligheten til å være kreativ i nye medier, og dermed nå et bredere publikum (Kvaale, 2015). Samtidig kan forfatteren gjennom den monologiske kommunikasjonen distansere seg fra leseren, og slippe å forholde seg til den negative responsen. På den andre siden vil en ikke ha samme kommunikasjon med publikummet, og det er vanskeligere å angre på tekstene man har utgitt i bokformat.

Reinshorn (2015) diskuterer også blogg- og dagbokstrukturen til Myhre. De har flere likheter, og bloggen fremstår som en offentlig dagbok, hvor Myhre skriver om sine hverdagslige tanker. Hun mener imidlertid at romanen fremstår mer dystert og nedstrippet enn blogginnleggene, siden romanen ikke tar opp de gode hendelsene i Linnéas tilværelse. Innholdet i «Evig søndag» blir mer seriøst, og spisser seg mer mot den psykiske helsen til Linnéa. Dermed fremstår romanen mer naken, og hverdagen er i stor grad preget av sykdom og selvforakt. Reinshorn trekker frem selvframstillingen som essensiell, både i bloggen og romanen. Hun viser til Melbergs beskrivelse av selvframstillende tekster, som ikke enten selvbiografiske eller fiksjonaliserte, men en form for anerkjennelse av teksten som både er litterær og virkelighetsbeskrivende på en saklig måte (Reinshorn, 2015, s. 42). Denne framstillingen innebærer en selvkonstruksjon, hvor forfatteren kan fiksjonalisere med

virkeligheten og rekonstruere sin egen karakter. Altså er det en forskjell mellom det skrivende og det omskrevne jeg-et, påpeker Reinshorn. Likevel mener hun at blogginnleggene ikke representerer et helhetlig bilde av karakteren: «Sammenliknet med bloggen danner romanen et helere bilde fordi den er en sammenhengende fortelling fortalt av én person og fordi den fokuserer ensidig på henne selv» (Reinshorn, 2015, s. 54). Hun hevder videre at Myhre får en mulighet til å gjenvinne kontrollen over egen fremstilling ved å gå til det tradisjonelle bokformatet som ikke forbindes med offentligheten i like stor grad som blogg. Slik integrerer hun den mediale blogg-dagbokformatet i romanen, og det oppleves troverdig (Reinshorn, 2015, s. 80).

Kan det således tenkes at bloggen var en mulighet til selvframstilling, og romanen en videre konstruksjon av egen karakter? Kan overgangen og redigeringene av teksten fra blogginnleggene til romanen være et tegn på Myhres videre kunstneriske bearbeidelse av hennes opplevelser og erfaringer?

2.4.3 Dagbok eller roman?

«Evig søndag» har mange likhetstrekk med en dagbok. Romanen er inndelt i episodiske kapitler etter dato, tilsynelatende skrevet underveis i livet, som er typisk for dagbøker, ifølge Melberg (2019). Dagbokformatet gjør at kapitlene er relativt korte, og kan dessuten minne om de tidligere blogginnleggene. Samtidig er de subjektive tankene til Linnéa vektlagt, og romanen blir på mange måter en slags forlengelse av bloggen «Alt du vet er feil» (Talseth, 2016). I tillegg til det, viser Reinshorn (2015) til den intime og autentiske effekten ved de biografiske, selvframstillende kapitlene i bok som er i et dagbokformat med et tekstlig-jeg. Hovedpersonen fremstår både troverdig og ekte, og vi får en følelse av å bli invitert inn til et univers og betrodd noe ingen andre vet (Reinshorn, 2014, s. 60). Dermed kan det oppstå en spenning mellom den sakprosa-aktige dagboka og den skjønnlitterære romanbetegnelsen, og hva som er virkelighet og fiksjonalisert.

2.4.4 Fiksjon og/eller fakta?

Slettan (2014, s. 241) definerer en *fiksjons*fortelling som «en oppdiktet, litterær framstilling av noe som ikke faktisk har skjedd». Et alternativ er *faksjon*, altså litteratur som blander fiksjon og fakta hvor forfatteren selv inngår som en del av handlingen (Slettan, 2014, s. 241). Dermed kan Myhres mange framstillinger i «Evig søndag» ses i sammenheng med

faksjonsbegrepet, og kanskje ikke fullt så mye fiksjon slik skjønnlitteraturen tilsier, ettersom hun er sin egen hovedkarakter og tar inn elementer fra sitt eget liv.

Slik som jeg har presentert den er «Evig søndag» en samtidsroman med flere trekk fra ulike sjangere, der spesielt skillet mellom hva som er fiksjon og fakta kan oppleves utydelig. At «Evig søndag» har fått romanbetegnelsen indikerer at innholdet er fiksjon, til tross for at den er basert på forfatterens egne opplevelser og at hovedkarakteren har mange likheter med forfatteren (Monsen, 2019). Monsen kaller romanen for en «tynt forkledd selvbiografi», fordi den tilsynelatende ligger så nært opp til virkeligheten.

Som skjønnlitterær sjanger, er romaner preget av fiksjon. Derimot så utelukker ikke romanene fakta. I boka «Hva er en roman» skriver litteraturprofessor Tone Selboe at romanen som sjanger gir oss innblikk i menneskers hverdagsliv på en måte som former oppfatningen av hvem vi er og hvordan vi lever, kanskje også en livsanskuelse (Selboe, 2015, s. 10). Man får tilgang til andre menneskers tanker og følelser, og kan utforske det menneskelige i all sin kompleksitet. Innenfor romanen som storsjanger kan vi også finne selvbiografiske romaner, påpeker Selboe. Hun kaller den selvbiografiske trenden som har oppstått de siste tiårene for en «virkelighetslengsel» (Selboe, 2015, s. 120).

En av tingene romanen gjør, er å fortelle historier, skriver Selboe (2015). Enten disse fortalte historiene er basert på levde historier eller ikke, viser romanene ulike måter å leve et liv på. Derfor kan lesing av både sakprosa og skjønnlitteratur knyttes til det tverrfaglige temaet «folkehelse og livsmestring». Begge type tekster kan ifølge LK20 bekrefte og utfordre elevenes selvbylde (Utdanningsdirektoratet, 2019). Uansett om utgangspunktet for «Evig søndag» er et levd liv, et oppdiktet liv eller en blanding av biografi og fiksjon, vil romanen kunne både bekrefte og utfordre leserens selvbylde, og føre til identitetsutvikling og livsmestring (Utdanningsdirektoratet, 2019, s. 3). Riktignok vil kontrakten mellom leseren og stoffet være annerledes dersom man vet at en tekst ligger tett opp mot virkeligheten.

Henning (2010) skriver om identitetssøking i litteraturen, og forklarer at «Vi søker etter en identitet. Men en slik identitet vil alltid bestå av en konstruksjon. Vi legger litt til og trekker litt fra for å skape en identitet som henger overbevisende sammen. Vi dikter oss selv» (Henning, 2010, s. 39). Et relevant spørsmål er hvorvidt forfatteren bruker litteratur som bekjennelse, eller om skjønnlitteraturens fiktive natur blir en måte å skape en distanse. Å

velge å bruke romanbetegnelsen fremfor andre sjangerbetegnelser, for eksempel en samling av blogginnlegg eller selvbiografi, kan være en slik strategi. Myhre har formet et stoff uten å nødvendigvis finne det opp, noe som ikke er uvanlig i romaner ifølge Selboe (2015, s. 121). Ifølge Reinshorn har sjangeren en viktig rolle i Myhres selvkonstruksjon, hvor hun velger hva hun vil dele med omverden og ikke, og har kontroll over egen fremstilling (Reinshorn, 2015, s. 59).

Gjennom romanbetegnelsen får forfatteren også en mulighet til å etterligne virkeligheten, ved å eksempelvis legge inn ulike kunstneriske filtre eller ved å eksperimentere med å fiksjonalisere eget liv. Samtidig kan skillet mellom fakta og fiksjon i romanen skape utfordringer for leseren, ettersom Linnéa Myhre er sin egen hovedperson. Når forfatteren dessuten har uttalt følgende «Jeg er ganske sikker på at hun er meg», og «Boken er et eneste stort personlig problem» (Talseth, 2016), kan lesekontrakten bli utydelig. Som sjanger er romanen således fleksibel (Selboe, 2015, s. 108), og bruken av betegnelsen kan ha bidratt til at Myhre skaper en viss distanse til innholdet i den. Samtidig er romanen en etablert og respektert sjanger (Selboe, 2015, s. 15), noe som dessuten kan ses i sammenheng med det økonomiske perspektivet ved transmediering som Jenkins (2006) poengterer. Dermed kan det være tryggere for forfatteren å utgi boka som roman, slik at hun blir mindre sårbar og ikke kan konfronteres med innholdet som ekte hendelser fra eget liv.

2.4.5 Den private litteraturen

Romanen startet som hverdagens krønike, og historisk er romanen ansett som kvinnenens form, ifølge Selboe (2015, s. 34). Som sjanger utviklet romanen seg parallelt med en økende interesse for det personlige og private i litteraturen - en nærhet til en usminket virkelighet. Trolig kom kvinnene for alvor på banen fordi de ikke hadde samme muligheter i livet som menn, og dermed hadde kvinnene mer tid til å analysere personligheter og følelser (Selboe, 2015, s. 37). Amalie Skram skrev flere romaner som bidro til «det moderne gjennombrudd», og er kanskje en av de mest kjente og betydningsfulle romanforfattere vi har hatt i Norge (Engelstad, 2019). Med sin realistiske skildring om menneskers levekår og psykologi skapte verkene hennes stort engasjement, ifølge Engelstad (2019). Selboe trekker også frem at flere av 1800-tallets forfattere, slik som Skram, fremdeles danner norm for mange av dagens romaner. 1800-tallsromanen blir sett på som en kanonisk sjanger fordi vi stadig tar den i bruk (Selboe, 2015, s. 27).

Utlevering av det private i litteraturen er et interessant tema som også kan diskuteres i dagens samtidstekster (Melberg, 2019). Med internettkulturen, blogg og sosiale medier har vi sett en mindre tydelig skillelinje mellom hva som er privat og offentlig. Innerste, private liv blir brettet ut i all offentlighet, heriblant selvmordstanker, spiseforstyrrelser og depresjoner (Vangsnes, 2017), noe som for øvrig er sentralt i «Evig søndag». Spørsmålet er om det kan være fare for at lesing av Myhres bok blir en slags litterær «voyeurisme», eller at innholdet blir for rystende med de utleverende detaljene. Reinshorn (2015, s. 29) skriver at voyeurisme har blitt ensbetydende med offentlighetens rett til informasjon, og Myhres tidligere blogg kan ha vært et ønske om et delebehov og å samtidig bli sett. Boka kan også med sine intime historier tenkes å ha samme funksjon, til tross for at forfatteren kan gjemme seg bak romanbetegnelsen.

Samtidig som Myhre utleverer sine innerste tanker gjennom blogg og bok, har hun vært ærlig om at hun er lei av sitt eget liv, og ikke tåler noe form for kritikk (Skaret, 2014). Dermed kan selvfremstillingen oppleves selvmotsigende med tanke på forfatterens selvforakt og romankarakterens tilsynelatende ønske om usynlighet. Ifølge Reinshorn kan det private og intime være konstruert som følge av et behov for anerkjennelse, men det kan også fungere som en fluktmulighet fra «seg selv», eller bevisst som en tekstlig strategi (Reinshorn, 2015). Dette skriver også Vågene om, som påpeker «paradokset» at Myhre eksponerer seg selv samtidig som hun prøver å være usynlig, og at hun hater folk, men blir til gjengjeld elsket av fansen (Vågene, 2020, s. 35).

2.4.6 Patografi: om sykdom i litteratur

«Evig søndag» kan sies å gi et ærlig innblikk i det å være syk av anoreksi, en sykdom som har mye over makt et menneske. Det går ikke en dag uten at Linnéa tenker på tid og mat, og hun synes dagene er tomme og meningsløse. Vågene skriver at frykten for å legge på seg hos hovedkarakteren er større enn faren hun utsetter seg for ved å sulte, noe som er sentralt hos de som lider av anoreksi (Vågene, 2020, s. 23). Det er flest unge jenter som rammes av den alvorlige spiseforstyrrelsen, hvor idealet om en tynn kropp i verste fall kan medføre død. I noen tilfeller anoreksien også være et suicidal prosjekt i seg selv. Linnéa vet nesten ikke hvem hun er uten sykdommen, og vi får lese gripende skildringer av hvordan det er å leve med denne sykdommen: «Hvis jeg begynner å tro at det er feil, er jeg redd jeg vil miste identiteten min» (Myhre, 2012, s. 28). Hun er kritisk til sin egen opprettholdelse av kropp og vekt, som blant annet eksemplifiseres når hun spør seg selv «Kan du bekrefte at du er en ikke-

praktiserende anorektiker? Er ikke dette bare helt vanvittig pinlig?» (Myhre, 2012, s. 154). I romanen skildres det også flere ganger at hovedkarakteren bekymrer seg av tanken på å bli frisk, og at hun blant annet savner å være så syk at folk ser skremt på henne (Myhre, 2012, s. 80).

Med tanke på romanens skildring av depresjon og spiseforstyrrelse bærer «Evig søndag» trekk fra *patografien*, altså selvbiografiske fortellinger om sykdom. Ifølge Vågene (2020) har patografier fått større oppmerksomhet de siste årene, og at funksjonen til patografiene kan også være at lesere forstår sykdommen og erfaringene til den syke utenfra. I håp om å forklare seg til andre, kan også forfatteren reflektere over og forstå seg selv ytterligere (Vågene, 2020, s. 12-13). Dermed mener Vågene at «Evig søndag» passer inn i denne sjangeren, fordi den gir oss en nyansert forståelse av det å være syk og ikke passe inn i samfunnet (Vågene, 2020, s. 18). Hun peker også på at språket kan være preget av sykdomsfortellingen. Den direkte, men monotone stilen kan være et symbol på fortellerens depresjon (Vågene, 2020, s. 25). Dette skriver også Nilsen om i sin studie, som mener at språket i romanen gjenspeiler mangelen på både mat, energi og livsgnist (Nilsen, 2016, s. 75). Myhre har i etterkant selv uttalt at:

Det er rart å lese, for jeg blir dratt tilbake i et tankesinn som jeg hadde den gangen og det er vanskelig å sette seg inn i de følelsene. Jeg har forståelse, men ikke voldsom sympati for den jeg var da. Da føler jeg mer på skam. Ikke nødvendigvis over at jeg hadde det dårlig, men over hvor ung og selvopptatt jeg var. (Monsen, 2019)

«Evig søndag» gir rom for at den unge leseren både kan forsøke å forstå karakteren Linnéa gjennom romanen, eller at leseren kan innta mer distanse, og nærme seg forståelsen av spiseforstyrrelser og psykiske lidelser som alvorlige sykdommer som kan ramme mennesker. Jeg vil nå se nærmere på hvordan den kan fungere som en samtidsrealistisk ungdomsroman i skolen. Kanskje et aspekt ved samtidsromaner som også er realistiske i kraft av å være så tett opp til virkeligheten, er at de verken er rene fakta eller fiksjon, men faksjon?

2.5 «Evig søndag» som en samtidsroman for unge lesere

Vi har sett at bruk av samtidsromaner og fortidsromaner i skolesammenheng er omfattende diskutert (Drangeid, 2014; Aase, 2019). I tillegg skjer det noe når en bok fra det frie markedet kommer inn i skolekonteksten. I denne delseksjonen vil jeg starte med å se nærmere på hvordan faglitteratur om ungdomsromaner henger sammen med Myhres roman, og drøfte

sammenhengen mellom samtidslitteratur, selvbiografiske- og samtidsrealistiske ungdomsromaner. Deretter vil jeg undersøke verdien av romanen i skolesammenheng basert på læringsutbyttene som kan knyttes opp mot livsmestring, danning og sjangerproblematikker. I analyse- og drøftingskapitlet vil jeg se nærmere på hvilke muligheter «Evig søndag» kan ha i klasserommet, særlig på ungdomstrinnet. Kan romanen fungere i undervisningen og gi sanselige opplevelser, øve opp emosjonelt og empatisk, samt ruste elevene til å møte sine problemer og leve sitt liv, til tross for at den er skrevet for et annet formål? Kan den bidra til elevenes danning, slik som de ulike forskerne har diskutert?

2.5.1 Samtidslitteratur i undervisningen

Samtidstekster handler om relevante problemstillinger som er typisk for samtiden. Helge Ridderstrøm viser til Eirik Vassenden sin definisjon når han beskriver samtidslitteratur: «Samtidslitteraturen skildrer vår samtid, og samtidig gir den oss begreper, bilder og modeller som vi kan bruke til å håndtere samtiden med» (Ridderstrøm, 2015, s. 239). Når man leser litterære tekster er kontrakten mellom forfatterens tekst og leseren viktig, og Ridderstrøm skiller mellom samtidskontrakt og fortidskontrakt. Videre gir den oss begreper som kan brukes til å håndtere samtiden, og en mulighet til å skape engasjement blant ungdommen. Lesing av «Evig søndag» skjer følgelig med en samtidskontrakt, derimot kan lesekontrakten oppleves utydelig som følge av spørsmålene om fakta og fiksjon, sjanger og selvframstilling, noe som kan være med å prege den unges lesing og innlevelse i romanen som samtidstekst. Handlingen i romanen kan trolig oppleves emosjonelt nærmere om leseren har en oppfatning av innholdet som et resultat av forfatterens virkelige liv.

De siste årene har den moderne ungdomslitteraturen i skolen fått en større oppmerksomhet. I kapitlet til Marthe Moe (2014) om litteraturundervisning presenterer hun undervisningsmåter for å fremme leselyst og refleksjon. Hun trekker frem noen viktige prinsipper om en leserorientert metodikk, hvor man tar utgangspunkt i det eleven selv legger merke til slik at teksten også blir relevant for eleven (Moe, 2014, s. 193). Ved bruk av blant annet litterære samtaler, leseprosjekt og leselogg over flere uker, kan man trene elevene til refleksjon og metakognisjon. «Det dreier seg om å fenge elevene, få dem «hekta», men også om å utfordre» (Moe, 2014, s. 199). Forfatteren mener lesing er viktig del av selvforståelse og mestring, men at det kan være en utfordring at litteraturen oppleves fremmed for eleven (Moe, 2014, s. 191). Likevel blir ungdomslitteratur gjerne plassert i en underholdningskategori, mens den klassiske kanonlitteraturen oftere brukes til å analyseres eller forstås på et dypere plan, ifølge Moe

(2014, s. 193). Vi har tidligere sett at diskusjonen om samtidslitteratur versus klassikere er en sentral diskusjon i litteraturundervisningen. Moe (2014) hevder på sin side at moderne ungdomslitteratur har en sentral plass i dannelsesprosjektet ved å utvide perspektiv eller møte personer og historier de kan relatere seg og identifisere seg med. Hun mener at hovedpersonen bør være på samme alder eller litt eldre enn leseren for at ungdommen skal kunne identifisere seg.

Bruken av samtidstekster i skolesammenheng kan således knyttes til livsmestring og danning. I overordnet del av læreplanen kommer det frem at «skolen må anerkjenne barndommens og ungdomstidens egenverdi» (Utdanningsdirektoratet, 2019, s. 8). Med et slikt perspektiv kan samtidstekster være aktuelle, og Ridderstrøm forklarer at samtidslitteratur rører ved tematikker som hører leseren til (Ridderstrøm, 2015, s. 239). Dette innebærer at litteraturen kan gi høy grad av gjenkjennelighet, men også by til refleksjon og kritisk bevissthet over samtiden. Det er ikke dermed sagt at disse tekstene er av kvalitet eller besitter betydningsfulle verdier, ifølge Ridderstrøm, som mener at samtidslitteraturen både kan være eller oppleves banal og overflattisk (Ridderstrøm, 2015, s. 240). Også Drangeid (2014) hevder at en tekst må ha visse egenskaper for å bidra til danning og gjenkjennelse, noe som innebærer at ikke alle samtidstekster nødvendigvis bør brukes i undervisningssammenheng.

I den norske konteksten har Slettan (2014) skrevet mye om ungdomslitteratur i didaktiske sammenhenger. Slettan beskriver at ungdomslitteratur er skrevet for lesere i ungdomsskolealder, men kan også være litteratur som handler om, passer for, eller blir lest av ungdom (Slettan, 2014 s. 10). Han skriver at identitetssøking og *livsmestring* ofte er hovedtema i ungdomslitteraturen, uavhengig av om bøkene er fiktive eller realistiske (Slettan, 2014, s. 22). Vi blir ofte kjent med unge mennesker i forandring og krise, men at det tross alt er håp. Tar vi utgangspunkt i Slettan sin definisjon vil altså «Evig søndag» fungere som en ungdomsroman.

Ettersom «Evig søndag» bærer trekk fra biografien, kan vi se fortellingene om Linnéa Myhre i sammenheng med professor i barnelitteratur Nina Goga (2014) sine didaktiske refleksjoner om biografier. Biografien er en levende sjanger hvor man som leser får mulighet til å «speile» eget liv i andres livshistorier, og handler ofte om komplekse personligheter og forbilder, og dreier seg gjerne om forholdet mellom fakta og fiksjon, enkeltepisoder og helhetlig fremstilling, ifølge Goga (2014, s. 82). Hun mener derfor at elever bør få muligheten til å

erfare og diskutere hvordan samme kilder kan tolkes ulikt, og hvordan personen som biografes blir konstruert gjennom enkelthendelser til et helhetlig bilde (Goga, 2014, s. 81). En av fordelene med biografier, ifølge Goga, er at de kan stimulere ungdommens refleksjon over eget liv, noe som er i tråd med læreplanen i norsk. Det didaktiske ved biografien går ut på å få leseren engasjert og utvikle vurderingsevnen, og hun mener de kan brukes i norskfaget, for eksempel som en del av litteraturhistorien og sjangerundervisning (Goga, 2014, s. 82).

Goga understreker dessuten at forholdet mellom fakta og fiksjon bør tematiseres og inkluderes i undervisningen, og her er det flere interessante perspektiver å trekke frem. I denne sammenheng kan «Evig søndag» være en fin inngang, og i den forbindelse kan det være relevant å diskutere spenningen mellom hva som er konstruert og ikke konstruert, og skillet mellom privat og offentlig. Noen mener imidlertid at identitetstematikk om indre følelser er for jentete, og dermed blir denne litteraturen utfordrende for mange gutter, ifølge Slettan (2014, s. 23). Dette kan også tenkes å gjelde for tematikken omkring hovedkarakterens anoreksi, som flest jenter lider av statistisk sett (Vågene, 2020, s. 24). At jenter i større grad kan gjenkjenne seg i Linnéas liv er derfor ikke utenkelig. Det er likevel ikke ensbetydende med at gutter ikke kan finne romanen interessant eller kjenne seg igjen i tematikken, som handler om mer enn en overfladisk blogger. Ifølge Slettan understreker denne kjønnsdimensjonen bare viktigheten av engasjerte litteraturformidlere i skolene, som klarer å vinne tillitt hos ungdommen (Slettan, 2014, s. 23).

2.5.2 En samtidsrealistisk ungdomsroman?

I kapitlet «Den samtidsrealistiske ungdomsromanen» peker Solbjørg Tormodsdotter Nes på at romaner er konstruerte, og presenterer en fiktiv virkelighet. Sentrale kjennetegn ved samtidsrealistiske ungdomsromaner er at de er troverdige, gjenkjennbare og tar opp vanskelige sider ved ungdomshverdagen (Nes, 2014, s. 30). Disse romanene er som regel hverdagslige, skrevet i den unges egen tid, og vektlegger hovedpersonens identitet, utfordringer, motgang og konflikter (Nes, 2014, s. 31). Slik kan hovedpersonen forstå både seg selv og omverden bedre, ifølge Nes. I tillegg har samtidsrealistiske ungdomsromaner ofte en ung og autentisk jeg-forteller, som gjør at språket gjerne er farget av forfatterens egne meninger. Disse elementene finner en også i «Evig søndag», hvor fortelleren har en indre, men reflektert monolog. De siste årene har ungdomslitteraturen i større grad tatt opp

eksistensielle spørsmål med individet i sentrum. Nes kaller slike bøker for «individorientert psykologisk realisme» (Nes, 2014, s. 33). Noen av egenskapene til «Evig søndag» er at den nettopp oppleves troverdig, og tar opp vanskelige tematikker om identitet, som er knyttet til livsmestring og danning. Gjennom romanbetegnelsen får Myhre rom til å etterligne virkeligheten, og dette kan innebære at fiksjonen overgår det virkelige liv. Men det er likefullt en historie om et ungt liv i «opløsning» som skulle ønske hun ikke var til, og som mener hun er et eneste stort problem. «Evig søndag» kan med sine realistiske skildringer dermed sies å ha en individpsykologisk orientering mot samtiden, slik Nes (2014, s. 33) poengterer. I kraft av at elevene skal lese tekster for å få innsikt i andre menneskers tanker og livsbetingelser, kan «Evig søndag» fungere som en samtidsrealistisk ungdomsroman?

Å lese samtidslitteratur kan gi oss muligheten til å skape engasjement om nåtidens utfordringer. I masteravhandlingen til Nilsen (2016) kommer det frem at «Evig søndag» er en samtidstekst med en aktuell problematikk som kan bli brukt i skolen. Hun mener at mange lesere vil kunne kjenne seg igjen i hovedpersonens tanker, til tross for at de ikke nødvendigvis har spiseforstyrrelser eller depresjon selv (Nilsen, 2016, s. 60). Det kan imidlertid være mer problematisk for de som kjenner seg for godt igjen, da de kan oppleve boka vanskelig og for personlig, påpeker Nilsen. Psykiske helseplager kan fremdeles oppleves skam- og tabubelagt, men ifølge Nilsen kan lesing av romanen bidra til å redusere disse følelsene, og ikke minst belyse viktigheten av å snakke med noen (Nilsen, 2016).

Trekker vi disse refleksjonene et hakk videre, og reflekterer om boka kunne brukes i skolesammenheng, kan Drangeids metaforiske forståelse av lesing som «speil» og «vindu» hjelpe oss å kaste et annet blikk på romanens potensialer. På den ene siden kan romanen åpne for livsmestring for de som kjenner seg igjen og kan bearbeide egne tanker og erfaringer. Slik kan lesingen oppleves terapeutisk, og gjennom speilet kan leseren få styrket selvet. På den andre siden kan elevene som ikke finner lestoffet direkte gjenkjennbart og ikke speiler seg i innholdet, dannes i å forstå de ulike livsmestringsproblematikker eller kategorier. Gjennom en litterær reise i Linnéas sinn får elevene mulighet til å få innsikt i en livsverden som er forskjellig fra elevens egen. Slik kan lesingen styrke forståelsen av andre mennesker og livssituasjoner, ved å kikke ut gjennom vinduet. Lesingen kan også gi mersmak for den unge leseren, og bli introdusert og interessert i annen litteratur enn den spesifikke romanen.

2.5.3 Avsluttende refleksjon om samtidstekster for unge lesere

Det kan tyde på at det er flere sider ved «Evig søndag» som kan gjøre den relevant på ungdomsskolen, slik som livsmestring og dannelsingsaspektene som vi kan se i sammenheng med den metaforiske verdien av å lese skjønnlitteratur som å se ut av vinduet eller å speile seg i lesestoffet. Det er dessuten flere spenninger i teksten, deriblant selvframstillingen og identitetskonstruksjonen som Reinshorn (2015) har undersøkt i sin studie. Videre kan sjangerdiskusjonen om fakta versus fiksjon diskuteres, men også blogg versus bok, og dagbok versus roman og biografi. Flere av disse diskusjonene kan kobles opp til de unges refleksjon over eget liv. Det er også grunner til å fastslå at «Evig søndag» fungerer som en ungdomsroman slik Slettan (2014) presenterer det – i kraft av at den er skrevet av en ung voksen, den blir lest av elever på ungdomstrinnet, og forfatteren evner å knytte et relevant stoff til ungdommens erfaringer. Samtidig som det åpenbart er en samtidstekst som skildrer nåtidens utfordringer på psykologisk, individorientert og realistiske måte, kan vi også kategorisere den som en samtidsrealistisk ungdomsroman (jf. Nes, 2014).

3. Valg av metode

I dette kapitlet vil jeg gjøre greie for hvilken metode jeg har brukt som utgangspunkt for min studie, og hvordan jeg har gått frem underveis i min undersøkelse av Myhres tekst. Jeg vil videre presentere hvilke egenskaper ved teksten jeg skal undersøke, og hvorfor.

3.1 Forskningsmetode: Kvalitativ forskning

Problemstillingen for denne oppgaven er: *Hvordan kan lesing av «Evig søndag» kobles opp til det tverrfaglige temaet «folkehelse og livsmestring» i litteraturundervisningen på ungdomstrinnet?*

Metoden jeg anså som mest hensiktsmessig for oppgaven var en kvalitativ studie hvor jeg gjør en lærerfaglig analyse av en etablert tekst, i tillegg til en grundig gjennomgang av relevant teori. Den kvalitative metoden er god for å utvikle forståelse for sosiale fenomener, ifølge sosiologiprofessor Tove Thagaard (2018). I boka «Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitative metoder» skriver hun at vi innenfor kvalitativ forskning retter oppmerksomheten mot hvordan vi lever våre liv (Thagaard, 2018, s. 11). Dette gjelder også om man bruker

tekster som er etablert før prosjektet startet, hvor man gjerne har en større distanse til kildene enn om vi går i feltet og intervjuer personer. Min oppgave er litteraturredaktisk og teoretisk forankret med utgangspunkt i Linnéa Myhres roman «Evig søndag», og den nye læreplanen «fagfornyelsen av Kunnskapsløftet» som tredde i kraft høsten 2020. Med tanke på at en av de største utfordringene til unge i dagens samfunn er psykisk helse (NOU2015:8), har jeg brukt ungdommens virkelighet for å «legitimere» oppgaven innenfor det norskdidaktiske feltet. Læreplanen kan videre bli sett på som *kanon* innenfor mitt felt, et politisk styringsdokument «alle» politikere og lærere referer til. Det er først og fremst læreplanen i norsk og overordnet del jeg har tatt utgangspunkt i min studie, og det tverrfaglige emnet «folkehelse og livsmestring» ble brukt som en ny innfallsvinkel til den valgte romanen.

3.2 Valg av tekst

Vi har sett av valg av tekster er avgjørende for hvilket utbytte eleven får i litteraturundervisningen (jf. Drangeid, 2014). Hensikten med min studie var å undersøke en roman som tar opp ulike livsmestringsproblematikker, og hvordan denne kan leses i klasserommet. Da masteroppgaven skulle planlegges var jeg raskt sikker på at jeg ønsket å bruke «Evig søndag» som en del av prosjektet. Den selvbiografiske romanen tar opp vanskelige men likevel aktuelle temaer, og som tidligere nevnt legger den til rette for både latter, alvor, gjenkjennelse og refleksjon, og fremstiller noe gjenkjennbart på en troverdig måte (jf. Drangeid, 2014). Det var likevel viktig at teksten skulle inngå i et aktuelt tema innenfor det utdanningsvitenskapelige, at den skulle legge til rette for leseglede og forståelse, men også for å få et innblikk i menneskers hverdagsliv på en måte som former oppfatningen av hvem vi er og hvordan vi lever, slik Selboe (2015, s. 10) poengterer om romaner. Da jeg leste «Evig søndag» for første gang på ungdomstrinnet satte den i gang tanker og følelser jeg ikke visste at jeg hadde. Romanen introduserte meg for et språk og en skrivestil jeg satte pris på, og samtidig åpnet den også døren for annen litteratur. Mye var gjenkjennbart, mye var fremmed, men den henger fremdeles med meg i dag.

Fordelen ved bruk av foreliggende og etablerte tekster, slik som skjønnlitterære bøker og offentlige dokumenter, er at de er lett tilgjengelige, og ikke har de samme etiske begrensningene som felldata har (Thagaard, 2018, s. 53). Samtidig er den allerede etablerte dataen utviklet uavhengig av meg som forsker, og teksten jeg har analysert er i utgangspunktet skrevet for et annet formål enn for forskning i utdanningsvitenskap. Dette var naturligvis en noe jeg var bevisst over da jeg startet, men også en mulighet til å se teksten i en

ny kontekst ikke alle har gjort før meg. En mulig etisk utfordring for meg som forsker er imidlertid at forståelsen og tolkningen av teksten jeg undersøkte er preget av perspektivet og den faglige bakgrunnen for studien, ifølge Thagaard (2018, s. 147).

3.3 Lærerfaglig analyse: analyseprosessen

Å ta stilling til hvilke tekster som fungerer for hvem, og hvordan, kan være utfordrende for en lærer (Drangeid, 2014, s. 87). Med utgangspunkt i Magne Drangeid sin bok «Litterær analyse og undervisning» har jeg i den forbindelse brukt en lærerfaglig tekstanalyse som metode da jeg skulle nærlese «Evig søndag». Hensikten var å få en forståelse av tekstens form, innhold og hvordan den kan fungere i klasserommet. Drangeid beskriver en lærerfaglig analyse som en form for målrettet analyse der man som lærer ser på tekstens potensial som estetisk læremiddel, ved å bevege seg frem og tilbake mellom tekstlesing og teori, tekst og kontekst, og nærlesing og overblikk (Drangeid, 2014, s. 88). I en slik analyse tar man hensyn til hvordan teksten vil fungere for den unge leseren, for å kunne lette elevens vei gjennom lesingen. Slik vurderer man utfordringer og muligheter som eleven potensielt vil møte, og legge til rette for innlevelse, forståelse og refleksjon av den litterære teksten (Drangeid, 2014).

I tråd med Drangeids forklaring av analyseprosessen, startet jeg i førlesingsfasen utenfor romanen, med valg av den aktuelle teksten og kontekst, samt refleksjon over egne forventninger og mål med studien. Deretter gikk jeg inn i den konkrete teksten, med vekt på egenopplevelse og overblikk, samtidig som jeg hadde livsmestringstematikken i bakhodet. I selve nærlesingen gikk jeg mer inn på tekstens mikronivå, hvor jeg brukte god tid på bemerkelsesverdige detaljer og virkemidler. Resultatene av nærlesingen min vil presenteres i analysekapitlet. I den siste delen av analyseprosessen gikk jeg ut av teksten igjen, og til didaktiske refleksjoner og diskusjoner. Sluttproduktet, altså den lærerfaglige analysen, ble til gjennom denne prosessen (Drangeid, 2014, s. 88-89).

Som en del av den lærerfaglige analysen undersøkte jeg ulike aspekter ved romanen ved å systematisere og kategorisere disse i noen analytiske segmenter. Segmentene i analysen var hovedsakelig romanens formelle trekk og romanens innholdsmessige sider, som jeg så i sammenheng med leserens evne til navigering, utfylling og fordobling. I analysen av romanens formelle trekk fokuserte jeg på forfatterens selvironiske og underfundige skrivestil, at kapitlene er korte og lettlesbare som i en dagbok, og romanens personale fortellerinstans som

også sammenfaller med hovedpersonen. Jeg undersøkte også romanens innholdsmessige sider og overordnede tematikker, ved å gå inn på temaer som en ung jentes virkelighet, spiseforstyrrelser, opplevelsen av meningsløshet og pessimisme, men også besøkene hos psykiater, hovedpersonen som ligger tett opp til forfatteren, og hennes sanser. Her undersøkte jeg også hvordan elementene fra romanen og de overordnede tematikkene kunne kobles opp til det tverrfaglige emnet «folkehelse og livsmestring».

I det analytiske arbeidet valgte jeg videre å se teksten i sammenheng med de tre perspektivene som ifølge Drangeid (2014) er viktige ved en lærerfaglig analyse; litterær *navigering*, *utfylling* og *fordobling* (Drangeid, 2014, s. 90). Disse perspektivene var verdifulle når jeg skulle undersøke tekstens potensiale i skolen, og særlig i realiseringen av det tverrfaglige temaet «folkehelse og livsmestring». Å undersøke teksten fra *navigeringsperspektivet* handler om å få et grep om hvilken tekstverden leseren er kommet til (Drangeid, 2014, s. 50 og 90). Dette var også det første perspektivet i min analyse. Deretter gikk jeg over til leserens mentale *utfylling* av teksten, som ifølge Drangeid er en prosess der leseren tilfører teksten kontekst gjennom leserens eget minne, for at den skal fremstå meningsfull. Her skal leseren fylle ut teksten fra egne kognitive skjema, og noen ganger kan den trenge et didaktisk stillas. Til slutt har vi leserens metaforiske tilnærming til det nedskrevne. Drangeid omtaler dette som *fordobling*, som er den fortolkende delen av lesingen hvor man gir teksten en dypere mening, noe som forutsetter evnen til å se at det er en dobbel mening – altså noe mer utover det bokstavelige, åpenbare. Med tanke på at «Evig søndag» har mange interessante spenninger, var det rom for mange fordoblingsspørsmål.

3.4 Forskerens rolle og vitenskapsteoretiske perspektiv

Når vi går inn i andres tekster har man som regel en førforståelse eller forventning, og tolker teksten i lys av denne forståelsen (Kleven & Hjordemaal, 2018, s. 170). Min oppgave har en hermeneutisk tilnærming ved at jeg har fortolket og analysert en valgt tekst, med mål om å oppnå en dypere forståelse av meningen i teksten, og hvordan den kan brukes i skolesammenheng. I en slik kvalitativ tilnærming til hermeneutikken rettes fokuset på hvordan vi tolker data, og betydningen av det teoretiske grunnlaget vi har som utgangspunkt for tolkningen (Thagaard, 2018, s. 19). Hermeneutikken legger dessuten vekt på at fenomener kan tolkes på flere nivåer, og at det ikke finnes kun én sannhet (Thagaard, 2018, s. 37). Tekstene jeg har analysert kan derfor sies å være dobbelt fortolkende, av både forfatteren selv

og meg som leser, og trippelt fortolkende i lys av det samfunnet man er en del av. Dette måtte jeg ta hensyn til da jeg skulle gå inn i teksten. Likevel var det verdifullt å kunne fortolke innholdet og tekstens mening, slik man oppfordrer elevene til å gjøre gjennom eksempelvis fordoblingsspørsmål.

4. Analyse av «Evig søndag» - inn i mørket

I dette kapitlet vil jeg analysere «Evig søndag» mot elevenes forutsetninger og læringsutbytte i klasserommet. Min analyse vil gå ut fra å svare på spørsmålet som går ut fra problemstillingen: Hva kan være mulighetene og utfordringene ved romanens formelle og innholdsmessige sider basert på de ulike perspektivene i lærerfaglig analyse? Hvordan kan lesing av «Evig søndag» kobles opp til det tverrfaglige temaet «folkehelse og livsmestring» i litteraturundervisningen på ungdomstrinnet? Med utgangspunkt i Drangeid sin «Litterær analyse og undervisning» (2014) vil den lærerfaglige analysen starte med å undersøke de formelle aspektene med «Evig søndag», slik som fortellerinstans og synsvinkel, oppbygging, språk og skrivestil, samt romanens evne til å berøre. Deretter vil jeg trekke frem de innholdsmessige aspektene, som eksempelvis framstilling av hovedpersonen, sykdommen, selvhatet og håpløsheten som kan knyttes til noen overordnede tematikker; psykisk helse, verdien av forfatterens skriving og mediene/internettets påvirkning.

4.1 Kontekstuelle forhold: forfatter, tid og sted

«Evig søndag» ble skrevet mellom 2011 og 2012 av tidligere blogger Linnéa Myhre, og er publisert som en roman med forfatteren selv i hovedrollen. Den er usminket, ærlig og dystert, men samtidig en herlig blanding av melankoli og humor i dagbokstil. Kort fortalt handler romanen om ett år i livet til 20 år gamle Linnéa og hennes kamp mot anoreksi, depresjon og selvmordstanker. Handlingen starter i januar 2011, og hovedkarakteren skal noe motvillig møte psykiateren Finn for første gang. Jeg-et i «Evig søndag» drikker Pepsi Max og spiser lomper fra nærbutikken, hun er sykkelig opptatt av mat, og synes hver dag er som evige søndager; tomme og meningsløse.

Som vi har sett, skriver Uthus (2020, s. 25) om at dagens ungdom er en del av «generasjon prestasjon», som følge av jaget etter å prestere og være «perfekt» i alle arenaer. Et motsvar til det perfekte livet har vært Linnéa Myhre, som med sitt skråblikk på samfunnet tidlig tok avstand fra denne tilnærmingen i blogg og sosiale medier. Det var ikke uten grunn hun ble

kalt for «sinnabloggeren», noe jeg vil si kommer ytterligere til uttrykk i romanen som satte punktumet for bloggkarrieren. I prosjektet om å bli frisk har romankarakteren Linnéa mange motstridende følelser og et sterkt ønske om å forsvinne, hun skal bare samle mot og bare skrive ferdig først.

4.2 Bruk av fortellerinstans og synsvinkel

Det narrative oppsettet i «Evig søndag» er interessant. Romanen er skrevet i førsteperson, og har en personal forteller som er lik den Linnéa vi kjenner fra internett og TV. Forfatteren, fortelleren og hovedpersonen kan være et og det samme jeg, og selv om instansene har ulike funksjoner, oppleves grensene som utydelige. Myhre henvender seg i tillegg direkte til leseren ved å fortelle om sin egen skriving og tanker sin egen tekst, og det kan virke som forfatteren selv forteller historiene ved siden av at den har en tydelig forteller og tydelig hovedkarakter. Dette er et interessant aspekt ved romanen, både formelt og innholdsmessig sett.

Fortellernærværet kommer frem allerede i starten, og er gjennomgående i hele romanen.

Linnéas interne synsvinkel er stabil, og åpner opp for en umiddelbar innlevelse. Dette er et virkemiddel flere forfattere benytter seg av for å stimulere sansene, og for å projisere seg over i hovedkarakteren, ifølge Drangeid (2014, s. 124). Analytisk kan det ha en emosjonell effekt på leseren, når jeg-fortelleren skildrer seg selv. Også romanens skrivemåte, synsvinkel og tempus legger til rette for en sanselig opplevelse, også fordi den er formidlet med en sterk innlevelse av fortelleren.

Bruken av jeg-forteller, i tillegg til forfatterens faktiske personnavn og livssituasjon kan oppleves utfordrende for leseren. Et eksempel fra romanen er når hovedkarakteren forteller i etterkant av en TV-opptreden at: «Og på TV hadde jeg glemt meg selv hjemme, og dermed ble jeg tvunget til å spille den Linnéa jeg trodde jeg var på internett» (Myhre, 2012, s. 36). Med denne kommentaren er det dermed tydelig at Linnéa spiller en rolle i «offentligheten» og på bloggen, en rolle som ikke nødvendigvis er henne. Med tanke på at jeg-et både er forfatter, forteller og sin egen hovedperson, er dette innviklet. Er hun seg selv i romanen, eller er dette også samme person som på internett? Hvor mange Linnéa-er finnes det? Bruk av fortellerinstansen og synsvinkel kan dermed være et aspekt ved teksten som eleven må navigere seg gjennom, i form av hvorvidt det er forfatter, forteller eller karakter som kommer til syne. I tillegg må leseren navigere seg i tekstens modalitet, slik som personens holdninger og oppfatninger. Det kan være utfordrende å skille de ulike rollene fra hverandre, og en kan samtidig sitte igjen med en følelse av å bli åpnet for og betrodd av fortelleren uten å vite hva

som er konstruert og ikke, og om fortellerens tanker og holdninger samsvarer med forfatteren Linnéa Myhres. Dermed kan vi også knytte tekstens spenninger, slik som sjanger- og medievalg, konstruksjon og fremstilling av egen karakter til leserens fordobling, altså dens forståelse av teksten, og må fortolkes av den unge leseren.

4.3 Tekstens stil og språklige utforming

«Det er stor fare for at jeg her kommer til å gjenta meg selv til det kjedsommelige, noen kapitler kan kanskje til og med være nærmest identiske. Men det har også noe å gjøre med at alle dager er så like» (Myhre, 2012, s. 6).

Skrivestilen i «Evig søndag» er særegen, og språket er tydelig farget av forfatterens egne meninger og livsanskuelser. Vi blir kjent med et sårbart og deprimert sinn, og Linnéa er midt i sitt eget livsløp. Handlingen er stort sett lagt i presens, og nåtids-perspektivet presiseres når hun skriver «alle dager er så like». Måten handlingen blir fortalt på direkte til leseren gir i utgangspunktet en manglende distanse mellom forteller, leser og den «konstruerte» verden. Denne stilen og tilnærmingen gir likevel et verdifullt innsyn i en strøm av tanker og sanser - og i en ung jentes virkelighet. Det går an å forstå stilen til Myhre gjennom det Drangeid forklarer om sansing, og dreier seg om de presise detaljene og intense beskrivelsene av menneskets forsøk på å gripe tilværelsen (Drangeid 2014, s. 166). Når Myhre skriver «I morgen skal jeg fortelle Finn at jeg har lyst til å dø, og at jeg har brukt timevis på å gjøre research til hvordan jeg kan gjennomføre et vellykket selvmord» (Myhre, 2012, s. 29), kan det føles som om hun betror seg til leseren med sine problemer. Leseren kan muligens kjenne seg igjen i håpløsheten, og spørsmål om identitet som ofte oppstår i ungdomstiden, som hvem en er og hva en vil i livet. Disse elementene gjør fremstillingen autentisk og levende, og treffer sansene våre.

«Evig søndag» er skrevet på bokmål, og fortelleren er trolig bevisst over hvordan formidle på en forståelig måte til leserne sine. Hun forteller blant annet hvordan «Smarte mennesker bruker så mange ord på å gjøre seg forstått» idet hun føler på skuffelse og stolthet etter å ha lest en av fagbøkene til psykiateren Finn Skårderud (Myhre, 2012, s. 145). Hun bruker imidlertid noen fremmedord, slik som innspill fra psykologien og medikamentene hun bruker – noe som krever en viss bakgrunnskunnskap hos leseren.

Videre har romanen et særdeles selvironisk språk, hvor hun ser på seg selv og kommenterer

sine handlinger fra et metaperspektiv. Dette vil jeg si er med på å signalisere at romanen er selvbiografisk, og baserte på ekte handlinger. At forfatteren er selvbevisst og kommenterer seg selv og selve skriveprosessen, kan vi se i sammenheng med det Slettan for «metafiksjon» (Slettan, 2014, s. 243). Myhre er konsis i sine beskrivelser, og de korte kapitlene og setningene er noe som gjør den lettlest. Med innslag av et aggressivt og muntlig språk, og finurlige detaljer, har fortelleren en satirisk avstand til både omverden og sitt eget liv. Dette eksemplifiseres blant annet når hun skriver «Jeg hater å sitte sammen med meg selv i sofaen og oppdatere de samme Internett-sidene døgnet rundt, og jeg hater alle menneskene jeg observerer der» (Myhre, 2012, s. 44).

Skrivemåten har en umiskjennelig sammenheng med handlingen, og utvikler seg lite i løpet av romanen. Skrivestilen bærer trolig preg av fortellerens melankolske sinnsstemning og hennes komplekse indre liv, og romanen byr på mørk humor og alvor. Språket i «Evig søndag» er i så måte «flatt», men det kan være et virkemiddel for å formidle hvordan det deprimerte jeg-et i handlingen har det. Dagene framstilles som en rekke dager uten at det finnes en tydelig handlingskurve, slik som klimaks eller større vendinger. Linnéa er tom og likegyldig, og ser egentlig ikke vitsen med å gå til psykiater – «Det var bare ved et uhell at jeg gikk med på å oppsøke en psykiater» (Myhre, 2012, s. 5). Vi aner et håp om bedring helt mot slutten idet hun forteller «(...) for det andre har jeg ikke lyst til å ta livet mitt lenger heller. I alle fall ikke hver eneste dag, og det mener jeg er en start på noe - ikke verdifullt - men i det minst en start på noe annet enn å ville ta livet sitt hele tiden» (Myhre, 2012, s. 182). Vi forstår imidlertid at Linnéa ikke har det bra, både på grunn av måten hun forteller på, og når hun innrømmer «at det kun gjenstår to skarve kilo før hodet mitt vil slutte å virke» (Myhre, 2012, s. 191). Forfatteren gir på mange måter spiseforstyrrelser og depresjon et språk ved å sette ord på de vanskelige følelsene, noe som kan sette i gang følelser hos den unge leseren.

Til tross for at romanen ikke har et krevende språk eller struktur, er mulige utfordringer at innholdet blir for flatt, banalt og pessimistisk, som kan resultere i mangel på innlevelse eller gjenkjennelse hos eleven, eller at den unge leseren kanskje ikke vil klare å fylle ut tekstens kognitive skjema. Kanskje noen vil oppfatte innholdet provoserende, og ta avstand fra Myhres holdninger, eller at innholdet blir for rystende med de utleverende detaljene. Likevel er en viktig erfaring for eleven å kunne lese med distanse ved at hun eller han åpnes mot andres erfaringer, noe det metaforiske «vinduet» også forutsetter (Drangeid, 2014, s. 30). I beste fall kan lesingen også utfordre elevens egne fordommer. At enkelte kapitler er slående like,

«nærmest identiske», kan også være med å påvirke leseren. Forfatteren utfordrer leseren også ved å hevde at «Å fortelle om det er bortkastet og overflødig» (Myhre, 2012, s. 6). På en måte kan dette gjøre leseren som ikke er spesielt motivert fra før ytterligere demotivert, og teksten kan oppleves monotont, forutsigbar og kjedelig slik fortelleren selv antyder.

Ironien, den mørke humoren og de spisse kommentarene kan derfor være både fengende og utfordrende aspekter ved teksten som elevene skal «navigere» seg gjennom, ved å forstå tekstens føringer implisitt og eksplisitt. Den detaljerte fremstillingen av hennes opplevelse av meningsløshet og det særegne forholdet til kroppen kan også være aspekt ved teksten som leseren må «utfylle» med informasjonen fra sine erfaringer, og kan derfor oppleves særlig sensitivt for de av elevene som finner dette gjenkjennbart. Skrivemåten kan også bryte med det leseren forventer, og krever gjerne langsommere lesing. På den måten kan teksten appellere både til de «sterke» og «svake» leserne. Forfatteren underliggjør for eksempel språket ved å beskrive en av sine nærmeste venner som «Hun er akkurat som meg, bare polsk og mye tynnere. Driker alkohol gjør hun heller ikke. Hun er egentlig veldig ulik meg» (Myhre, 2012, s. 144). Det spørres hvilken bakgrunnskunnskap leseren har fra før, særlig i forhold til Myhre. Språklig og stilistisk likner «Evig søndag» på blogginnleggene, noe som muligens kan appellere til den unge leseren fordi det oppleves troverdig og ekte. På bakgrunn av Myhres stil, og de formelle aspektene for øvrig, vil noen elever muligens trenge en form for stillas fra læreren eller medelever når de går i gang med lesingen. Det vil jeg se nærmere på i drøftingskapitlet.

4.4 Handlingsstruktur og oppbygging av romanen

Så da jeg denne tilfeldige vintersøndagen fortalte min mor at jeg ikke ønsket å leve lenger, svarte hun ikke overraskende – at da – ja, da skulle hun dø med meg. Så lenge hun ikke dør før meg, tenkte jeg og frøs på ryggen av den ubehagelige tanken på å måtte leve uten henne, om så bare i få timer. Men jeg tror jeg kan tilegne meg motet jeg trenger i løpet av ett år. Jeg har allerede begynt. (Myhre, 2012, s. 7)

Oppbyggingen av «Evig søndag» er kronologisk, og Myhre har integrert dagbok- og bloggstilen som en del av romanen. Med sine 192 sider tar det ikke lang tid å komme seg gjennom handlingen. I tillegg er Myhre konsis i sine beskrivelser, og oppbyggingen av de korte kapitlene gjør romanen lettlest. Vi føler umiddelbart et alvor innledningsvis som skissert

i eksempelet ovenfor idet Linnéa forteller moren at hun ønsker å dø, men romanens kapitler er sedvanligvis satt sammen av en flat spenningskurve. Vendepunktet i Linnéas liv skal være når hun, noe ufrivillig, oppsøker psykiateren allerede på de første sidene. Det er imidlertid ikke en roman med en lykkelig slutt, eller en klar spenningstopp, men som leser får jeg likevel lyst til å lese videre. Dels på grunn av språket og de artige kommentarene, og dels fordi jeg lurer på hvordan det går med henne, hvordan dagene videre utspiller seg og om det skulle vise seg å komme et vendepunkt.

Handlingsstrukturen er ikke komplisert, og det er lite sammenføring av ulike tider og steder. Det er begrenset med tilbakeblikk eller frampek, noe som kan være med på å gjøre skrivemåten realistisk, ifølge Slettan (2014). Romanen har et par brå temporale skift, eksempelvis da fortelleren ser tilbake til barndommen i hjembyen. Fortellingen foregår ellers fra januar 2011 og forflytter seg gjennom året i en tidsriktig rekkefølge. Vi følger en struktur som beveger seg over i introspeksjon, og på makronivå består romanen av få «verdener». Vi blir kjent med én hovedperson, og i hovedsak er det hendelser og tanker fra leiligheten, kontoret til Finn, og hennes egen arbeidsplass som blir beskrevet. Tiden blir hovedsakelig fortalt i nåtid (presens), og plassering i tid er lett å følge med på, ettersom kapitlene stort sett er inndelt etter dato. Ungdomsskoleelever vil trolig ikke ha problemer med å lese denne romanen, rent leseteknisk. Sannsynligvis vil de kunne navigere seg enkelt i tekstens tid og rom, også til tross for at fortelleren noen ganger kan oppleves repetitiv. Likevel kan det være utydigheter omkring hvem som snakker og når. Kognitivt kan det med andre ord oppleves både givende og utfordrende å dykke inn i Myhres litterære undersøkelser av eget sjeleliv.

4.5 Innlevelse og engasjement: romanens evne bli å berøre

Litterær innlevelse er viktig for leserens motivasjon, men også for å kunne tre inn i tekstens indre verden og romankarakterens sinn. Ifølge Drangeid kan det oppleves som sløsing av tid, og det vil koste mer for en leser å komme seg gjennom en tekst dersom den både investerer tid og emosjoner, men ikke får tilstrekkelig gevinst eller utbytte av lesingen. Både for utfordrende og for enkle tekster kan således være uheldig for leseren (Drangeid, 2014, s. 31). Når vi beskriver innlevelse og leseopplevelser er grepethet et begrep som ofte blir brukt (Drangeid, 2014, s. 31). Å bli grepet innebærer gjerne å bli følelsesmessig berørt og revet med av teksten, men dette kommer ikke nødvendigvis av seg selv, om krever en viss innsats av den unge leseren. I et utdrag fra «Evig søndag» kan vi lese om Linnéas tanker til sin egen kropp:

Jeg innser at man aldri blir tynn nok. Selv ikke når man får vondt i skjelettet av å sitte i en stol. Selv ikke når man ligger i sykesengen og kjenner sine egne ben gnage mot madrassen. Jeg er ikke noe annet enn verdens største tragedie, for jeg kan tilsynelatende aldri bli slank i denne kroppen. Med mindre jeg knuser alle knokler og presser innvollene mine sammen i for eksempel et korsett. (Myhre, 2012, s. 55)

I eksempelet ovenfor tar jeg meg selv i å bli «grepet», og blir både følelsesmessig og sanselig revet med av de intime detaljene. Synsvinkelen når jeg-fortelleren skildrer seg selv, sammen med de språklige virkemidlene, gir oss muligheten til å skape sterke mentale bilder. Denne sanseligheten kan gi en emosjonell effekt, men også gjøre teksten enklere å fylle ut for eleven. Grunnet tematikken og den kvinnelige hovedkarakteren kan det imidlertid være ulik innlevelse for jenter kontra gutter. Det samme gjelder lesere som speiler seg i teksten, kontra lesere som får et vindu ut i en ukjent verden. Drangeid understreker likevel at man ikke bør kreve innlevelse hvor det ikke kommer naturlig, men heller vise elevene at de kan ha utbytte av å involvere seg i tekster på andre premisser enn utelukkende basert på følelser. På denne måten kan også de som i mindre grad identifiserer seg eller finner innholdet følelsesmessig engasjerende, kanskje bygge andre kompetanser og innsikt gjennom lesingen (Drangeid, 2014, s. 33).

Innlevelse kan være en viktig del av leserens fordobling. Å leve seg inn i hovedkarakterens verden, enten ved at eleven speiler seg i henne eller kikker ut det metaforiske vinduet, kan få romanen til å treffe en ung generasjon. Den interne synsvinkelen kan være en viktig årsak til innlevelse hvor den unge leseren kan identifisere seg, som gjerne er midt i en periode der en ikke skjønner hvem man er, hva og hvor en vil. Både fordi eleven kan la seg engasjere, utfordres, undres over, og provoseres av fortellerens og hovedkarakterens tanker om livet, følelser til seg selv og andre, og sykdommens makt. Men også forfatterens språklige og sjangermessige valg– de presise detaljene som gjør at vi blir dratt inn i handlingen, samt hennes mørke humor og ironiske distanse til seg selv og menneskene rundt bidrar til denne innlevelsen. Identifikasjon og innlevelse i skjønnlitteratur, særlig tekster som framstiller ungdommers livssituasjon og utfordringer, kan vi knytte til «folkehelse og livsmestring», slik det kommer til uttrykk i den fornyede læreplanen i norsk (Utdanningsdirektoratet, 2019).

Innlevelse og engasjement, eller fravær av dette, kan både bunne i tekstens formelle sider, så vel som konteksten og tekstens handling. Samtidig kan en overdreven og intens innlevelse redusere tekstens potensiale, og kan dessuten føre til at virkelighet og fiksjon glir over i hverandre og forveksles, understreker Drangeid (2014, s. 33). Romanens evne til å berøre og utfordre leseren, er et aspekt jeg vil diskutere videre i drøftingsdelen.

4.6 Psykisk helse som tema

«Jeg sendte sms til vennene mine om at jeg hadde fått et nervøst sammenbrudd, men dette gjorde jeg som regel hver eneste søndag, så det var ikke lenger noen som så ut til å reagere på det» (Myhre, 2012, s. 5).

I «Evig søndag» er det noen overordnede tematikker. Det mest åpenbare temaet er kanskje hvordan det er å leve med depresjon og anoreksi, og vi som lesere får komme på innsiden av dette livet. Tematikken knyttet til den psykiske helsen vil være åpent for de fleste lesere å diskutere seg fram til, men vi kan ane en form for fordobling her. En god inngang til leserens metaforiske fordobling i «Evig søndag» er allerede i tittelen. Søndag er ifølge fortelleren den lengste og mest meningsløse dagen i uken, og i overført betydning kan dermed leseren tenke seg til at livet for hovedkarakteren føles kjedelig og meningsløst. Men også som følge av Linnéas nervøse sammenbrudd «hver eneste søndag» (Myhre, 2012, s. 5). «Evig søndag» fungerer dermed som en metaforikk for en uutholdelig hverdag som aldri tar slutt. Fortelleren viser for eksempel en aprildag til at «Lørdagen har dukket opp flere ganger i uken enn søndagen», hvorpå hun forteller at «det har gått flere dager – kanskje uker – siden jeg har hatt lyst til å ta meg selv av dage» (Myhre, 2012, s. 64). Jeg tolker i så måte at lørdagen er forbundet med mer glede og tilfredshet.

Det mørke, overordnede temaet som berøres i «Evig søndag» gjenspeiler på mange måter samtiden, og er derfor særlig interessant og relevant. Hvordan tilnærmer boka seg aspektene som LK20 bruker i omtalen av det tverrfaglige temaet «folkehelse og livsmestring»? I læreplanen er betydningen av et positivt *selvbilde, mening i livet*, å kunne håndtere *følelser* og mellommenneskelige *relasjoner* sentralt (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 12). For å besvare problemstillingen vil jeg derfor i det følgende undersøke hvordan tematikkene i boka kan kobles opp til noen av de viktigste elementene i det tverrfaglige temaet, og hvor fremtredende de er.

4.6.1 Sykdom og livsbetingelser: den vanskelige maten

I timene etter kveldsmat klokken 19 blir alt mørkt, ikke bare ute, men også bak øynene og jeg ønsker meg selv død mens jeg googler giftstoffer, medikamenter og metoder jeg kan bruke for å ta livet mitt uten å merke det. Jeg tenker ikke lenger på noe annet enn døden og måltidene mine. (Myhre, 2012, s. 29)

Mye av tematikken i «Evig søndag» dreier seg om Linnéas psykiske helse, og hennes negative forhold til kropp og mat. Romanen gir oss en dypere forståelse i tankemønsteret til noen med anoreksi, som lever for å spise, men som samtidig nekter å tillate seg å innta for mange kalorier. Hovedkarakteren tenker ikke på annet enn døden og måltidene sine, men paradokset og det kompliserte er at hun både ønsker og nekter å bli frisk. Hun vet at det er nødvendig, men hun er overbevist om at det å være frisk er det samme som å være tykk, og motarbeider seg selv i kampen for å bli frisk. Det kommer tydelig frem når hun forteller at «Jeg savner å være så syk at folk ser skremt på meg, og jeg akter å gjøre slik at alt kommer tilbake» (Myhre, 2012, s. 80).

Romanen har med sine sykdomsbeskrivelser flere trekk fra patografien. Når vi leser «Evig søndag» er vi imidlertid vitne til flere uforutsigbarheter, også i sykdomsfremstillingen. Fortelleren antyder for eksempel i starten at: «Vi føler alle at tilværelsen vår er håpløs fra tid til annen, og min er selvfølgelig ikke noe verre enn andres» (Myhre, 2012, s. 6). Når vi leser videre i romanen derimot kan vi slå fast at hovedkarakterens spiseforstyrrelse og depresjonen gjør at livsbetingelsene til Linnéa er annerledes enn for mange andre. Hun presiserer: «Jeg kan ikke overnatte hos noen, jeg kan ikke spise middag hos noen, jeg kan ikke spise noe som helst hos noen, og jeg kan ikke ta imot besøk nær et planlagt måltid i frykt for at de ikke skal gå tidsnok» (Myhre, 2012, s. 29).

Psykisk sykdom er blitt tatt opp i litteraturen i lang tid. Et eksempel er Amalie Skram sin dobbeltroman «Professor Hieronimus» og «På St. Jørgens» fra 1895. Som forfatter var Skram god til å skildre sinnsstemninger preget av angst og kaos. Også disse romanene var basert på forfatterens virkelige liv, og hennes melankoli og samfunnskritikk skapte mye engasjement (Engelstad, 2019). Temaet knyttet til hovedkarakterens psykiske helse og pessimismen har dermed flere likhetstrekk med «Evig søndag», og jeg vil diskutere Skrams og Myhres forfatterskap og intertekstuelle koblinger i drøftingsdelen.

4.6.2 Jeg-et og hennes forhold til seg selv: selvbilde og identitet

Jeg prøver å kjenne på følelsen av mestring og pliktoppfyllelse – men jeg kan ikke finne den. Jeg føler meg bare mislykket og altfor tung, et sykt hode fanget i en frisk kropp. Den eneste følelsen jeg kan finne, er følelsen av å ønske at jeg ikke var til. (Myhre, 2012, s. 129)

Hovedkarakteren Linnéa er en blond, pen og populær blogger, på 20 år (vi får vite hun blir 21 i april). Det er mye som samstemmer med den Linnéa vi kjenner fra virkeligheten. Historien om en ung jente som sliter med mat, kropp, tid og tunge tanker. Både romankarakterens navn, alder, at hun bor i Oslo, mens moren bor hjemme i Molde, den blå undulaten «Twitter», psykiateren «Finn» og bloggingen er identisk med forfatterens liv på den tiden. Samtidig er det viktig å ha i bakhodet at det er en roman vi leser, og muligheten stor for at mye av det fortalte er fiksjon. Den Linnéa vi kjenner fra blogg og bok er ikke nødvendigvis den ekte Linnéa, og kan være overdrevet og fiksjonalisert, slik at hennes fortelling kan være det Slettan kaller «faksjon» - altså litteratur som blander fiksjon og fakta, og forfatteren er sin egen hovedperson (Slettan, 2014, s. 241). Dermed kan vi oppfordre elevene til å fordoble innholdet og Myhres mange fremstillinger, i den forstand at elevene må kunne fortolke tekstens realisme og troverdighet.

Slettan peker på identitetssøking og livsmestring som vanlige tema i ungdomslitteratur (Slettan, 2014, s. 22). «Vi møter ungdom i krise og forandring, men sjølv om livet kan vere vanskeleg, finst det håp» (Slettan, 2014, s. 24). Noe av det vi kommer tett på er hovedkarakterens indre kamp og lave selvbilde, og hennes ønske om å kjenne på følelse *mestring* og pliktoppfyllelse, uten å klare å oppnå det. Sitatet jeg for øvrig også har brukt som tittel for denne oppgaven, tydeliggjør kontrastene, og noe av verdien av denne teksten. Den er underfundig og morsom, men samtidig alvorlig. Jeg-et i «Evig søndag» betrakter seg selv både utseendemessig og innvendig, og blir tilsynelatende aldri fornøyd. Dette tydeliggjøres når hun forteller at: «Jeg hater meg selv, jeg hater kroppen min, jeg hater fettete på bena, jeg hater fettete i ansiktet, og mest av alt hater jeg at jeg er nødt til å hate alt dette» (Myhre, 2012, s. 46). Den hverdagslige, men likevel dramatiske fremstillingen av hovedpersonens utfordringer er også et trekk ved den samtidsrealistiske ungdomsromanen, ifølge Nes (2014, s. 31).

I forbindelse med et jobbintervju beskriver Linnéa noen av sine egenskaper til oss lesere, hvor hun legger til: «Jeg kunne ha nevnt psykisk ustabil, innadvendt, sky, egoistisk, usympatisk, sur, svak, pessimistisk og innesluttet» (Myhre, 2012, s. 121). Men selv om hun er bevisst over sine dårlige sider, er Linnéa svært selvopptatt, noe hun også har uttrykket i ettertid at hun ikke har mye sympati for (Monsen, 2019). Å bli opptatt av seg og sitt, og føle at verden kretser rundt en er kanskje en naturlig følge av depresjonen. Det lave selvbildet er nok også en viktig faktor til egosentrismen som flere ganger kommer til syne i romanen.

Sett i sammenheng med elementer som selvbilde og identitet, kan man tenke seg at hovedpersonens komplekse forhold til seg selv og mestring av livet kan knyttes til det tverrfaglige temaet «folkehelse og livsmestring»? I den overordnede delen av LK20 kommer det nemlig frem at: «I barne- og ungdomsårene er utvikling av et positivt selvbilde og en trygg identitet særlig avgjørende» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 12). Hva kan vi lære av *selvbildet* til Linnéa?

4.6.3 Følelser til livet: pessimisme, meningsløshet og isolasjon

«Det er strålende sommer og sol ute, likevel har jeg ligget inne i sengen i fire dager, slukt vann med sovepiller, våknet mitt på natten uthvilt, svett, snudd dynen og tvunget meg selv til å sove mer» (Myhre, 2012, s. 125).

I «Evig søndag» er det subjektive og personlige fremtredende. Myhres tekst spiller på sterke følelser, og vi blir dratt inn i et tankesinn som er preget av pessimisme, meningsløshet, selvhat, isolasjon og ensomhet. I eksempelet ovenfor får vi et innblikk i hvor tom hverdagen føles, og hvordan hun ser på livet som meningsløst. Som en del av depresjonen sliter hovedkarakteren med søvnvansker, og bruker sovepiller for å slippe å være våken. Alt handler om å spise de faste lompene, og etter det kan hun legge seg igjen – og skulle helst sovet flere dager i strekk. Det forteller hun blant annet på denne måten: «Jeg visste at så snart lompene var overstått, var dagen igjen slutt» (Myhre, 2012, s. 136).

Som med mye annet har Linnéa en ironisk distanse til livet, deriblant lykkebegrepet. At alle rundt tilsynelatende er så lykkelige, og at lykken kan utløses av en kopp kaffe er utenfor hennes fatteevne. «Det er jo til å le seg i hjel av, er det ikke?» (Myhre, 2012, s. 7). Hun forteller videre at: «Jeg har hørt at dersom man smiler uten at noen er til stede, er man

lykkelig. Hvilken artigfrans var det egentlig som sa det?» (Myhre, 2012, s. 106). Det er likevel innlysende at hovedkarakteren ikke er tilfreds med livet, og hun understreker misnøyen hun føler på i sitt eget liv når hun forteller at «Jeg har ikke vært lykkelig siden jeg var seks» (Myhre, 2012, s. 107).

Selv om hovedpersonen helst vil unnslipe livet, bruker fortelleren mørk humor i sine intime beskrivelser. Hun forteller: «Jeg blir så glad og tilfreds av medisinene, og ikke minst sosial. Og det bekymrer meg. Jeg vil ikke være glad og sosial» (Myhre, 2012, s. 144). Som en del av livet vil man måtte medgang og motgang, og LK20 ser på person som mestrer livet, gjerne en «lykkelig» person, som kan håndtere disse utfordringer på en god måte, og som kan kjenne på livsglede (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 12). En av de positive tilnærmingene til livet, og et alternativ til psykisk helse og livsmestring, er å se på livet som en blomstringsmulighet, slik flourishing-orienterte fagfolk forklarer (jf. Cook, 2018; Haukeland & Lund-Kristensen, 2019). Med blomstringsbegrepet handler ikke livet bare om å overleve utfordringer, man skal også trives og kjenne på positive følelser. Til tross for at hovedkarakteren i «Evig søndag» har et pessimistisk syn på livet, kan romanen være med å lære og utvikle oss som lesere? For hva gjør romanen egentlig med oss som lesere? Hva kan vi føle i møte med slike fiktive bekjennelser av en som opplever livet på måten som Linnéa gjør? Kan det tenkes at vi kjenner på medlidenhet og empati med henne? Å tre inn i en annens verden, og å se verden fra et annet perspektiv som Drangeid beskriver via metaforen lesing som «vinduet», kan ifølge Nussbaum gjøre oss «mer mottakelig for mennesker som er annerledes enn oss selv» (Nussbaum i Bale, 2017, s. 45). Kanskje kan Linnéa få oss til å se det kjente på nye måter, og romanens mulighet til emosjoner og endring, om utvikling av empati, og om den kan lære oss noe om virkeligheten, vil jeg undersøke videre i drøftingskapitlet.

4.6.4 Forhold og følelser til andre: relasjoner

«Jeg sitter bare her - innelåst i min egen leilighet - sammen med fuglen og Internett» (Myhre, 2012, s. 21).

Linnéas forhold til andre er komplisert i «Evig søndag». Hun uttrykker flere ganger at hun ikke har noe til felles med «de andre», og hun synes å mislike andre mennesker ettersom hun opptil flere ganger havner i konflikt med andre, eller prøver å unngå kjentfolk på gata. Det kan fremstå som en slags forsvarsmekanisme å isolere seg selv i leiligheten og latterliggjøre andre mennesker. Særlig mennesker på internett synes å irritere henne, men også nærbutikken

har fått gjennomgå. Etter å ha hengt ut en butikk på bloggen, og omtalt den som «Turbanen, slik at det ifølge henne ble «et eneste stort spektakel» (Myhre, 2012, s. 175), opplever Linnéa at butikkeieren møter henne med vennlighet, klem og komplimenter som «Du er så vakker, mitt barn» (Myhre 2012, s. 177). Linnéa på sin side, ville heller bli møtt med kjeft, og kom seg ikke igjen før etter flere måneder etter denne hendelsen.

Jeg hadde foretrukket om hun hadde skjelt meg ut framfor å dra sympatikortet.

Dessuten kunne hun jo umulig være glad i meg. Jeg var bare en kunde, og jeg så på det som høyst usannsynlig å skulle bli glad i en kunde som aldri verken har sagt hei, takk eller farvel. (Myhre, 2012, s. 177)

På bloggen skrev Linnéa at hun «liker stort sett ingen andre enn meg selv» (Myhre, 2011). Dette blir også tydeliggjort i romanen, at hun liker få personer bortsett fra moren i Molde og fuglen. Hovedkarakteren virker heller ikke stole på noen andre fra moren, og delvis psykiateren Finn. Tidlig i romanen betror hun seg til moren om sine selvmordstanker, men etter hvert overtar Finn den rollen, og hun klarer å åpne seg opp for han. Når hun i starten skal møte Finn er hun likevel redd for «At jeg ganske enkelt vil benyttes som en informant som forteller og forteller om denne ubrukelige hobbyen jeg har kastet bort flere år på» (Myhre, 2012, s. 9). Men møtene viser seg å være nyttig tross alt, og timene hos psykiateren som får henne ut av leiligheten blir mer verdsatt etter hvert. På siste side forteller Linnéa at «jeg håper at jeg aldri blir nødt til å skilles fra Finn, til tross for at han kommer til å gjøre meg helt frisk en dag» (Myhre, 2012, s. 192).

Jeg-ets empati er også interessant når vi analyserer hennes forhold og samhørighet til andre. Det er tydelig at forståelsen for andre ikke alltid er til stede, noe vi blir fortalt opptil flere ganger i romanen. I forbindelse med en nyhetssak påpeker Linnéa eksempelvis at hun «ikke kjenner på noe annet enn fascinasjon», og «er ute av stand til å å innse hva dette dreier seg om, eller hvor alvorlig det er» (Myhre, 2012, s. 39). Også moren forteller at hun føler seg usynlig på besøk hos Linnéa, men det virker ikke å gå særlig inn på henne:

Jeg hører hva hun sier. Jeg fortsetter å se ut av vinduet. Jeg tenker på hvor lei jeg er av meg selv, hvor lei jeg er av å se det runde ansiktet mitt i speilet, og jeg lurar på hvor mye jeg veier, samtidig som jeg tenker på at mamma sitter i den andre enden av

sofaen. (Myhre, 2012. s. 163)

Eksempelet ovenfor viser at hovedkarakteren ikke er ufeilbarlig, og kan være med på å skape en distanse til henne. Som lærer kan man her oppfordre til å lese med fordobling, slik at man unngår direkte identifikasjoner, eller en ukritisk sammensmelting med hovedpersonen. Dette understreker dessuten Drangeid, som skriver at en overdreven og intens innlevelse kan redusere tekstens potensiale som øvingsrom for livet (Drangeid, 2014, s. 33).

Kan kunnskapen vi får, sammen med tidligere erfaringer, være med på å lære og utvikle oss noe om empati, også sett fra den andre siden? Sett i sammenheng med LK20, kan også det relasjonelle aspektet ved romanen, eller jeg-et mot verden, knyttes til «folkehelse og livsmestring». I det tverrfaglige temaet kommer det blant annet frem som mål at man skal kunne håndtere «mellommenneskelige relasjoner», og «sette grenser og respektere andres» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 12). Samtidig er et av målene med dannelsesprosessen å bli medmenneskelig, og forstå andre (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 8). Kan romanen således være en inngang til en kritisk undersøkelse, hvor man på den ene siden har et utforskende blikk på den lidende og konfliktfylte hovedpersonen, og samtidig reflekterer omkring hvordan elevene er overfor hverandre? Dette er noe jeg vil diskutere videre i drøftingskapitlet.

4.7 Skrivning som terapeutisk prosess: Forfatteren Linnéa Myhres skriveprosess

«Jeg hadde ingen tro på at livet noen gang skulle bli bedre. Jeg så ingen vei ut, og jeg hadde bare lyst å forsvinne. Det ble også planen: Å forsvinne. Jeg skulle bare skrive ferdig først» (Den nationale scene, 2019).

Et annet overordnet tema kan tenkes å være skrivning og dens verdi for forfatteren. Vi får inntrykk av at romanen er en offentlig dagbok, hvor Myhre deler sine innerste tanker med omverdenen. Det kan tyde på at romanen er en videre kunstnerisk bearbeidelse av forfatterens opplevelser og erfaringer som hun tidligere delte i blogg og TV. Skrivning om egne tanker og følelser i prosjektet om å bli frisk i dagboksformen kan ha fungert som en terapi for Myhre, og som vi får vite i romanen - noe å bruke tiden sin på. Det er særlig gripende å lese at Myhre underveis i skriveprosessen tenkte at «Evig søndag» ikke skulle bli lest av andre enn henne selv (Den nationale scene, 2019). Hun skrev bare for å fylle tiden sin med noe, og deretter skulle hun «forsvinne». Det samme får vi vite av hovedkarakteren i romanen, som helt i

starten forteller «For det eneste jeg ønsker, er å slippe unna. Alt. Det er nok også det som er planen, å samle nok krefter og mot til å unnslipe livet» (Myhre, 2012, s. 7). Funksjonen av å skrive er derfor interessant, hvordan skrivingen startet som en terapi, og hvordan det at hun åpner seg for publikummet kanskje kan gjenspeile Linnéas terapeutiske prosess. Det kan være en fortolkningsmulighet for leseren at Myhre publiserer tekstene i form av en roman, noe som kan tyde på at prosessen og skrivingen har vært vellykket.

I læreplanen i norsk er et av målene etter 10. trinn å kunne «reflektere over tekstenes formål, innhold, sjangertrekk og virkemidler» (Utdanningsdirektoratet, 2019, s. 9). Myhres rolle som forfatter i romanen, med tanke på sjangervalg, tekstlige strategier, hvordan hun fremstiller seg selv og den transmediale skrivingen kan være treffende å bruke i denne sammenheng. Ved å blande det skjønnlitterære med det selvbiografiske, sakprosa-aktige i et dagbokformat som likner på blogginnleggene og uttalelser i media, har vi sett at vi får en nærhet og sympati til karakterens prosess mot å bli frisk. Denne helbredelsesprosessen kan videre kobles opp til tematikken knyttet til den psykiske helsen, sykdom, relasjon til seg selv og til andre.

4.8 Skrivning i ulike medier: internettets betydning

Myhre bruker på mange måter sitt eget liv som motiv når hun formidler i ulike medier. Hun er kjent fra blogg, bok, TV og podkast, og etter hvert har det blir laget en teaterforestilling basert på historiene i «Evig søndag». Myhre har også startet en podkast som heter «Venner av internett», hvor hun undersøker hva andre snakker om på internett (Myhre & Melbø, 2021). Digitale medier er en interesse som også er gjennomgående for hovedkarakteren i «Evig søndag», og er derfor ett av flere likhetstrekk forfatter og «fiktiv» karakter besitter. Den sammensatte fortellingen som dannes gjennom de ulike mediene kan dessuten knyttes til «transmedial stortytelling» (jf. Jenkins, 2006) hvor forfatteren når ut til et større publikum gjennom nye medier og uttrykksformer.

Skriving i ulike medier, og særlig internettets betydning for Linnéa kan også tenkes å være et eget tema i «Evig søndag», ettersom internett og bloggen er et poeng som tas opp som en rød tråd i boka. Som tema kan det både tenkes å omfatte fremstillingen av den digitale personen man har blitt kjent med gjennom internett og TV – og senere i «Evig søndag», og om disse er et og samme «jeg». Det er følgelig interessant hvordan forfatteren beveger seg fra å skrive digitale dagbøker til å utgi liknende tekster i romanen. I Reinshorn sin studie pekte hun for øvrig på romanen som en mer troverdig og helhetlig fortelling, til tross for at den som sjanger

er mer fiksjonspreget enn bloggen (Reinshorn, 2015, s. 55). Det er derfor interessant om den unge leseren klarer å danne et helhetlig bilde av hovedkarakteren i «Evig søndag», og om elevene vil komme frem til samme konklusjoner basert på hva de har av forkunnskaper.

Det er tydelig at internett preger hverdagen, og at Linnéa bruker det som en flukt fra virkeligheten og et sted å sosialiseres på hennes premisser. Internett er et sted hun har kontroll, men som til gjengjeld skaper både glede, provokasjon og engasjement. Den blå undulaten hennes er dessuten oppkalt etter det sosiale mediet «Twitter», og Linnéa forteller at hun tar seg selv i å prate til han, til tross for at det kun er «gale mennesker» som prater til dyr. «Du er fin, du, Twitter, sier jeg, og angrer øyeblikkelig» (Myhre, 2012, s. 24). På mange måter kan vi koble denne tilflukten til ensomheten hun trolig kjenner på, ettersom hun i romanen forteller at «Det er Internett som holder meg i live» (Myhre, 2012, s. 144). Men vi finner også flere interessante eksempler på de negative sidene ved internett for Linnéa:

Man må aldri finne på å lese noe så forferdelig som et kommentarfelt på en søndag. Jeg har aldri fått så mye hets samlet på så kort tid, og jeg visste ikke hvordan jeg skulle forholde meg til noe av det. Så jeg la meg ned og gråt i flere timer, før jeg slettet livet mitt fra internett. (Myhre, 2012, s. 37)

Internettet er altså en arena for negativ respons og kritiske kommentarer, som hun forteller i eksempelet ovenfor. Hun forteller videre at «Jeg blir riv ruskende gal av å måtte sitte og se på at de ødelegger Internettet på denne måten, mens jeg samtidig vet at jeg ikke kan gjøre noe med det» (Myhre, 2012, s. 22). Altså består den digitale hverdagen stort sett av et tidsfordriv, «scrolling», negative kommentarer og «dumme mennesker». Hovedkarakterens ambivalente elsk-hat-forhold til internett er følgelig spenninger i teksten som kan oppleves paradoksale, men viser to sider av denne offentlige internett- og bloggpersonen. Internett og sosiale mediers påvirkning på unge mennesker kan være noe leseren må fylle ut med egne erfaringer, men også fordoble og reflektere i retning Myhres vilje til å dele fra sitt eget liv, når hun uttrykker at hun ikke liker synligheten og responsen. «Jeg slettet det, men så gjenopprettet jeg det igjen» (Myhre, 2012, s. 38), forteller hun etter å ha angret på å slette livet sitt fra internett.

Valg av form, medium og sjanger, og de ulike rollene som kommer til syne, samt mulighetene ved å formidle i nye medier kan tematiseres og drøftes i en undervisningssituasjon. Andre interessante spenningsmomenter knyttet til forfatteren, slik som overgangen fra blogg til bok,

om den digitale, og kanskje fiktive internettpersonen er den samme som romankarakteren «Linnéa», eller om de er konstruert med en hensikt, samt hennes elsk-hat forhold til internett kan dermed ha en dobbel mening, og kan også brukes til å stille fordoblings spørsmål til forfatterens tekstskaping. På denne måten kan elevene med utgangspunkt i arbeidet med romanen få en relevant mulighet til å utforske potensialene i både de analoge og digitale tekstene.

Hvilken effekt kan det så ha for leseren at forfatteren skriver i ulike medium? I en klasse i dag vil det trolig være ulike forkunnskaper i møte med Myhres forfatterskap, noe vi kan se i sammenheng med de to perspektivene *utfylling* og *fordobling*. De elevene som ikke kjenner til noen av disse puslespill-bitene av Myhres liv vil trolig tilnærme seg romanen på en annen måte og på andre premisser, enn de som kjenner til den sammensatte fortellingen som danner den transmediale fortellingen om hennes liv, som fremkommer i intervjuer, TV, podcast og sosiale medier. De elevene som ikke kjenner til eller bryr seg om Myhres tidligere tekster, og tilnærmer seg uten noen form for forkunnskaper, kan muligens ha større utfordring med å navigere seg i tekstens språk og verden, eller å fylle den ut på samme måte som de med mer kjennskap fordi de ikke har samme erfaring eller begrepsskjema å se til. Vil det i så måte kunne være lettere for elevene med lite forkunnskaper om Myhres historie å fordoble innholdet, og ikke bli påvirket av tidligere erfaringer og fremstillinger?

Samtidig er det stor sannsynlighet for at det vil være noen elever på ungdomstrinnet som kan fortelle mye om Myhres liv. Disse elevene vil trolig kunne enklere fylle ut romanens innhold ganske fyldig, slik som hvordan hun ser ut og hva hun har drevet med, og forestille seg personen som en helhet. Gevinstene for elevene som har flere «puslespill-biter» av historien, og er interesserte i å høre fortellingene om Myhres liv på ulike plattformer, kan være en større mulighet for engasjement og innlevelse. Fortellingene har blitt godt tatt imot blant publikum, og leserne ønsker mer innhold, og slik akkumulerer de ulike fortellingene seg hos personen som er interessert i å lese disse tekstene. På en annen side kan disse elevene muligens ha utfordringer med å fordoble innholdet og jeg-et, og dermed tro at de får kunnskap om forfatteren som person. At romanen på mange måter handler om sykdom, digitale medier, livsmestring, depresjon, og spiseforstyrrelse kan oppleves mindre tydelig. Det kan dessuten være forvirrende at boka blir omtalt som skjønnlitteratur og ikke sakprosa, hvis den er basert på ekte hendelser og likner de tidligere blogginnleggene. Kan det således tenkes at elevene med et stort engasjement fra før vil kunne få en overdreven innlevelse i romanen, og en

følelse av å kjenne hovedkarakteren? Kan de elevene trenge et stillas til å ta en distansert holdning overfor teksten, og betrakte «Evig søndag» som en roman?

4.9 Avsluttende refleksjoner rundt analytiske funn

I dette kapitlet har jeg analysert flere sider ved «Evig søndag», og jeg har sett på verdien av å ta opp de mange sidene ved denne romanen i undervisningssammenheng, slik som forfatteres språk og formidling, fortellerteknikken – det fortellende jeg-et og de ulike rollene; forteller/hovedperson/forfatter, sjangervalget, de ulike temaene som også kan knyttes til «folkehelse og livsmestring», og hvordan en kan tilnærme seg romanen via sansene, eller via en mer distansert refleksjon.

Jeg oppfatter at *danning* og *livsmestring* er to aspekt som berøres i «Evig søndag», og kan kobles til for eksempel innlevelse og empati i «Evig søndag». Romanen gir oss et innblikk i et liv som føles tomt og meningsløst, og om en spiseforstyrrelse og depresjon som har tatt over hverdagen. De sterke følelsene som vekkes når man leser romanen kan gjøre oss mer empatiske, og på den måten bidra til at leseren utvikler seg i en retning av å mestre livet (jf. Drangeid, 2014). Vi har dessuten sett at litteratur kan styrke forståelsen av oss selv og forståelsen av andre. Dette er en del av skolens dannelsingsoppdrag (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 8), og den livslange læringsreisen (Myskja & Fikse, 2020, s. 14; Hamre, 2017, s. 36). I et dannelsingsperspektiv skal vi blant annet få muligheten til innlevelse, refleksjon og identifikasjon (Hamre, 2017, s. 16), men også å se seg selv i forhold til andre. Den unge leseren kan gjennom «Evig søndag» erfare at det er flere måter å forholde seg til andre mennesker på, og konsekvensene av handlingene. Det er dessuten viktig del av å livsmestringsproblematikken - å mestre livet på godt og vondt.

Blant temaene i «Evig søndag», er psykisk helse og livsmestringsproblematikken de mest fremtredende. Det er likevel flere andre aktuelle tematikker, slik som verdien av skriving som terapeutisk prosess for forfatteren, og skriving i ulike medier - som er en del av Myhres transmediale historieformidling. Internettets påvirkning på hovedkarakteren er sentral, og er et gjennomgående tema i romanen. Et fokus på sistnevnte aspekter i teksten vil kunne ha en verdi i «folkehelse og livsmestring», hvor mediebruk og levevaner blir trukket frem som aktuelle områder (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 12). Men de to siste temaene kan også være koblet opp til et litterært arbeid med tekster som ikke går ut på tematikkene relaterte til det tverrfaglige temaet «folkehelse og livsmestring», men andre viktige kjerneelementer i

norskfaget. Et mulig kjerneelement er «kritisk tilnærming til tekst», hvor blant annet «Elevene skal kunne reflektere kritisk over hva slags påvirkningskraft og troverdighet tekster har», og «vise digital dømmekraft» (Utdanningsdirektoratet, 2019, s. 2). Temaene i «Evig søndag» kan videre relateres til ungdommens liv, og det kan være en fordoblingsmulighet i den mørke og rørende tematikken og de språklige bildene forfatteren bruker. Også spenningene i teksten, slik som sykdoms- og selvframstillingen, jeg-et mot verden, ønsket om mestringsfølelse, og sjangervalg som er videreført fra bloggen til bokform, kan fortolkes av den unge leseren.

5. Drøfting av funn

I denne drøftingen vil jeg vurdere de ulike tolkningene man kan gjøre av «Evig søndag» opp mot problemstillingen min, som går ut på å finne ut hvordan lesing av romanen kan kobles opp til det tverrfaglige temaet «folkehelse og livsmestring» i litteraturundervisningen på ungdomstrinnet. Jeg vil ta utgangspunkt i analysen når jeg skal diskutere de didaktiske mulighetene ved å bringe romanen inn i klasserommet. Først vil jeg koble mine funn opp til aspektene som ligger litt utenfor teksten, som temaets relevans og aktualitet i en skolekontekst, romanens målgruppe og appell til ungdom. Deretter vil jeg diskutere om romanen kan øve opp til empati. Jeg vil også undersøke muligheter for intertekstuelle koblinger som kan aktiveres i lesingen av denne romanen, i tillegg til å gå dypere inn i tematikkene om psykisk helse i romanen, internett og forfatterens skriving, samt romanen som estetisk læremiddel. Til slutt vil jeg undersøke hva slags stillas eller støtte elevene kanskje vil trenge i undervisningssammenheng.

5.1 «Evig søndag» i skolekonteksten: Målgruppe, ungdom, identifikasjon og appell

Linnéa Myhre har med «Evig søndag» nådd et stort publikum, og den kan gripe lesere i alle aldre. Boka er ikke definert som en ungdomsroman, men den har likevel mange egenskaper som gjør at den kan fungere på ungdomstrinnet. Den unge leseren kan muligens gjenkjenne mange av de samme problemene som hovedkarakteren møter i sin bestrebelse på å tre inn i voksenverden. Disse kan være spiseforstyrrelse, anoreksi, og hennes psykiske utfordringer som depresjon og selvmordstanker. Andre sentrale utfordringer knyttet til ungdomslivet som også blir tatt opp er følelsen av å ikke høre til, ikke være god nok, å føle seg annerledes og utenfor samfunnet. Ungdommen kan kjenne seg igjen i håpløsheten og isolasjonen, og spørsmålene om identitet som ofte oppstår i ungdomstiden, som hvem de er og hva de vil i livet. Å finne seg selv i en stor verden, en verden Linnéa tilsynelatende ikke ønsker å være en

del av.

Myhre har selv uttalt at romanen kan ha en stor målgruppe, men hovedsakelig unge jenter på hennes egen alder som sliter med noe av det samme (Skaret, 2014). På bakgrunn av de analytiske funnene mine er jeg enig med Myhre, ettersom boka legger opp til at leseren kan overføre mye av det som står i teksten til eget liv. Både kontekst, form og innhold er med på å skape denne invitasjonen til innlevelsen, særlig at den er tett opp mot forfatterens virkelighet. I dette tilfellet vil romanen dermed fungere som en samtidsrealistisk ungdomsroman, i kraft av at den tar opp realistiske utfordringer som internett og sosiale medier, digital påvirkningskraft, psykiske lidelser o.l. som er særlig utfordrende for vår tid og i vår kultur, og blir lest av mange ungdom. Romanen er også skrevet på en måte som er i tråd med samtidsrealistisk litteratur, og språket tyder på å være sterkt farget av den unge forfatterens holdninger, og ikke fra en utenforstående voksen.

«Evig søndag» kan ha ulik appell til ungdommen, og dermed bør man ikke befestes lesingen til ett bestemt mål i undervisningen. I analysen pekte jeg på at leseren kan bli demotivert av gjentakelser, den monotone stilen, og beskrivelser av meningsløshet som gjennomsyrrer teksten. Også forskjellen mellom jenter og gutters interesser og mulighet for gjenkjennelse kan være med å påvirke hva leseren får ut av romanen. Særlig når det gjelder temaets relevans kan det være utfordrende når elevene skal fylle ut følelsen av meningsløshet hvis de ikke har slike erfaringer. Man oppfatter stemningen og Linnéas sinn godt gjennom teksten, og den mørke og rystende tematikken kan for noen være vanskelig å ta innover seg, særlig hvis de ikke har kjent på disse følelsene selv. Hvis man ikke liker, gjenkjenner eller er enig i det man leser, kan interessen derfor falle. Imidlertid er vi alle ulike lesere, og noen elever vil muligens foretrekke å tre inn i en fremmed verden for å bli fenget, for å rømme litt fra hverdagen, som underholdning, provokasjon, eller for ny kunnskap og innsikt – med større eller mindre distanse til teksten.

Kanskje vil elevene få utbytte av «Evig søndag» på ulike premisser. For noen vil romanen muligens være *dannende* som følge av dens innsikt i en livsverden sett gjennom andres øyne. For andre kan den samme undervisningen resultere i at elevene får økt forståelse av problematikker knyttet til *livsmestring*, og i tillegg en mulighet til *gjenkjennelse* i eget liv og bekreftelse av egen identitet (Drangeid, 2014, s. 30). For selv om «Evig søndag» ifølge forfatteren ikke er en selvhjelpsbok (Skaret, 2014), kan leseren oppleve å finne gjenkjennelse

og trøst i det hun skriver. Det vil også kunne gi en mulighet for leseren til å uttrykke egne og andres følelser, slik som beskrevet i læreplanen i norsk (Utdanningsdirektoratet, 2019, s. 3).

Kan romanen gi et implisitt potensial for håp og trøst? Eller vil leseren kjenne på avsky og provokasjon når hun helt uaffektert forteller at «å høre stemmen hennes idet jeg avsto var i seg selv så fornøyet at jeg fikk overskudd til å vaske hele leiligheten før jeg gikk tilbake i sengen» (Myhre, 2012, s. 125)? Å gjøre en reise i Linnéas sinn, enten det er annerledes eller gjenkjennbart for eleven, vil uansett gi en erfaring om hvordan jeg-fortelleren har det. «Evig søndag» kan således bidra til å forstå og utvikle kompetanse om ulike psykiske lidelser og et liv i «opløsning», men den gir også innsikt i en roman i et sjangergrenseland, en særegen skrivestil og dens muligheter og utfordringer. Utover å undersøke hvordan hovedpersonen har det, vil romanen også kunne åpne opp for å drøfte den lidende hovedpersonens måte å være overfor andre, som kan ha en verdi i undervisningssammenheng. På bakgrunn av dette vil jeg si romanen gir en didaktisk mulighet for både litterær erfaring og danning, og kanskje til og med være overbevisende i den grad at den endrer oss.

5.2 Empati i litteraturen: om emosjoner, innlevelse og distanse

Skjønnlitteratur har evnen til å gjøre oss mer empatiske. Men hva er egentlig empati, og hvordan kan vi kjenne på det i «Evig søndag»? Ifølge Drangeid handler empati i litteraturen om å leve seg inn i personens følelser (Drangeid, 2014, s. 34). Også Nussbaum mener litterære fortellinger vekker en følelsesmessig aktivitet og etisk bevissthet i oss, fordi vi får muligheten til å betrakte andres liv på en unik måte. Empati innebærer således at man har en forståelse for hvordan noen andre har det (Nussbaum i Bale, 2017, s. 42). Hun forklarer videre at følelser er elementer i personligheten, og kan endres gjennom litterære fortellinger – om man blir overbevist, vel å merke.

Som vi så i analysen er det subjektive i «Evig søndag» vektlagt, og som leser blir man dratt inn i en ung jentes indre kamp mot maten, tiden og seg selv. Ved at forfatteren gir oss direkte tilgang til hennes tanker og følelser, så vel som hennes personlige og særegne skrivestil, kan leseren føle på glede og tristhet, bli overrasket, engasjert eller provosert. Disse elementene kan være et potensiale til å endre leserens holdninger og handlemåter, fordi hovedkarakteren fremstilles på en måte som vekker empatien i oss. Drangeid hevder dessuten at empatien vi føler når vi leser litteratur kan ha en positiv virkning på hvordan vi opptrer i det virkelige liv, fordi den kan være med å forme sinnet vårt (Drangeid, 2014, s. 35). Det empatiske aspektet

henger for øvrig sammen med leserens utfylling og mentale bidrag, altså kunnskap og erfaring til teksten. Her er det viktig med bruk av begreps skjema, som kan bidra til å øve opp til eller utvikle empati hos eleven (Drangeid, 2014, s. 91).

Vi har sett at identifikasjon kan være en av de største motivatorene når man går inn i litteratur med mål om innlevelse og engasjement, og interessen kan falle dersom man ikke får tilstrekkelig utbytte av lesingen (Drangeid, 2014). Å identifisere eller «speile» seg i Linnéa kan derfor være et grunnlag for leserens motivasjon, innlevelse, engasjement og leseglede. Imidlertid er ikke Linnéa et positivt forbilde i måten hun er overfor andre, i og med at hun ikke opptrer særlig forståelsesfullt og empatisk. Ulike moralske og etiske dilemma knyttet til Linnéas væremåte kan derfor være relevant å drøfte i en undervisningssituasjon. Også de elevene som potensielt vil speile seg i hovedpersonen vil kunne ha utbytte av å reflektere rundt hvordan Linnéa er overfor andre, og utforske hvordan en kanskje kan komme seg ut av selvopptattheten. Som tidligere nevnt kan en kritisk tilnærming til teksten være viktig for å oppdage at hovedkarakteren også har noen nyanser, nesten som at hun ikke tillater at andre skal ha det vanskelig, og at hun er den eneste som har lov til å være kjip mot andre. Linnéa kan på den ene siden være med på å signalisere at en ikke er alene om å lide, noe som kan være trøstende, men igjen vil man ha et etisk ansvar overfor andre som har det vanskelig, noe hovedkarakteren ikke synes å rette blikket mot.

I analysen pekte jeg også på Myhres transmediale fortellinger, og elevene som er interessert i å lese om Myhre på tvers av medier kontra elevene som ikke er det. Ulik tilnærming kan således ha betydning for elevenes engasjement og innlevelse, og en potensiell interesse kan invitere til diskusjoner. En mulig konsekvens for de som er interessert i de transmediale fortellingene er imidlertid en overdreven innlevelse, hvor lesekontrakten og skillet mellom hva som er oppdiktet og virkelighet er utydelig. Sjanger og medium (og dermed virkelighet og fiksjon) kan gli inn i hverandre og forveksles, ettersom bloggen er i en sakprosa-sjanger og byr på en nærere kontakt og kommunikasjon med forfatteren. Å lese romanen, som på mange måter likner og kan være en videre bearbeidelse av blogginnleggene, kan dermed gi inntrykk av at innholdet er reelt. En følelse av å kjenne forfatteren, når hovedkarakteren gjerne er konstruert og fremstilt på en overbevisende måte. Slik Hennig beskriver det: «Vi dikter oss selv» (Hennig, 2010, s. 39). Elevene som derimot ikke er interessert i forfatteren som offentlig person eller de transmediale fortellingene, kan tilnærmes på andre premisser. Vi har sett at elevene uten de samme forkunnskapene kan ha vanskeligheter med å fylle ut teksten,

og ettersom det empatiske aspektet henger sammen med leserens mentale bidrag til teksten kan disse ha behov for støttende stillas fra lærer eller medelever. Til gjengjeld kan elevene som ikke er interessert i Myhres liv ha lettere for å fordoble hovedkarakteren uten å bli påvirket av Myhre som offentlig person, og lese med en mer distansert refleksjon, uten det samme følelsesmessige engasjementet som elevene med flere puslespill-biter.

Selv om innlevelse ifølge Nussbaum er vesentlig for empati, er «distansen» også et interessant aspekt å undersøke hvis man skulle lese «Evig søndag» i en klasse. På den ene siden kan det oppleves som en manglende distanse mellom forteller og leser (og tekstens verden), på grunn av det fortellende jeg-et, nåtidsperspektivet og den særegne skrivestilen som også kan knyttes til sansing, samt alle elementene fra det virkelige livet. På mange måter kan dette bidra til en empatisk innlevelse. Derimot kan det diskuteres hvor mye empati hovedkarakteren Linnéa har til andre, noe hun også bekrefter når hun forteller:

Jeg kan godt skylde på antidepressivene, og si at det er deres feil, men i det lange løp er det kun min egen feil, for det er jeg som tar dem, og så lenge jeg tar dem, vil empatien være borte, og jeg vil kun tenke enda mer på meg selv enn det jeg tidligere har hatt anledning til. (Myhre, 2012 s. 39)

Romanen kan derfor øve opp til empati på ulike måter, og det er ikke gitt at leseren vil sympatisere med hovedkarakteren. Livsmestring handler om å være et godt medmenneske og respektere andre, ifølge Dyrdal (2020, s. 121). Som vi imidlertid så i analysedelen og hvordan romanen kan appellere til ungdom - både for de som «speiler» seg i hovedpersonen, eller de som ser ut det metaforiske «vinduet», kan Linnéas fravær av empati bidra til at eleven leser med en større distanse til henne. En kan således stille fordoblings spørsmål til hvordan distansen skapes, og hvilken funksjon den kan ha, for eksempel romanbetegnelsen, fakta og fiksjon som glir inn i hverandre, samt denne «negativiteten» og måten å være overfor andre. Fra forfatterens perspektiv kan funksjonen være å unngå å bli konfrontert med hendelsene som virkelige, eller slippe å forholde seg til negativ respons. Leserens derimot vil gjerne ha et utforskende perspektiv når den inntar en mer distansert refleksjon. I så måte kan romanens følelser, eller kanskje mangel på følelser, utfordre leserens etiske perspektiver. Dermed kan hovedkarakterens tilnærming i «Evig søndag» kanskje bidra til viktige refleksjoner omkring væremåte, og lære oss noe om forståelse og medmenneskelighet. Emosjonene en får som følge av lesingen, enten det er medlidenhet og empati, eller sinne og avsky, kan få oss til å se

det kjente på en ny måte.

5.3 Intertekstualitet: samfunnets skyggesider beskrevet av to kvinnelige forfattere fra ulike tider

Hvis vi ser nærmere på intertekstuelle referanser i «Evig søndag», er det mye av tematikken som kan kobles til andre, også eldre tekster. Som vi har sett i teoridelen startet sjangeren roman som hverdagens krønike, hvor man fikk tilgang til en usminket virkelighet, personlighet og følelser (Selboe, 2015, s. 37), noe som også kjennetegner Myhres tekst. Selboe trekker frem romanene fra det moderne gjennombruddet som sentrale, ettersom de fremdeles danner norm for flere av dagens romaner. Amalie Skram er en av de fremste kanonforfatterne som tok utgangspunkt i det moderne gjennombruddet og naturalistisk estetikk. Med sitt fokus på det «sjelelige» gav hun ut flere skjønnlitterære romaner med utgangspunkt i eget liv mot slutten av 1800-tallet (Engelstad, 2019). I det følgende vil jeg se på muligheten for å aktualisere og dra nytte av en skjønnlitterær klassiker i møte med samtidsrealistiske «Evig søndag».

I «Evig søndag» kan vi finne flere likhetstrekk fra Amalie Skrams roman «Professor Hieronimus» fra 1895. I denne romanen skildret Skram sine psykiske sammenbrudd og innleggelser i København, og ellers et kaotisk og angstfullt sinn (Engelstad, 2019). I likhet med «Evig søndag» er «Professor Hieronimus» en selvbiografisk roman med utgangspunkt i forfatternes egne erfaringer, som begge ble salgssuksesser (Engelstad, 2019; Myhre, 2012). I og med at de begge kritiserer feil ved samfunnet, er det to samfunnskritiske romaner fra ulike tidsepoker, men med en lignende tematikk – følelsen av å ikke *mestre livet*. Begge bøkene skildrer kvinnelige hovedpersoner med depresjon og selvmordstanker, og deres forhold til psykiaterne. Else Kant har ifølge «Professor Hieronimus» sikre tegn på sinnssykdom, og en angst som drev henne til vanviddets grenser (Skram, 1895, s. 184). Hovedkarakteren i «Evig søndag» beskriver også at «Jeg har et problem som går meg sånn til hodet at jeg håper jeg dør av det» (Myhre, 2012, s. 73).

Det er likevel flere momenter der samtidsteksten «Evig søndag» og den naturalistiske «Professor Hieronimus» går fra hverandre. Den historiske og kulturelle konteksten er utvilsomt annerledes, men også fortellerinstansen, språket og skrivestilen er ulik i de to romanene. «Professor Hieronimus» er til forskjell fra «Evig søndag» skrevet i tredjepersons-

perspektiv, hvor hovedpersonen har fått navnet Else Kant. Skrams roman inneholder dessuten mye dialoger og en tydelig handling, i motsetning til «Evig søndag» som nærmest oppleves som en monolog og en introspeksjon med færre vendinger. Mye har åpenbart skjedd siden 1895, og et viktig eksempel er hvordan hovedkarakterene blir møtt i psykiatrien, og deres institusjonsopplevelser. «Else» bestemmer seg for å oppsøke hjelp i håp om å få hvile i noen dager, men blir verken trodd eller anerkjent, og blir sendt til sjettede avdeling på St. Jørgens hospital hvor hun blir utsatt for autoritær maktmisbruk. Myhres møte med psykiateren derimot, er i større grad preget av forståelse, kunnskap og vennlighet. Men også i «Evig søndag» er opplevelsen mer nyansert, og i tilbakeblikket innleggelsen fra 2005 skriver hun «Mens jeg spiste, så sykepleieren på meg med lange blikk. Ikke fordi hun hadde lyst på de tørre brødkivene mine, men fordi hun klødde i bena etter å komme seg vekk» (Myhre, 2012, s 83). Ved å lese disse to romanene vil vi dermed kunne erfare behandlingen av psykisk syke i to ulike historiske kontekster.

5.3.1 Kan Skrams og Myhres tekster være eksemplariske og dannende?

Amalie Skram og Linnéa Myhre er et interessant møte. I en undervisningssammenheng er det mulig å posisjonere «Evig søndag» slik at den fungerer som en inngang til ulike *poeng* ved ulike *tekster* i ulike *tider* som har tatt opp liknende tematikker. Dette er i tråd med Klafkis «kategoriale danning», hvor tekstene vi tilbyr er tematisert og satt i sammenheng slik at elevene kan forstå dem (Jf. Syversen, 2018). Det eksemplariske ved tekstene tar opp ulike temaer, eller kategorier, og bruken av «Evig søndag» kan også være en inngang til at elevene ser disse ulike kategoriene og får anledning til å fordype seg. Å utelukkende fremheve det som er relevant og gjenkjennbart for elevenes virkelighet bør derimot ikke være en forutsetning, slik Drangeid poengterer (Drangeid, 2014, s. 33). Å lese en klassisk kanontekst kan være nyttig og lærerikt, uten at eleven blir følelsesmessig grepet umiddelbart.

Kanonlitteratur som har overlevd århundre blir sett på som en rettesnor i norskfaget, og er ofte i besittelse av mange kvaliteter og verdier som gir potensiale for læring og danning. Vi har blant annet sett at kanonlitteratur formidler ulike aspekt ved den menneskelige eksistensen, og er dermed fremdeles dagsaktuell (Hennig, 2010, s. 135). Ved å trekke inn Skrams litterære verk kan elevene få innsikt i psykisk helse og livsmestring ut ifra ulike historiske perspektiv, samt den mangfoldige kulturarven Norge har. Dette kan videre inngå som en del av danningfaget norsk, som er et tradisjonelt argument for bruk av klassiske tekster (Drangeid, 2014).

Som Ridderstrøm påpeker må de klassiske kanontekstene oppleves viktige i vår egen samtid for å ha betydning for mennesker i dag (Ridderstrøm, 2015, s. 239). Faktorer som kan bidra til betydning er nysgjerrighet over en annen historisk kontekst, som datidens samfunn og ikke minst forfatteren og dens epoke. Det tematiske begrunnelsen står sterkt, ettersom de ofte fremstår «evig-aktuelle» (Ridderstrøm, 2015, s. 252). Men også forskjellsperspektivering, som han kaller oppdagingen av fremmede tenkemåter og innsikt i andre kulturer (Ridderstrøm, 2015, s. 253). En tredje begrunnelse for å legitimere kanonlitteratur i skolen er forståelsen for intertekstuell samspill og adaptasjon i litteraturverden. I tillegg er hevder Ridderstrøm at klassiske tekster, eller all skjønnlitteratur generelt, gir en estetisk opplevelse som taler til våre sanser (Ridderstrøm, 2015, s. 254-256).

Norskfagets dannelsesoppdrag handler om en åpenhet for det nye og fremmede. Å bruke «Professor Hieronimus» kan hjelpe å se det kjente i «Evig søndag» i nytt lys. Forfatterskapet til Skram kan potensielt danne nye veier inn i lesingen av den samtidslitterære teksten til Myhre, ved at elevene får innsikt i hvordan psykisk sykdom ble skildret i naturalismen i forhold til samtidslitteraturen. Myhres roman kan således være en aktuell inngang for elevene å bli kjent med klassisk litteratur fra ulike epoker, som er en viktig del av norsk som dannelsesfag. Slik kan elevene opparbeide seg en bevissthet rundt historien og samfunnets utvikling. Å ha en dialog mellom nåtid og fortid er også en del av hermeneutikken, ifølge Drangeid. Utviklingen av en bevegelig horisont gjør at vi kan se utover andre mennesker og tider, slik at vi er i kontakt med fortiden (Drangeid, 2014, s. 38). Aktualisering ved å koble klassiske tekster mot samtidstekster som disse kan blant annet vise at unge kvinner fremdeles kan kjenne på de samme følelsene uavhengig av tid, rom og sinn. Dette «litterære møtet» kan også egne seg som et utgangspunkt for sjangerdiskusjon og litterære virkemidler som underbygger handlingen, samt kryssing av grensen mellom fiksjon og virkelighet.

Samfunnskritikk og møte med samfunnets skyggesider startet på 1800-tallet, og viser seg å fremdeles fungere for samtidsforfattere på 2000-tallet, ettersom mange av dagens romaner er samtidsrealistiske (jf. Nes, 2014). Som romaner følger «Evig søndag» og «Professor Hieronimus» på mange måter opp samfunnets behov og eksistensielle problematikker fra sine respektive perioder med en grunnleggende pessimisme (jf. Drangeid, 2014, s. 116). På en måte kan de fungere som et møtepunkt mellom ulike tekstkulturer, slik Nome & Aasen (2019) påpeker at tekstene vi bruker i norskfaget burde være. Samtidig leser vi for å forstå oss selv,

andre og verden, og danning handler nettopp om en åpenhet for det nye og fremmede, som Hamre (2017) understreker. Det handler også om tenkemåter, resonnementer, fortolkninger og refleksjoner elevene møter i tekster, og om å gi innsikt i tekstsamfunnet elevene har røtter i, og deres perspektiver, slik at eleven utvider horisonten. Også Drangeid mener at elever trenger tilgang til både samtidstekster og fortidstekster, som innebærer en historisk bevissthet og horisontsammensmeltning hvor man får utforske spenningen mellom fortid og nåtid (Drangeid, 2014, s. 38).

5.4 Hva kan vi lære av Linnéa om selvbilde og identitetssøking i romanen?

I ungdomsårene skal en ta viktige valg som har betydning for fremtiden, og derfor er utviklingen av et positivt selvbilde og en trygg identitet verdifullt. I LK20 kommer det frem at temaet «folkehelse og livsmestring» skal gi elevene muligheten til å ta ansvarlige livsvalg, og kjenne på mening i livet (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 12). Som en del av norskfaget kan lesing av skjønnlitteratur både bekrefte og utfordre elevenes selvbilde og dermed bidra til deres identitetsutvikling og livsmestring (Utdanningsdirektoratet, 2019, s. 3).

Friheten til å bli hvem og hva man vil for mange fører til usikkerhet og angst, og har gitt mer ansvar på individet, ifølge Hennig (2010). Han skriver om identitetssøking i den moderne litteraturen, og at og vi trenger noen å identifisere oss med i litterære tekster (Hennig, 2010, s. 39). Også Slettan skriver at ungdomslitteraturen i stor grad handler om identitetsproblemer og krise, særlig det indre følelseslivet (Slettan, 2014, s. 23). Myhre skildrer på sett og vis et liv i oppløsning, lav selvfølelse, meningsløshet og skam i sin roman. Hovedkarakteren er nær å få et sammenbrudd, og kjenner på en følelse av å ikke mestre eller ha kontroll over eget liv, eller mat, søvn, kropp, og tanker. Hva kan vi lære av Linnéa om selvbilde og identitetssøking?

«Evig søndag» kan leses på ulike måter, også for å lære om betydningen av mening i livet, et positivt selvbilde og trygg identitet (jf. Utdanningsdirektoratet, 2017). Hovedpersonen Linnéa er ikke et selvsikkert eller ufeilbarlig forbilde, men dette mener jeg kan være en fordel, og kan eksemplifisere at utfordringer i livet vil komme, og da bør man kunne håndtere det.

«Folkehelse og livsmestring» handler jo om hvordan vi mestrer og håndterer motgang, stress og personlige utfordringer, men også at vi kan forstå og påvirke hva som kan bidra til mestring av eget liv (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 12). En effekt av å lese skjønnlitteratur kan være å ruste elevene til å møte sine problemer og leve sitt liv på best måte, og jeg mener «Evig søndag» kan ses i sammenheng med livsmestring i norskfaget ved å tydeliggjøre

hvordan en person lever sitt liv, om identitetssøking og selvfølelse, om usikkerhet, fortvilelse og angst, om å ta det store skrittet og oppsøke psykiater– og konsekvensene av dette livet.

Som Hennig (2010) også påpeker, trenger vi noen å identifisere oss med. Gjennom å identifisere seg med hovedkarakteren kan eleven reflektere over sine hvordan ulike livsvalg kan arte seg, hvordan en kan lære av feil og utvikle seg sammen med andre, og hvor viktig det kan være å uttrykke seg om egne følelser. Ved å «speile seg» i Linnéa kan den unge leseren enten få bekreftet eller utfordret selvbilde, og slik få styrket selvet og kjenne på livsmestring. At forfatteren skriver i ulike medium kan også ha en konsekvens hvordan den unge leseren tilnærmer seg romanen, og har ulike «puslespill-biter», eller bakgrunnsinformasjon når de leser teksten. I så måte kan «Evig søndag» fungere som en innfallsvinkel på vanskelige og sensitive temaer, hvor en kan snakke om psykisk helse, følelser, relasjoner, selvbilde, identitet – og iscenesettelse av seg selv i med en viss distanse, slik at elevene ikke trenger å snakke om seg selv. De elevene som derimot leser med distanse, kan få styrke forståelsen av andres liv gjennom det metaforiske vinduet (jf. Drangeid, 2014), noe som kan knyttes til danningssiden av norskfaget.

5.5 «Evig søndag» som estetisk læremiddel?

Et utgangspunkt med en lærerfaglig analyse er å åpne for estetiske opplevelser (Drangeid, 2014, s. 23). Ridderstrøm poengterer at «All skjønnlitteratur gir estetisk opplevelse ved at den taler til våre sanser» (Ridderstrøm, 2015, s. 256), og i analysen pekte jeg på sanselighet som et av aspektene ved romanens mulighet for innlevelse.

Hvordan kan «Evig søndag» fungere som et estetisk læremiddel i klasserommet? Romanen er ikke nødvendigvis en moraliserende bok, særlig med tanke på hovedpersonens holdninger og væremåte i møte med andre. Derimot kan den ha andre kvaliteter, som evnen til å sanse og oppleve livet utenfra, og et språklig uttrykk som taler til sansene våre. Et av funnene mine var at romanen gjennom den interne synsvinkelen og den manglende distansen mellom forteller og leser kan gi oss en sanselig opplevelse. Språket er dristig og underfundig, og vi blir både presentert intime bekjennelser, samt detaljerte, uforutsigbare og festlige beskrivelser. Måten forfatteren omtaler disse menneskene som definerer lykke, og hvordan hun bruker ordlek som et virkemiddel er med å underliggjør språket. For eksempel når hun utnytter at et ord kan ha flere betydninger, eller når hun skriver om andre mennesker eller hendelser på en paradoksal

måte, og endrer oppfatning midt i en setning:

Så kommer disse øyeblikkene. Himmelen er rød, skumringen har tatt over hele horisonten, og man kan så vidt skimte solen på vei ned bak det som mest sannsynlig er en åsrygg langt borte. Det er helt vanvittig, som i en film, tenker jeg, og i et øyeblikk har jeg følelsen av å være verdens lykkeligste menneske. Jeg tenker at jeg elsker Norge og aldri skal flytte herfra. Jeg har det så bra her. Jeg elsker dette. Øyeblikket varer i ti sekunder, så er det over. (Myhre, 2012, s. 18)

Romanen kan få oss til å gråte og le, og Myhre beskriver kroppen på en kunstnerisk og «naken» måte. Hun evner å få den grå hverdagen til å bli fascinerende å følge med på, og som mange kan bli grepet av. På bakgrunn av analysen vil derfor påstå at «Evig søndag» kan fungere som et estetisk læremiddel for elever på ungdomstrinnet, fordi den gir oss mulighet til estetisk berikende opplevelser og sanselig erfaring på en mørk og melankolsk, men samtidig humoristisk måte. I det følgende vil jeg presentere noen eksempler på hvordan en kan lese «Evig søndag» i litteraturundervisningen ved bygging av «stillas».

5.6 «Evig søndag» i undervisningssammenheng: stillas og didaktiske refleksjoner

I en undervisningssituasjon er det mange hensyn som skal tas. Elever er ulike og har ulikt ordforråd, lesetempo, interesser, bakgrunnskunnskap og tekstkompetanse. Dette har vi også sett kan påvirke elevenes tilnærming til det de leser. I litteraturundervisningen kan derfor et tilpasset stillas være nyttig, hvor læreren gir faglig støtte til eleven, for å løse et problem og se tekstens potensiale som estetisk læremiddel (jf. Drangeid, 2014). Stillasbyggingen bør således utfordre elevens nivå, og støtte hvordan elevene arbeider med teksten for å etablere viktige forutsetninger og strategier (Drangeid, 2014, s. 99). En slik støtte kan gis både av lærer og medelever. Denne delen vil derfor være en diskusjon om hva slags stillas elevene trolig vil trenge i undervisningssammenheng, basert på de aspektene ved teksten som analysen min har avdekket ovenfor.

At romanen kan være vanskelig å «fylle ut» for de elevene som ikke kan kjenne seg igjen i de mørke tankene til hovedkarakteren, er en mulig utfordring. Begrepskjema og skjemafornying henger sammen med leserens utfylling, og kan derfor være hensiktsmessig å bruke i møte med teksten (Drangeid, 2014, s. 92). I analysen trakk jeg frem Myhres melankolske språk og skrivestil, særlig ironien, den mørke humoren og de skarpe kommentarene som et mulig

utfordrende aspekt ved romanen. Begrepsskjema kan være til hjelp for de som ikke er helt trygge på det forfatterens stil og språkbruk, ukjente ord, eller begreper innenfor psykologien. Ved å lese og forstå betydningen av disse ordene, kan eleven muligens utvikle sitt vokabular, eller ordforråd, og ta de i bruk selv.

Det å skulle blomstre, kontra å mestre, kontra å være, kan også diskuteres i klasserommet. Da jeg undersøkte livsmestring som begrep, så vi blant annet at depressive tankemønstre kan føre til redusert velvære (Dyrdal, 2020, s. 121). Hva legger vi i livsmestring, eller velvære? Hvordan tilnærmer Linnéa seg livet? Med et utgangspunkt om at livet er vanskelig, eller at livet har et fravær av ubehag? Hva legger elevene i begrepene? Opplevs det enklere å skulle være, enn å skulle mestre livet? Her er altså begrepsskjema og skjemafornying aktuelt, for å gi temaet og teksten kontekst, og at den fremstår meningsfull.

5.6.1 Metakognisjon og (kritisk) undersøkelse av romanen: leseprosjekt

Min analyse stemmer overens med mye av den tidligere forskningen som jeg presenterte i teoridelen. Jeg vil trekke frem masterstudiene til Vågene (2020) og Reinshorn (2015) som løfter frem Linnéa Myhres sykdom, tilsynelatende utlevering av det private, selvkonstruksjon og iscenesettelse av egen karakter i blogg og roman i sine analyser av romanen. Men også Kvaale (2015) og Bethuelsen (2020) som begge undersøker bloggboka som fenomen, nemlig denne bevegelsen fra digitale tekster til å utgi i romanform. Dette er også trekk jeg fant interessante i min analyse, og som kan være betydningsfulle å drøfte i litteraturundervisning på ungdomstrinnet.

Drangeid trekker nemlig frem spørsmål og refleksjon rundt elevens forståelse av teksten som midlertidige stillas i litteraturundervisningen (Drangeid, 2014, s. 105). Han siterer også Nussbaum som påpeker at «ingen litterære utvalg kan erstatte ei kritisk og spørrende undervisning som vekker sinnene» (Nussbaum sitert i: Drangeid, 2014, s. 36). Slike refleksjoner og kritiske undersøkelser kan komme godt med når leseren blir kjent med romanens og hovedkarakterens mange spenninger, og kan kanskje føre til metakognisjon, noe som innebærer kunnskap og bevissthet over egne tankeprosesser (Slettan, 2014, s. 243). I kapitlet til Moe (2014) om litteraturundervisning for ungdom var det også flere gode eksempler jeg har valgt å bruke i denne didaktiske seksjonen, etter at jeg går nærmere inn i noen av disse spenningene i romanen og hovedkarakteren.

At virkelighet og fiksjon kan gli inn i hverandre og forveksles, er et aspekt ved «Evig søndag» som er viktig å ta hensyn til. Kanskje først og fremst på grunn av tekstens romanbetegnelse og selvbiografiske dagbokstil som likner blogginnleggene, og om innholdet kan omtales som «faksjon», snarere enn en oppdiktet historie slik romanbetegnelsen antyder. Et annet spenningsmoment er at forfatter, forteller og hovedperson heter det samme og har mange av de samme egenskapene. Her vil det kanskje være aktuelt for norsklæreren å drøfte sjangervalget, men også de ulike rollene og muligheten for konstruksjon av egen karakter. I lys av dette kan en drøfte om den fiktive internettpersonen og «blogg-Linnéa» er den samme som romankarakteren «Linnéa» og forfatteren. Er de én og samme person, eller er de konstruert og fremstilt med en hensikt? Kan overgangen fra blogginnleggene til romanen også være et tegn på Myhres bearbeidelse av hennes opplevelser og erfaringer, eller kan de tenkes å fungere som en terapeutisk prosess slik min jeg pekte på i analysen? De elevene som ikke har kjennskap til forfatteren, bloggen og tilhørende historier fra før, vil kanskje i større grad ha bruk for støtte fra lærer eller medelever til å stille slike fordoblingsspørsmål. Elevene med flere biter av Myhres liv kan også ha bruk for stillas til å innta en distansert holdning overfor teksten, og betrakte «Evig søndag» som en roman – og ikke som en offentlig dagbok.

Også sykdomsfremstillingen kan oppleves motstridig, når hun på den ene siden skulle ønske hun slapp å telle kalorier og komme bort fra den altopplukende tilstanden, men samtidig ønsker å være så tynn at folk ser skremt på henne – og akter å forbli slik (Myhre, 2012, s. 80). Linnéa omtaler også først at problemene hennes er så store at hun håper hun dør av det (Myhre, 2012, s. 73), mens litt senere i boka forteller hun at det hele kun dreier seg om luksusproblemer (Myhre, 2012, s. 78). Hun er videre besatt av å holde seg oppdatert på internett, selv om hun hevder å mislike alle de «dumme menneskene» som befinner seg der (Myhre, 2012, s. 22). Samtidig er det paradoksalt at hun både vil ha oppmerksomhet og dele mye av livet sitt med omverden i blogg og bok, når hun på en annen side gir uttrykk for at hun ønsker å være i fred og «usynlig», og kaller bloggingen for en «ubrukelig hobby» (Myhre, 2012, s. 9). Dette ambivalente elsk-hat-forholdet viser kanskje to sider av å være en kjent person, og i forlengelsen av disse spenningsmomentene kan det i klasserommet diskuteres konsekvensene ved å dele sine innerste tanker med omverden, om romanen kan tenkes å hjelpe andre i liknende situasjon, og hvorvidt psykisk helse er en privatsak eller ikke. Som vi også har sett, kan læreren legge opp til at elevene utforsker også de mer etisk problematiske sidene ved hovedkarakteren. Slik kan man unngå å glorifisere hovedpersonen som et eksemplarisk forbilde eller at elevene opplever det slik at de burde oppføre seg som henne

som følge av en ukritisk sammensmeltning. I en slik refleksjonsprosess kan elevene muligens samarbeide med hverandre, og vurdere forståelsen og empatien en kanskje får for Linnéa, opp mot mer etiske dilemmaer knyttet til hennes væremåte og empati overfor andre.

I litteraturundervisningen er det mulig å danne et leseprosjekt hvor elevene får fordypet seg i «Evig søndag». Først i en individuell lesing ved bruk av en leselogg, hvor man kommer tett på leseprosessen og elevenes egne tanker (Moe, 2014, s. 200). Her kan elevene oppfordres til å stoppe opp og skrive ned når det er noe de legger merke til underveis i lesingen av romanen. Moe (2014) understreker at elevene i slike leseprosjekt bør prøve å legge merke til om det er noe som er spesielt godt eller spennende skrevet, noen morsomme eller triste hendelser, noe som overrasker, noe de liker godt, eller ikke liker fullt så godt, og peke på eksempler i teksten (Moe, 2014, s. 199), slik som romanens interessante og særegne stil som jeg har analysert. Målet ved å fokusere på det de legger merke til er å få elevene til å utdype en refleksjon, samt utfordre dem til å se på hvordan teksten påvirker dem. Som lærer bør en styre retningen ved å stille autentiske spørsmål, og bruke disse som utgangspunkt for en dialog på elevenes premisser, ifølge Moe (2014).

Som lærer kan en også legge til rette for litterære samtaler og lesegrupper hvor elevene sammen kan undersøke ulike sider ved romanen og tilhørende temaer. På den måten vil elevene trene til refleksjon og metakognisjon, noe jeg som lærer kan modellere ved felles gjennomgang, slik Moe (2014) poengterer. Med grunnlag i den lærerfaglige analysen og drøftingen min kunne en første gruppe hatt en samtale om lesingen av «Evig søndag», og eksempelvis sett på hvilke verdier som kommer til uttrykk i romanen. Her vil elevene kunne «utforske og reflektere over hvordan tekster framstiller unges livssituasjon», slik det kommer frem i den nye læreplanen i norsk (Utdanningsdirektoratet, 2019, s. 9). En annen gruppe kunne undersøkt intertekstuelle bånd, likheter og ulikheter mellom Myhre og Skram sine skjønnlitterære tekster, som jeg også viste muligheten til tidligere i drøftingen. Et kompetansemål som kan knyttes til norskfaget er her å «sammenligne og tolke romaner, noveller, lyrikk og andre tekster ut fra historisk kontekst og egen samtid» (Utdanningsdirektoratet, 2019, s. 9). En tredje gruppe kunne fokusert på medium og sjanger, transmedialitet og bevegelsen fra blogg til bok, hvor elevene får anledning til å «reflektere over tekstenes formål, innhold, sjangertrekk og virkemidler» og «utforske og vurdere hvordan digitale medier påvirker og endrer språk og kommunikasjon» (Utdanningsdirektoratet, 2019, s. 9). Et fjerde mulig tema er å vende det kritiske blikket på digital tekstskaping og kritisk

tilnærming til tekster. Her vil elevene dessuten kunne arbeide med å: «Reflektere kritisk over hva slags påvirkningskraft og troverdighet tekster har» (Utdanningsdirektoratet, 2019, s. 2). På slutten av en slik seanse kan elevene ha meningsutbytte, og dele funnene i plenum. I disse gruppene får elevene mulighet til å reflektere og samarbeide med hverandre, og være bevisst over sine egne tanker når de leser. Simultant som de vil arbeide med ulike spenninger i romanen og hovedkarakteren, vil de få flere litteraturkunnskap og kanskje nye begrep, innsikt i en ny skrivestil og uttrykksmåte, men også muligheten til å kunne kjenne på leseglede, ifølge Moe (2014, s. 203). Senere kan elevene ta i bruk denne kunnskapen og erfaringen i liknende verk.

Avsluttende refleksjoner

Vi er fremdeles i startfasen av den nye læreplanen, og jeg håper og tror at økt oppmerksomhet om «folkehelse og livsmestring» i skolen er fordelaktig for eleven og samfunnet som helhet. Dagens ungdom stiller høye krav til seg selv, men alt tyder på at det tverrfaglige temaet ikke skal bli noe nytt eleven må prestere i – og dermed føle ytterligere på stress og press. Når jeg ser tilbake på arbeidet med masteroppgaven, gjennom både teorilesing, analyse og drøfting av romanen, har jeg fått bekreftet noen av spørsmålene og hypotesene jeg hadde på forhånd, som at samtidsromanen «Evig søndag» både kan skape forståelse og refleksjon, og at man kan bli sanselig oppslukt i å bli dratt inn i et komplekst indre liv. Jeg har ikke fått prøvd ut opplegget i virkeligheten enda, men jeg har erfart at en lærerfaglig analyse kan være et godt målrettet analyseverktøy for å se tekstens potensiale i klasserommet, og at det er viktig å ta hensyn til tekstens innhold, elevens forutsetninger og læringsutbytte (jf. Drangeid, 2014). Oppgaven har også utfordret meg slik at jeg har tilegnet meg ny verdifull kunnskap og lærerfaglige refleksjoner omkring tekstvalg, verdier og danning, de ulike tilnærmingene til livsmestring og psykisk helse i skolen, samtidslitteratur for ungdom, og ikke minst mulige utfordringer for ungdommen ved å lese «Evig søndag».

Dette har vært et interessant felt å begi seg ut på, og som begrep innebærer livsmestring å mestre livet på godt og vondt. Blant mine kilder er det nyanserte røster, og jeg har sett på ulike begrepsbruk til livsmestring som kan indikere at en tilnærmer seg livsmestring på ulike premisser. Slike begrep er «well-being» (velvære) og «flourishing» (blomstring), som har vist seg å være populære i forbindelse med den «positive» mentale helsen. Det var nettopp debatten rundt livsmestring i skolen som skapte interesse og engasjement for hvorfor jeg

valgte å skrive denne oppgaven. Å få et tydeligere svar på hvordan livsmestring og danning kan kobles til lesing av en roman som ligger nært opp til virkeligheten, altså hvordan norskfaglige tekster kan bidra til av leseren utvikler seg selv i en retning av å mestre livet.

Så hvordan kan lesing av «Evig søndag» kobles opp til det tverrfaglige temaet «folkehelse og livsmestring» i litteraturundervisningen på ungdomstrinnet? Romanen har flere interessante og engasjerende aspekt, og viser én måte å leve et liv, eller mestre utfordringer på. Gjennom «Evig søndag» blir vi kjent med hovedpersonens følelser, men også mangel på følelser. Den har potensiale til å utvikle oss estetisk og gi sanselige opplevelser, så vel som emosjonelt, i kraft av medfølelsen vi får for hovedkarakteren, og hennes væremåte overfor andre. Romanen viser deler av den livslange læringsreisen, og kan blant annet engasjere, underholde, provosere, lære og gripe den lesende. I den lærerfaglige analysens ble *navigering*, *utfylling* og *fordobling* brukt som perspektiver til elevens lesing av romanen. Analysen viste at språket og skrivestilen, samt fortellerteknikken kan være noe elevene må navigere seg gjennom, og utfylle kognitive skjema med egne erfaringer. Det kan være utfordrende for de av elevene som ikke kjenner seg igjen i meningsløsheten og kroppspresset, men også for elevene som har erfaring og er sensitive i møte med temaet. Samtidig kan mye av romanens mulighet for innlevelse, fremstilling av hovedpersonen, sykdommen og hennes følelser til livet, seg selv og andre kobles opp til elevens «fordobling», ved at elevene må se utover til at teksten handler om noe mer. At Myhre har hatt en populær blogg hvor hun tilsynelatende har delt sine innerste tanker, kan også være med på å skape en følelse av å kjenne henne som person. Som vi imidlertid har sett kan også bloggen være en arena for selvframstilling og identitetskonstruksjon, og som forfatter har hun kontrollen over hva som blir delt. Men romanen viser snarere to sider av internett-fasaden, selv om muligheten for å iscenesette egen karakter er stor i begge mediene. I en undervisningssituasjon kan elevene utforske potensiale i de digitale og analoge tekstene, og denne bevegelsen fra blogg til bok. Som lærer burde man derfor oppfordre til å stille fordoblingsspørsmål, noe som også kan fungere som et stillas, slik at eleven får mer ut av teksten enn den kanskje ville gjort på egenhånd.

Til tross for at romanen er skrevet for et annet formål enn skolekonteksten og har sine etiske dilemmaer, kan den med sine realistiske skildringer av en ung jentes utfordringer fungere som en samtidsrealistisk ungdomsroman også i skolen. Måten forfatteren tilnærmer seg leseren gjennom skrivestilen, hvor hun tilsynelatende betror seg om sine problemer. At romanforfatteren har kjent på disse følelsene, er med å gjøre at fortellingen oppleves troverdig

og autentisk. De uforutsigbare fortellingene som er med å underliggjør språket og handlingen, samt fortellerteknikken, det fortellende jeg-et, gjør at vi kommer tett på Linnéas tanker og holdninger - som også kan være kontroversielle. Forholdet mellom fiksjon og virkelighet, og at romanen tar opp vanskelig tema som er tett opp mot forfatterens virkelige liv, gjør også at det mulig for den unge leseren å overføre fra tekst til eget liv. Identitetskonstruksjonen, først i blogg og så i bokform, hvor de språklige valgene på mange måter er videreført kan være med å påvirke ungdommens lesing. Det kan også den paradoksale spiseforstyrrelsen, hvor hovedkarakteren har et ønske om å bli frisk og kunne spise normalt, men samtidig et ønske om å bli så tynn at folk ser skremt på henne.

Oppsummert kan man si at analysen min av «Evig søndag» har påpekt at romanen kan kobles til det tverrfaglige temaet «folkehelse og livsmestring», i kraft av at den tar opp tematikker knyttet til identitet og psykisk helse på en særegen måte, og til tross for at hovedpersonen tilsynelatende ikke «mestrer» livet. Vi vet at romanforfatteren har kjent på disse følelsene, og romanen har en individpsykologisk orientering mot samtidens utfordringer, som på den ene siden oppfattes mørk og alvorlig, men også leken og humoristisk. Romanen tar også opp temaer som man finner igjen i LK20, slik som selvfølelse og selvbylde, identitetssøking, relasjoner, følelser til andre og empati, psykisk helse og livsbetingelser, et ungt liv i krise, som kjemper mot seg selv og maten. I et samfunn preget av prestasjonspress og jag etter et perfekt liv, kan «Evig søndag» være et eksempel på det «motsatte» - noe annerledes, og noe ungdommen kan kjenne seg igjen i. Samtidig ikke på en moraliserende måte, og på grunn av hovedkarakterens holdninger og væremåte kan en få et distansert forhold til hovedpersonen likevel, noe som i grunn kan være fint, og noe jeg ikke forventet da jeg startet denne studien. At vi mennesker har ulike måter å tilnærme oss selve livet, det å være en kjent person/blogging/skriving på internett kan føre til mye glede og frustrasjon, og at depresjon kan være en årsak til selvopptatthet og mangel på følelser og empati.

Å mestre livet er en del av vår livslange dannelsingsprosess, og temaene som berøres i «Evig søndag» fremstår relevante i denne sammenheng, og kan knyttes til flere læreplanmål i norskfaget. Romanen kan derfor ha relevans utover livsmestringsproblematikken og den personlige relevansen, til å også omfatte *danningsaspektet* ved norskfaget. Da jeg startet denne oppgaven var jeg interessert i hvilke tekster som kan være dannende, og verdiene som kommer til uttrykk i disse tekstene. En vanlig oppfatning er at kanontekstene har en dannende verdi, men denne spenningen knyttet til tekstvalg har tydeliggjort at utbytte eleven får av

teksten er viktig, og ikke hvilken periode den er fra. «Eksemplariske» tekster viser til ulike poeng og kategorier, som kan ses i sammenheng med elevenes egne erfaringer (Drangeid, 2014; Syversen, 2018). «Speil» og «vindu» er metaforer på lesingens muligheter til henholdsvis gjenkjennelse og nye perspektiver. Selv om bruk av de klassiske kanontekstene har mange kvaliteter som forbindes med danning, har også mer moderne romaner potensiale til å utvikle mennesket som individ og medborger i et større samfunn. Mulighetene av å koble «Evig søndag» med naturalistiske «Professor Hieronimus» kan i denne sammenheng være verdifulle, ved at begge tar opp livsmestringsproblematikk hos en ung kvinne. Dette møtet poengterte jeg også i oppgavens siste del, hvor jeg skisserte et didaktisk opplegg og stillas en kan bruke i litteraturundervisningen. Å jobbe med disse to tekstene i lag med hverandre kan tydeliggjøre samfunnets utvikling av synet på den menneskelige eksistensen, og få den unge leseren til å se det kjente med nye øyne. Danningen i norskfaget handler om en åpenhet for det nye og fremmede, og gjennom «Professor Hieronimus» og «Evig søndag» kan man utforske spenningen mellom fortid og nåtid. De kan også fungere som en inngang til kategorier knyttet til skam, livsmestring og psykiske lidelser. Introduksjonen til Skrams roman kan på denne måten gi en nysgjerrighet over en annen historisk epoke, og kan fungere som et utgangspunkt for en diskusjon knyttet til sjanger og litterære virkemidler i de to romanene. Kanskje vil eleven med hjelp av ulike stillas se tydeligere de estetiske elementene i begge tekstene, og få en dypere mening i tekstene, samt i større grad mulighet til å fordoble form, innhold og kontekst. Jeg mener dessuten romanen kan bidra til innlevelse og identifikasjon, samt forståelse og refleksjon omkring et ungt liv med selvforakt, depresjon og anoreksi.

«Evig søndag» kan likevel ha ulik appell til ungdommen, og bør derfor ikke befestes til et mål i undervisningen. Hvordan eleven velger å lese romanen, hvilken bakgrunnsinformasjon hun eller han har, og om de tilnærmer seg romanen via sansene og en empatisk innlevelse, eller med via en distansert refleksjon kan gi ulike tolkninger og effekter. Men enten eleven «speiler» seg i hovedkarakteren, eller ser ut det metaforiske «vinduet» og får ny innsikt når hun eller han leser romanen, om romanen har en endrende kraft, er dannende eller gir forståelse for livsmestringsproblematikker, kan eleven kanskje se på romanen som nyttig, tross alt. Kanskje vil den unge leseren også se sitt liv som relevant i diskusjonen om romanen, og omvendt. «Evig søndag» kan være en inngang til å snakke om livsmestring uten at elevene trenger å utlevere seg selv, og om ikke annet kan det være et sted en kan føle seg litt mindre alene.

Videre arbeid og forskning

Underveis i oppgaven har det dukket opp mange spørsmål, og det er mye jeg gjerne skulle dykket enda dypere ned i. Innenfor rammen av denne oppgaven har jeg først og fremst tatt utgangspunkt i *lesing* av Myhres roman i en skolekontekst, men en annen undersøkelse som kan være verdifullt å diskutere er hvordan en roman som «Evig søndag» kan fungere som utgangspunkt til elevens *skrivning* og tekstskapning. En kan også undersøke nærmere dette med skrivning som terapeutisk prosess, som også kan knyttes ytterligere til elevenes arbeid med å uttrykke seg skriftlig for å si noe om egne tanker og følelser (Utdanningsdirektoratet, 2019).

Referanseliste

- Aase, L. (2019). Et fag i strid med seg selv? I Blikstad-Balas, M., og Solbu, K. R. (red). I *Det nye (nye) norskfaget*. Bergen: Fagbokforlaget
- Bale, K. (2017). *Litteraturlæsning som dannelse av demokratiske holdninger*. Norsk litteraturvitenskapelig tidsskrift. Hentet fra https://www.idunn.no/nlvt/2017/01/litteraturlæsning_som_dannelse_av_demokratiskeholdninger
- Bethuelsen, I. (2020). *Fra blogg til bok: En sammenlignende analyse av bloggtekster og bøker skrevet av Sophie Elise Isachsen* [Masteroppgave]. Universitetet i Stavanger.
- Cook, J. W. (2018). *Sustainability, Human well-being, and the Future of Education*. Helsinki: Palgrave Macmillan.
- Den nationale scene (2019, 4. desember). *Å forlate fengselet*. Hentet fra https://dns.no/a-forlate-fengselet/?fbclid=IwAR3iABj0PTDf43Qis9gKiv95V_iFzQXhoLwQuB0CAv1-xPnp_OBINfCv-o8.
- Drangeid, M. I. (2014). *Litterær analyse og undervisning*. Gyldendal akademisk.
- Dyrdal, G. M. (2020). Mindfulness. I Myskja, A., og Fikse, C. (red): *Perspektiver på livsmestring i skolen*. Cappelen Damm Akademisk.
- Engelstad, I. (2019, 1. november). Amalie Skram. *Store Norske Leksikon*. Hentet fra: https://snl.no/Amalie_Skram
- Goga, N. (2014). Biografier. I Slettan, S. (red): *Ungdomslitteratur – ei innføring*. Cappelen Damm Akademisk.
- Hamre, P. (2017). Norsk som reiskaps- og danningsfag. I P. Hamre & B. F. Grimstad (Red.), *Norsk som reiskaps- og danningsfag* (s. 13–44). Samlaget.
- Haukeland, P. I., og Lund-Kristensen, H. (2019). *Den livskraftige barnehagen En økopedagogisk-filosofisk tilnærming*. Studier i Pædagogisk Filosofi, årgang 8, Nr. 1. S. 69-89.
- Haukeland, P. I. (2020). Friluftsliv, naturnærvær og livsmestring: en økofilosofisk tilnærming til livsmestring. I Myskja, A., og Fikse, C. (red): *Perspektiver på livsmestring i skolen*. Cappelen Damm Akademisk.
- Heimburg, D. V., og Ness, O. (2020). Forord. I Myskja, A., og Fikse, C. (red): *Perspektiver på livsmestring i skolen*. Cappelen Damm Akademisk.
- Helsedirektoratet (06/2015). *Well-being på norsk*. Hentet fra: <https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/well-being-pa-norsk/Well->

[being%20på%20norsk.pdf/_attachment/inline/46a66c5f-e872-4e52-96b5-4ae1c95c5d23:488beb667da23e74e06e64a4e800417c2f205c90/Well-being%20på%20norsk.pdf?fbclid=IwAR0h5S_H760H2rZ9Wb56BnyxhquB0qV8SyXuQ3Q3J5yIJJAZxYDnoUOkWvc](#)

Hennig, Å. (2010). *Litterær forståelse – innføring i litteraturredaktikk*. Gyldendal Norsk Forlag.

Jenkins, H. (2006). *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*. New York: New York University Press.

Kleven, T. A., og Hjordemaal, F. A. (2018). *Innføring i pedagogisk forskningsmetode (en hjelp til kritisk tolkning og vurdering)*. Bergen: Fagbokforlaget, 3. utgave.

Kvaale, K. (2015). *Fra blogg til bok - "bloggboka" som kreativ og økonomisk virksomhet: En kvalitativ studie av norske bloggere som gir ut bøker* [Masteroppgave]. NTNU, Trondheim.

Madsen, O. J. (2020). *Livsmestring på timeplanen – rett medisin for elevene?* Spartacus forlag.

Meld. St. 28 (2015-2016). *Fag – Fordypning – Forståelse — En fornyelse av Kunnskapsløftet*. Kunnskapsdepartementet. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-28-20152016/id2483955/>

Melberg, A. (2019, 9.oktober). Selvbibliografi. *Store norske leksikon*. Hentet fra: <https://snl.no/selvbibliografi>

Moe, M. J. (2014). Litteraturundervisning. I Slettan, S. (red): *Ungdomslitteratur – ei innføring*. Cappelen Damm Akademisk.

Monsen, R. (2019, 11.september). Linnéa Myhre: – Jeg har vokst av meg trangen til å provosere. *Nettavisen*. Hentet fra: <https://www.nettavisen.no/livsstil/linnea-myhre--jeg-har-vokst-av-meg-trangen-til-a-provosere/3423843567.html>

Myhre, L. (2012). *Evig søndag*. Tiden Norsk forlag.

Myhre, L. (2020, 18. november). *Gi meg alle detaljene* [Podkast]. Hentet fra: https://open.spotify.com/episode/1aT8HbwrTBkjyX2Cw8RaVP?si=fkonWGBPQg62basU_ZqWmA

- Myhre, L., og Melbø, S. (2021). *Venner av internett* [Podkast]. Hentet fra <https://open.spotify.com/show/7AkwWQkic1N0gmfW4XAMRk>
- Myskja, A., og Fikse, C. (red). (2020). *Perspektiver på livsmestring i skolen*. Cappelen Damm Akademisk.
- Nes, S. T. (2014). Den samtidsrealistiske ungdomsromanen. I Slettan, S. (red): *Ungdomslitteratur – ei innføring*. Cappelen Damm Akademisk.
- Nilsen, M. J. (2016). *Uten min mor har jeg ingen* [Masteroppgave]. UiT Norges arktiske universitet, Tromsø.
- Nome, S., og Sture, A. J. (2019). Danning i historiske og samtidige tekstkulturer – lesing, skriving og fagkunnskap. Blikstad-Balas, M., og Solbu, K., R. (red). I *Det nye (nye) norskfaget*. Bergen: Fagbokforlaget
- NOU 2015:8 (2015). *Fremtidens skole — Fornyelse av fag og kompetanser*. Kunnskapsdepartementet. Hentet fra regjeringen.no.
- Nussbaum, M., C. (2016). *Litteraturens etikk: Følelser og forestillingsevne*. Oversatt av A. Øye. Oslo: Pax.
- OECD (2018). *Education 2030: The Future of Education and Skills*. Position paper. Hentet fra <https://www.oecd.org/education/2030-project/>
- Reinshorn, K. H. (2015). *Jeg er ganske sikker på at hun er meg* [Masteroppgave]. Universitetet i Stavanger.
- Ridderstrøm, H., og Vold, T. (red.) (2015). *Litteratur- og kulturformidling: nye analyser og perspektiver*. Pax forlag.
- Rådet for psykisk helse. (2016, 10. mars). *Tabuprisen*. Hentet fra <https://psykiskhelse.no/nyheter/tabuprisen>
- Selboe, T. (2015). *Hva er en roman?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Slettan, S. (2014). *Ungdomslitteratur – ei innføring*. Cappelen Damm Akademisk.

Solrød, E. (2012). *Pedagogiske grunntanker- i et dannelsesperspektiv*. Oslo: Universitetsforlaget.

Syversen, G. T. (2018). *Mot en kategorial dannelse i norskfaget*. I norsklæreren 1-2018. Hentet fra https://static1.squarespace.com/static/5d00b418d9cad80001fc3882/t/5d68d7b13d9ba300016b4496/1567152058409/NL1-2018_G.Syversen.pdf

Skaret, M., J. (2014, 24.mai). Den glade sinnabloggeren. *Avisa Nordland*. Hentet fra: <https://www.an.no/anung/den-glade-sinnabloggeren/s/1-33-7378182>

Skram, A. (1895). *Professor Hieronimus*. København: Gyldendal

Talseth, T. (2016, 19.februar). Sinna-Linnéa avslutter bloggen med bok. *Verdens gang*. Hentet fra: <https://www.vg.no/rampelys/bok/i/vMyoB/sinna-linnea-avslutter-bloggen-med-bok?fbclid=IwAR3ebEWmJcrgD6aDxKaFjmJbHbWeaQgc4kOaCfPzFLA0CxIaAZsLCTZSIRg>

Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget, 5. utgave.

Utdanningsdirektoratet. (2017). *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. Hentet fra <http://www.udir.no/lk20/overordnet-del-samlet/>

Utdanningsdirektoratet. (2019). *NOR01-06 - Læreplan i norsk*. Hentet fra <https://www.udir.no/lk20/nor01-06>

Uthus, M. (2020). Prestasjonspresset – et individuelt eller kollektivt ansvar? I Myskja, A., og Fikse, C. (red): *Perspektiver på livsmestring i skolen*. Cappelen Damm Akademisk.

Vangsnes, E., N. (2017, 7. desember). Er psykisk helse en privatsak? *Utdanningsforskning*. Hentet fra <https://utdanningsforskning.no/artikler/er-psykisk-helse-en-privatsak/>

Vågene, S. (2020). *Kan du bekrefte at dette er deg?* [Masteroppgave]. Universitetet i Bergen.

WHO (World health organisation). (2018). *Mental health: strengthening our response*. Hentet fra: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-health-strengthening-our-response>